

ความคิดในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ

ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ

งานวิจัยในโครงการจัดประชุมโต๊ะกลมไทย-อเมริกัน
ว่าด้วยการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ศึกษาและการปฏิรูปอุดมศึกษา
สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
มีนาคม 2544

สารบัญ

บทนำ	ความคิดในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ	1
บทที่ 1	วิสัยทัศน์อุดมศึกษา : สังคมเข้มแข็ง ประเทศแข่งขัน	5
บทที่ 2	การผลิตบัณฑิต	15
บทที่ 3	กิจการนักศึกษา	23
บทที่ 4	การวิจัย	31
บทที่ 5	การบริการวิชาการ	41
บทที่ 6	ความร่วมมือกับภาคเอกชน	48
บทที่ 7	เทคโนโลยีสารสนเทศ	52
บทที่ 8	ความเป็นสากลของการอุดมศึกษา	58
บทที่ 9	ระบบบริหารอุดมศึกษา	65
บทที่ 10	ทรัพยากรและการเงินอุดมศึกษา	74
บทที่ 11	บุคลากรอุดมศึกษา	79
บทที่ 12	การประกันคุณภาพอุดมศึกษา	84

บทนำ

ความคิดในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ

หนังสือเรื่อง *ความคิดอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ* ที่ท่านถืออยู่นี้ มีจุดเริ่มต้นมาจากงานวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลอุดมศึกษา โดยทุนสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของชุดงานวิจัยเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประชุม Thai-U.S. Roundtable เพื่อความร่วมมือแลกเปลี่ยนด้านการอุดมศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนมกราคม 2544 งานวิจัยดังกล่าวจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจ รวบรวม และสังเคราะห์สาระสำคัญจากเอกสารวิชาการที่สำคัญเกี่ยวกับการอุดมศึกษา **เพื่อสะท้อนให้เห็นแนวความคิดในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ** หรือตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2530 โดยประมาณเป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานในการแลกเปลี่ยนความเข้าใจในการอุดมศึกษาระหว่างนักการอุดมศึกษาไทยและอเมริกัน และในขณะเดียวกันก็เพื่อเป็นแหล่งกลางในการค้นคว้าสำหรับผู้สนใจการอุดมศึกษาทั่วไป ทั้งนี้ งานวิจัยดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยพัฒนาฐานข้อมูลอุดมศึกษาระยะที่ 1 ซึ่งได้ทำการศึกษาเฉพาะข้อมูลของประเทศไทย และในระยะต่อไปอาจจะมีการดำเนินการวิจัยในลักษณะเดียวกันกับประเทศที่เป็นผู้นำและมีบทบาทต่อเวทีอุดมศึกษานานาชาติ อาทิ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย เป็นต้น เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันนั้นคือการพัฒนาแหล่งข้อมูลอุดมศึกษาในการค้นคว้าที่จะอยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติต่อไป

ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ได้ทำการคัดสรรหนังสือ งานวิจัย บทความ รายงานการสัมมนา และเอกสารเฉพาะที่สำคัญทั้งของบุคคลและหน่วยงานที่สามารถสะท้อนแนวความคิดร่วมสมัยในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในด้านต่าง ๆ ในรอบระยะเวลาประมาณ 10 ปี ภายใต้กรอบประเด็นหลัก 12 เรื่อง จากนั้นได้ทำการสรุปสังเคราะห์สาระสำคัญแต่ละประเด็นเพื่อจัดทำรายงานพร้อมทั้งบรรจุเนื้อหาเข้า web site ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในขั้นสุดท้าย

กรอบประเด็นหลัก 12 เรื่องนั้นประกอบด้วย

- 1) วิสัยทัศน์อุดมศึกษา
- 2) การผลิตบัณฑิต
- 3) กิจการนักศึกษา
- 4) การวิจัย
- 5) การบริการวิชาการ
- 6) ความร่วมมือกับภาคเอกชน
- 7) เทคโนโลยีสารสนเทศในกึ่งอุดมศึกษา
- 8) ความเป็นสากลของการอุดมศึกษา
- 9) ระบบบริหารอุดมศึกษา
- 10) ทรัพยากรและการเงินอุดมศึกษา

11) บุคลากรอุดมศึกษา

12) การประกันคุณภาพอุดมศึกษา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยดังกล่าวจะมีจุดเริ่มต้นที่ผูกอยู่กับคำว่า “ฐานข้อมูล” ที่ฟังดูเสมือนการทำงานที่ผสมผสานระหว่างสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ แต่ในความเป็นจริงโดยวัตถุประสงค์และข้อจำกัดของระยะเวลาการวิจัยซึ่งมีเพียง 3 เดือน การวิจัยจึงมุ่งไปที่การคัดสรรเฉพาะงานวิชาการที่สำคัญเพื่อสังเคราะห์เฉพาะความคิดสำคัญในการพัฒนาอุดมศึกษาในด้านต่างๆ และด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยโดยการเห็นชอบของคณะทำงานเตรียมการจัดประชุม Thai-U.S. Roundtable จึงได้ตั้งชื่องานวิจัยนี้ว่า “ความคิดอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ” ซึ่งจะตรงกับเนื้อหาสาระของสิ่งที่นำเสนอ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาอันมีเหตุการณ์ผันผวนมากมายในสังคมไทย เราคงจำกันได้ถึงยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ที่เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ที่นำความผันผวนมากมายมาสู่คนไทย และส่งผลมากมายต่อวิถีคิดเรื่องการอุดมศึกษาไทยเช่นกัน การเติบโตของภาคธุรกิจเอกชน ความคาดหวังของตลาดแรงงานสมัยใหม่ที่มีพลวัตสูง ความ “เห่อหอม” ของประเทศไทยที่นำมาซึ่งโอกาสความร่วมมือมากมายกับนานาประเทศ ล้วนแต่ทำให้อุดมศึกษาไทยถูกกระตุกอย่างแรงให้หันมากำหนดวิสัยทัศน์ใหม่เพื่อการส่งเสริมบทบาทใหม่ของประเทศ โครงการเร่งรัดการผลิตกำลังคนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เริ่มขึ้นในช่วงปี 2533-2534 การจัดตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยในปี 2535 ล้วนแต่เป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ใหม่ของการอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตกำลังคนและสร้างองค์ความรู้ที่ก้าวทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ แรงกดดันจากสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำจากต่างประเทศที่เข้ามาขยายการให้บริการแก่เด็กไทยถึงที่รวมทั้งที่ดึงดูดเด็กไทยที่ร่ำรวยไปเรียนต่อต่างแดนปีละหลายหมื่นคนยังทำให้อุดมศึกษาไทยต้องเร่งปรับปรุงตัวเองด้านคุณภาพมาตรฐานเพื่อให้ทันกับความต้องการของเด็กไทย และเพื่อรักษาไว้ซึ่งศรัทธาที่พึงได้รับจากสังคม

ไม่เพียงเท่านั้น ความสำเร็จในการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีมาอย่างต่อเนื่องตลอดทศวรรษ 2530 ยังทำให้ประชากรในกลุ่มอายุอุดมศึกษาที่ต้องการเรียนต่อระดับสูงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นแรงกดดันที่ทำให้ระบบอุดมศึกษาต้องเร่งขยายตัวเชิงปริมาณอีกด้วย แม้เราจะมีมหาวิทยาลัยในระบบเปิดอยู่แล้วถึง 2 แห่ง แต่ก็ดูจะไม่พอแก่ความกระหายโอกาสที่เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งต้องปรับตัวด้วยการขยายการรับนักศึกษา การเปิดหลักสูตรพิเศษ ไปจนถึงการจัดการสอนทางไกลในบางหลักสูตรเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเปิด

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ระบบอุดมศึกษาของเรา ก็ดูจะถูกคาดหวังมากขึ้นๆ ทั้งจากสังคมและจากภายในประชาคมอุดมศึกษาเอง ไม่เพียงแต่เรื่องการผลิตกำลังคนที่สามารถแข่งขันของประเทศเท่านั้น อุดมศึกษาไทยยังถูกเรียกร้องอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นประสิทธิภาพภายในระบบอุดมศึกษาเองที่เฉื่อยและชินที่จะเฉื่อยเช่นนี้ อยู่ในระบบราชการการศึกษามานาน ไปจนถึงการขยายโอกาสการศึกษาไปสู่เยาวชนไทยที่หลังไหล

เข้าสู่เส้นทางอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นตลอดเวลา แม้กระทั่งหลังจากเศรษฐกิจของเราเริ่มถดถอยลงตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ความคาดหวังที่เด็กไทย คนไทย และสังคมไทยมีต่อการอุดมศึกษาไทยก็ดูจะมีได้น้อยลงเลย **ความเป็นเลิศเพื่อการแข่งขันและอยู่รอดของประเทศในประชาคมโลก ความทั่วถึงในโอกาสเพื่อความเสมอภาคทางสังคม และควมมีประสิทธิภาพเพื่อการใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างคุ้มค่า** ดูจะกลายมาเป็นเป้าหมายและภารกิจถาวรของการอุดมศึกษาที่พึงกระทำเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมปัจจุบัน

ลำดับความเคลื่อนไหวบางเรื่องในวงการอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ	
2530 – 2532	ทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี โดยมีวงวิจัยเชิงนโยบายเข้ามา รองรับ 23 โครงการและมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้ามาร่วมในกระบวนการจัดทำแผนกว่า 100 คน แผนดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนานโยบายอุดมศึกษาเชิงรุกต่อมาจนปัจจุบัน
2533 – 2535	โครงการเร่งรัดผลิตบัณฑิตในสาขาขาดแคลนนับสิบสาขาโดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยที่มีฐานวิชาการในทางสังคมศาสตร์อยู่เดิม เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากรเริ่มทยอยเปิดคณะวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
2534	จัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับแห่งแรก
2535	จัดตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้วยทุนประเดิมกว่าพันล้าน
2536	ร่าง พรบ. นำสถาบันอุดมศึกษา 16 แห่งออกจากระบบราชการประสบความสำเร็จล้มเหลวในการนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากปิดสมัยประชุมสภาฯ ลงเสียก่อน
2538	พระราชทานนาม “สถาบันราชภัฏ” ให้วิทยาลัยครูทั่วประเทศ จากนั้นเป็นต้นมา สถาบันราชภัฏได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในด้านการจัดการเรียนการสอนหลากหลายสาขาเพื่อสนองความต้องการในแต่ละท้องถิ่น
2538 – 2540	ระบบอุดมศึกษาขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดขึ้นอีกหลายแห่ง โครงการจัดตั้งสถาบันราชภัฏอีก 5 แห่ง ในส่วนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีมหาวิทยาลัยในกำกับเกิดขึ้นอีก 2 แห่งคือมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
2541	จัดตั้งมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับแห่งที่ 4
2542	จำนวนนักศึกษาในสถาบันราชภัฏเพิ่มขึ้นเป็นสี่แสนคนจากที่เคยมีเพียงแสนเศษในปี 2538 เนื่องจากการเปิดหลักสูตรพิเศษสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.)
2543	จัดตั้งที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับ (ทปอ.)

ความเคลื่อนไหวหลายต่อหลายเรื่องเป็นประจักษ์พยานเพิ่มเติมถึงภารกิจอันหลากหลายของระบบอุดมศึกษาไทย ไม่ว่าจะเป็นกระแสการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับเพื่อสนองการเรียกร้องประสิทธิภาพจากสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนสถาบันอุดมศึกษาและจำนวนนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น และที่ดูจะเด่นชัดมากที่สุดก็คือการที่สถาบันอุดมศึกษาจำต้องพยายามเป็น “ทุกอย่างของทุกคน” มากขึ้นทีละเล็กละน้อย โดยเฉพาะการตื่นเปิดสอนให้มากและหลากหลายสาขาดลัดจนการเร่งเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันหลายแห่ง

ในภาพรวมจึงอาจกล่าวได้ว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาวงวิชาการอุดมศึกษาไทยมีความตื่นตัวและได้ปรับตัวไปตามกระแสความต้องการของสังคมอย่างมากมาย และในเส้นทางหนึ่งทศวรรษนี้ ก็ได้มีการนำเสนอข้อความรู้และแนวคิดเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาไว้เป็นจำนวนมากโดย

นักวิชาการทั้งในสถาบันอุดมศึกษาเองและหน่วยงานกลางทางการศึกษาของประเทศ โดยมีเอกสารวิชาการที่สำคัญและสะท้อนแนวคิดหลักของการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในด้านต่างๆ กว่า 200 รายการ ทั้งนี้ เมื่อได้คัดสรรและสรุปสังเคราะห์สาระสำคัญของเอกสารเหล่านี้จำแนกตามประเด็นหลัก 12 เรื่องแล้ว จะเห็นได้ว่ามีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ “ความคิด” ในวงวิชาการอุดมศึกษาไทยอยู่มากมายหลายเรื่อง ดังจะได้สรุปแนวความคิดหลักในการพัฒนาอุดมศึกษาในด้านต่างๆ มานำเสนอในบทต่อไปในหนังสือเล่มนี้

บทที่ 1

วิสัยทัศน์อุดมศึกษา : สังคมเข้มแข็ง ประเทศแข่งขัน

สาระสำคัญในภาพรวม

วิสัยทัศน์ของเราเริ่มจากกระแสการสร้างความสามารถแข่งขันในช่วงเศรษฐกิจพองตัวปี 2530-31 ทำให้หน่วยงานกลางตลอดจนนักวิชาการเริ่มเสนอ**ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขันของประเทศ**เป็นประเด็นหลักในช่วงต้นทศวรรษ 2530 และมีการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาภายใต้วิสัยทัศน์ใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและบทบาทของประเทศในประชาคมโลก ทั้งนี้โดยมีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ อาทิ โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปีของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งมีงานวิจัยเชิงนโยบายและงานวิชาการเป็นผลผลิตจากโครงการดังกล่าวในช่วงปี พ.ศ. 2530-2532 เป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็มีกระแสของการมอง**บทบาทของอุดมศึกษาในฐานะเครื่องมือสร้างความเสมอภาคทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ**เกิดขึ้นควบคู่กันในกุศโลบายการพัฒนาดังกล่าวอันสืบเนื่องจากปัญหาช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคเมืองกับชนบท ตลอดจนปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ที่สะสมมาในสังคมไทย ทั้งนี้โดยเน้นความพยายามขยายโอกาสการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง อันเห็นได้จากความเคลื่อนไหวที่สำคัญ อาทิ งานของคณะกรรมการเฉพาะกิจของทบวงมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษาพิจารณา และเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคในช่วงปี 2531 เป็นต้น

นอกเหนือจากการสานต่อแนวนโยบายเสริมสร้างความสามารถแข่งขันควบคู่กับความเสมอภาคทางสังคมแล้ว เนื่องจากปัญหาความล่าช้าในการสนองตอบนโยบายการพัฒนาที่กล่าวมา จึงทำให้ในช่วงกลางทศวรรษได้เริ่มมีการผลักดันแนวคิดเกี่ยวกับ**ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา**อย่างจริงจัง ทั้งในด้านระบบบริหาร ระบบบุคลากร การเงินและงบประมาณ ไปจนถึงเรื่องคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ หน่วยงานกลางทางการศึกษาตลอดจนมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ทำหน้าที่เป็นเวทีในการจุดประกายความคิดเรื่องประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษาในมิติต่างๆ ที่กล่าวมา ไม่ว่าจะ เป็นในโครงการประเมินผลแผนพัฒนาอุดมศึกษา ระยะที่ 6 และ 7 ทั้งในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและทบวงมหาวิทยาลัย หรือตัวอย่างงานสัมมนาที่สำคัญเช่นเรื่องการอุดมศึกษาไทยใน 10 ปีข้างหน้า จัดโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีในปี 2537 เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่เน้นเรื่องประสิทธิภาพของระบบเป็นประเด็นสำคัญทั้งสิ้น

ภายหลังภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวในช่วงปี 2538 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน วิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยจะกลับไปเน้นความเป็นอุดมศึกษามหาชนและการสนองภารกิจที่หลากหลายในสังคมพหุลักษณะของประเทศมากยิ่งขึ้น โดยมีความเคลื่อนไหวที่สำคัญ อาทิ งานวิชาการในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ในช่วงปี 2538 เป็นจุดเริ่มต้นของการจำแนกบทบาทสถาบันอุดมศึกษา

- เทียนฉาย กิระนันท์. บทบาทอุดมศึกษาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ . 2537.

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขันของประเทศ

แนวคิดเรื่องยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขันของประเทศเป็นประเด็นหลักในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ท่ามกลางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วถึงระดับที่ไทยถูกยกให้เป็นเสือตัวที่ห้าในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย ทั้งนี้มีการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาภายใต้วิสัยทัศน์ใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและบทบาทของประเทศในประชาคมโลก ทั้งนี้โดยมีการเคลื่อนไหวที่สำคัญ อาทิ โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปีของทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งมีงานวิจัยเชิงนโยบายและงานวิชาการเป็นผลผลิตจากโครงการดังกล่าวในช่วงปี พ.ศ. 2530-2532 เป็นจำนวนมาก

ชวนอ่าน

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขันของประเทศ

ชวนอ่าน ๑ : ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขัน

การอุดมศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัย เป็นขุมวิชาของสังคม เป็นเสมือนแหล่ง "อุตสาหกรรมความรู้" (Knowledge Industry) ที่จะเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการโดยการผลิตและพัฒนาความรู้ เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ "พลังทางวิชาการ" เป็นพลังสำคัญของการพัฒนา บทเรียนที่ได้จากประเทศที่พัฒนาแล้วในทุกภูมิภาคของโลกชี้ชัดว่า คุณภาพของประชากร และความพร้อมและความสามารถของกำลังคนระดับสูงในสาขาวิชาการและวิชาชีพต่างๆ ที่เป็นกำลังสำคัญของการพัฒนา เป็นกุญแจสำคัญของสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาประเทศ"

ที่มา : วิจิตร ศรีสอาน "อุดมศึกษาไทยในอนาคต" บทความเสนอในการประชุมเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัย, 2528.

ชวนอ่าน ๒ : ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขัน

"ในอดีตที่ผ่านมา เรามีแผนพัฒนาอุดมศึกษาเป็นระยะๆ ทุกระยะมีเวลา 5 ปี เหมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้การพัฒนาอุดมศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเป็นแผนรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลา ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวจึงเป็นความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาอุดมศึกษาของไทยในอนาคตเป็นไปในเชิงรุกแทนเชิงรับอย่างที่ผ่านมา ทิศทางในการพัฒนาประเทศจะเป็นไปในลักษณะที่ถูกกำหนดด้วย

อุปทาน (supply push) มากกว่า อุปสงค์ (demand pull) กล่าวคือ เราจะต้องพยายามมองว่าในอนาคตข้างหน้า เราต้องการให้ประเทศของเราเป็นอย่างไร ต้องการให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจของเราเป็น NIC (Newly Industrialized Country) หรือ NAIC (Newly Agro Industrialized Country) หรือเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรมด้านบริการ (Straight to Service Sector-SSC) แล้วพยายามพัฒนาและสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมที่จะเป็นไปในอนาคต 10-15 ปีข้างหน้า”

ที่มา : สุบิน ปิ่นขยัน. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว. เอกสารการประชุมปรึกษาการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย 3-10 กุมภาพันธ์ 2531. หน้า 34.

ชวนอ่าง ๓ : ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขัน

จากการที่เรานำเกณฑ์ของการเป็น NICs มาพิจารณาถึงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เราไม่อาจยอมรับได้อย่างเต็มที่ แม้ว่าในด้านรูปแบบคือ ประเทศไทยจะมีสินค้าอุตสาหกรรมเกินกว่าร้อยละ 20 ของ GDP และมูลค่าสินค้าส่งออกอุตสาหกรรมมีสัดส่วนสูงเกินร้อยละ 50 ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่มีข้อน่าสังเกตว่า สินค้าอุตสาหกรรมจำนวนมากที่ประเทศไทยผลิตขึ้นในประเทศนั้นยังใช้วัตถุดิบ สินค้ากึ่งสำเร็จรูป ตลอดจนสินค้าประเภททุน ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะเราไม่ได้เตรียมสร้างอุตสาหกรรมพื้นฐาน อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลไว้ล่วงหน้า เพื่อที่จะให้อุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นแหล่งของวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูปสำหรับนำไปใช้ในอุตสาหกรรมของประเทศขยายตัวในอัตราสูง ความต้องการนำเข้าสินค้าประเภทดังกล่าวจะขยายตัวตามอย่างรวดเร็วด้วย และด้วยเหตุนี้จึงมีผลทำให้ดุลการค้าของประเทศขาดดุลสูงขึ้นทุกครั้งที่มีการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทยในอัตราที่สูงกว่าปกติ การที่ประเทศไทยไม่สามารถผลิตวัตถุดิบและเครื่องมือเครื่องจักรสำหรับใช้ในอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้เอง ทำให้มีผู้มองภาคอุตสาหกรรมไทยว่าเป็นเพียง ธุรกิจรับจ้างทำของ โดยอาศัยแรงงานราคาถูกในประเทศเท่านั้น

ที่มา : ศรีวงศ์ สุมิตร. แนวโน้มในอนาคตของสภาพแวดล้อมอุดมศึกษา : ประเทศไทยกับการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่. เอกสารประกอบการประชุมแบบเข้มเรื่องสาระของแผนอุดมศึกษาระยะยาว 4-6 พฤศจิกายน 2531 ณ โรงแรมพญาพาเลซ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. หน้า 9.

ชวนอ่าง ๔ : ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาเพื่อความสามารถแข่งขัน

In looking to the future, I would like to suggest that universities can and should play a greater or improved role in national systems of knowledge creation, diffusion, and utilization. Universities should take a leading role in helping to design and create interactive knowledge systems, in creating what I would refer to as “system dialogue.” We should by

now realize the need to move away from “trickle down” economics and “trickle down” knowledge, away from technological packages and technology transfer

ที่มา : J. Lin Compton. “Higher Education and National Development in The Developing Countries : An Analytical Evaluation and New Directions” ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษากับพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 36.

บทบาทของอุดมศึกษาในฐานะเครื่องมือสร้างความเสมอภาคทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเรื่องบทบาทของอุดมศึกษาในฐานะเครื่องมือสร้างความเสมอภาคทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นควบคู่กันในกลยุทธ์นโยบายการพัฒนาดังกล่าวอันสืบเนื่องจากปัญหาช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคเมืองกับชนบท ตลอดจนปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ที่สะสมมาในสังคมไทย ทั้งนี้โดยเน้นความพยายามขยายโอกาสการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง อันเห็นได้จากความเคลื่อนไหวที่สำคัญ อาทิ งานของคณะกรรมการเฉพาะกิจของทบวงมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษาพิจารณา และเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคในช่วงปี 2531 เป็นต้น

ชวนอ้อ

บทบาทของอุดมศึกษาในฐานะเครื่องมือสร้างความเสมอภาคทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ชวนอ้อ ๑ : บทบาทของอุดมศึกษาในการสร้างความเสมอภาค

ผลจากกลยุทธ์นโยบายการพัฒนาระบบของรัฐในอดีตเองที่มุ่งเน้นการพัฒนาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในสภาพมหภาคเป็นหลัก โดยยึดรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดึงความเจริญและความเป็นศูนย์กลางธุรกิจและพาณิชย์กรรมเข้าสู่กรุงเทพและปริมณฑลในช่วงสองทศวรรษแรกของการเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมีความพยายามที่จะกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบที่คล้ายคลึงและโดยวิธีการล้อเลียนกันไปสู่เมืองหลักในภูมิภาคในลำดับต่อมา มีการทำให้ราคาข้าวซึ่งเป็นผลผลิตของแรงงานส่วนใหญ่มีราคาถูกลง มีการอพยพของแรงงานล้มละลายจากภาคเกษตรสู่กรุงเทพและเมืองใหญ่เพิ่มขึ้น หมู่บ้านในชนบททรุดโทรมและเสื่อมสลาย...อุดมศึกษาเองในฐานะที่เป็นกลไกและเครื่องมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐ ก็เสมือนว่าจะได้มุ่งอยู่แต่การผลิตกำลังคนระดับสูง สำหรับภาคเศรษฐกิจใหม่ทั้งส่วนของรัฐบาลและเอกชนเพื่อสนองความต้องการของรัฐ ละเลยภารกิจด้านอื่นที่พึงมีมานั้น ถีบตัวจากรากเหง้าเดิม มีความแปลกแยกกับวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสภาพปัญหาของสังคมไทย และสถาบันอุดมศึกษาเองก็กลายเป็นเพียง

สถาบันที่ให้การศึกษาระดับสูง ไม่สามารถมีบทบาทในการชี้นำและแก้ปัญหาสังคมได้ ไม่มีพันธกิจต่อสังคมในฐานะผู้ร่วมสัญญาประชาคมเดียวกัน

ที่มา : กฤษณพงศ์ กีรติกร. ทิศทางของแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี. การสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 17 ปี วันที่ 28-29 กันยายน 2532
ณ หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 3.

ชวนอ้าง ๒ : บทบาทของอุดมศึกษาในการสร้างความเสมอภาค

It is my own personal opinion that in Thailand there is a great need for regionalization of the university system. Thailand is similar to so many other countries in that it is comprised of various cultural and linguistic groups which really represent a source of diversity and strength, not a weakness. I am somewhat disturbed and perplexed by the fact that the vast majority of the students at Khon Kaen University come from Central Thailand and, upon graduation from Khon Kaen University, return to take up professions in the Central region. The needs of Northeast Thailand are in many ways greater than those of Bangkok and its surrounding environment.

ที่มา : J. Lin Compton. "Higher Education and National Development in The Developing Countries : An Analytical Evaluation and New Directions" ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษา กับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528
ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 44-45.

ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษาอย่างจริงจัง ครอบคลุมสาระสำคัญทั้งในด้านการบริหาร ระบบบุคลากร การเงินและงบประมาณ ไปจนถึงเรื่องคุณภาพการศึกษา ซึ่งล้วนแต่ต่อกัยปัญหาติดขัดในระบบราชการ และสะท้อนความต้องการในการปฏิรูปการบริหารออกจากสภาพความเป็นส่วนราชการ ทั้งนี้ หน่วยงานกลางทางการศึกษาตลอดจนมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ทำหน้าที่เป็นเวทีในการจุดประกายความคิดเรื่องประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษาในมิติต่างๆ ที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นในโครงการประเมินผลแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะที่ 6 และ 7 ทั้งในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและทบวงมหาวิทยาลัย หรือตัวอย่างงานสัมมนาที่สำคัญ เช่น เรื่องการอุดมศึกษาไทยใน 10 ปีข้างหน้า จัดโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีในปี 2537 เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่เน้นเรื่องประสิทธิภาพของระบบเป็นประเด็นสำคัญทั้งสิ้น

ชวนอ้าง

ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา

ชวนอ่าง ๑ : ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา

เครื่องชี้ของวิกฤตการณ์ความชอบธรรมของมหาวิทยาลัยอาจจะอยู่ในหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม เครื่องชี้ที่สำคัญประการหนึ่งคือ จุดโจมตีหรือคำวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อบทบาทของมหาวิทยาลัย ซึ่งครอบคลุมสาระทั่วไปต่อไปนี้ ประการแรก มหาวิทยาลัยสนใจเฉพาะปัญหาของตัวเองโดยมองข้ามความสำคัญของปัญหาสังคมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มหาวิทยาลัยจึงขาดจุดยืนด้านคุณธรรมสังคมและเสียโอกาสที่จะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงในสังคม ประการที่สอง สถาบันมหาวิทยาลัยในปัจจุบันมุ่งรับใช้ผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของนายทุนอุตสาหกรรมมากเกินไปจนทำให้ละเลยภาระหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน นักศึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมถูกทอดทิ้งและได้รับการฝึกฝนอบรมแต่เฉพาะในด้านวัตถุและด้านสังคม ผลที่ตามมาก็คือ เขาเหล่านั้นจะได้รับแต่ใบรับรอง (certification) ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าสู่สังคมวิชาชีพ แต่จิตใจ (mind) ของเขาจะไม่ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ หรือเข้าร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาสังคมที่อยู่รอบด้านของเขาเลย ประการสุดท้าย จากพื้นฐานของการขาดจุดยืนทางคุณธรรมสังคมและการมุ่งแสวงหาแต่เฉพาะผลประโยชน์ส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคลในรั้วมหาวิทยาลัยดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงเปลี่ยนสภาพเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นสังคมและในบางครั้งเป็นเครื่องมือที่ปกป้องรักษาโครงสร้างสถานภาพให้ดำรงอยู่ (status quo) ซึ่งเต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบและการกดขี่ขูดรีดของคนในชนชั้นหนึ่งต่ออีกชนชั้นหนึ่ง ในสถานการณ์เช่นนี้มหาวิทยาลัยจึงต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตทั้งในด้านเอกลักษณ์ (identity) และความชอบธรรมปทัสถานสังคม (normative legitimacy)

ที่มา : โกวิท กังสนันท์. "บทบาทของมหาวิทยาลัยในสังคมไทย : มองจากประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ" ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางการใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 129.

ชวนอ่าง ๒ : ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา

ปัญหาหลักของการอุดมศึกษาไทยโดยเฉพาะระบบอุดมศึกษาของรัฐที่ทำให้เราปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงได้ช้าช้า เป็นเพราะระบบ "มากมาย หลายหัว" จนไม่อาจประสานงานไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้ ปัจจุบันมีสถานอุดมศึกษา 630 แห่งกระจายอยู่ในความดูแลของกระทรวง มีลักษณะต่างคนต่างจัดทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนและการผลาญภาษีราษฎรไปแบบไม่คุ้มค่ากำลังคนในสาขาที่มีเกินพอแล้วยังผลิตแล้วผลิตอีก ในขณะที่ด้านที่ขาดแคลนก็เพิ่มได้ทีละกะปริบกะปรอยจนเกิดปัญหา "คอขวด" กับภาคการ ผลิตต่างๆอย่างทีกล่าวไปแล้ว และระบบที่ใหญ่โตซับซ้อนจะขยับปรับเปลี่ยนอะไรก็ดูอึดอัดเยอะเยอะไปหมด ซ้ำร้ายสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแต่ละแห่งก็ยังต้องใช้เงินมากขึ้นเรื่อยๆ ไปในการสร้างอาคารขยายหน่วยงานและขยายสาขาวิชาที่สอน หลาย

แห่งหนึ่งรอวันที่การขยายตัวจะนำไปสู่การยกระดับเป็นมหาวิทยาลัย หลายจังหวัดจ้องที่จะสร้างมหาวิทยาลัยประจำจังหวัดให้ได้

ปัญหาของระบบอุดมศึกษาของเราในการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงเป็นปัญหาที่ตื้อตึงต่อการแก้ไขที่สุด ด้วยขนาดและความซับซ้อนของระบบทำให้ยากต่อการแก้ไข ระบบบริหารที่กระจุกกระจายหลายกระทรวงจนหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ได้จริงๆ สักที ก็ยิ่งทำให้ปัญหาเลวร้ายลงอีก และท้ายที่สุดระบบราชการที่เอาผิดกันไม่ได้ง่าย ๆ เหมือนธุรกิจการค้าทั่วไปนั้น ก็ยิ่งทำให้ขาดแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลง จนเสมือนว่าทุกคนจะทำงานเพื่อ "พาดัวร์อด" ไปวันๆมากกว่าจะพบบ้านเมืองให้รอด

ที่มา : อมรรวิชัย นาคทรพรพ. ความฝันของแผ่นดิน กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก, 2538, หน้า 142-143.

ชวนอ่าน ๓ : ประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา

ความคิดใหม่ในการจัดการศึกษาของชาติคือ การให้ทั้งสังคมช่วยกันจัดการศึกษา แทนที่จะยึดมั่นอยู่แต่กับการศึกษาที่มีสถาบันการศึกษาเป็นแกนหลักความคิดใหม่นี้มิได้มุ่งแต่เพียงการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรจากองค์กรต่างๆ ในสังคมมาช่วยจัดการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งให้การจัดการศึกษาที่ทุกหน่วยในสังคมมีส่วนร่วมนี้เป็นภาพสะท้อนความต้องการอันหลากหลายในสังคม สามารถตอบสนองกลุ่มเป้าหมายทุกระดับได้อย่างต่อเนื่อง และมีความยืดหยุ่นตามวิถีชีวิตคนไทยและภาวะเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยที่ผันแปรไม่หยุดนิ่ง... รัฐต้องจัดระบบสถาบันอุดมศึกษาใหม่เป็น 3 ระบบย่อย ได้แก่ ระบบวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการสอนและฝึกอบรมระบบมหาวิทยาลัยและสถาบันชั้นสูงที่เน้นการวิจัยและบุกเบิกองค์ความรู้ใหม่ ระบบวิทยาลัยชุมชนที่เน้นการจัดการศึกษาต่อเนื่องและบริการวิชาการแก่ชุมชน

ที่มา : โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่อุทิศก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า. การประชุมสัมมนาการศึกษา ณ ธนาคาร กสิกรไทย สำนักงานใหญ่ วันศุกร์ที่ 26 มกราคม 2539. หน้า 21-23.

การเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องการเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น มุ่งเน้นรวมไปถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่เชื่อมโยงแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงปลายทศวรรษเพื่อพยายามตอบโจทย์การพัฒนาโดยรวมของประเทศที่เน้นระบบเศรษฐกิจผสมผสานตามศักยภาพของพื้นที่เป็นสำคัญ แนวคิดดังกล่าวจึงเน้นบทบาทอุดมศึกษาในการพัฒนาคุณภาพของกำลังคนในทุกภาคการผลิตทั้งภาคสมัยใหม่และดั้งเดิม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการขานรับเป็นอย่างดีทั้งในแผนพัฒนาอุดมศึกษาระยะที่ 8 มาจนถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนแผนพัฒนาในระดับสถาบันก็ดูจะเน้นทิศ

ทางการขยายโอกาสการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ควบคู่กับการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มสถาบันที่เกาะติดอยู่กับพื้นที่ชนบท เช่น สถาบันราชภัฏก็ประกาศจุดยืนการพัฒนามาในทิศทางนี้อย่างชัดเจน

ชวนอ่าน

การเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น

ชวนอ่าน ๑ : การเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น

สถาบันอุดมศึกษาไทยเท่าที่เป็นอยู่ได้สั่งสมและสร้างสรรค์ความรู้ที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะชนบทไว้หรือไม่อย่างไร และได้เผยแพร่ความรู้ข่าวสารไปถึงชนบทอย่างไร คำตอบที่ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงช่องว่างอันกว้างใหญ่ในระบบการเรียนรู้และการสร้างสรรค์องค์ความรู้ ซึ่งจะมีนัยและผลกระทบสำคัญไม่แต่เพียงในด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น หากยังรวมถึงอนาคตของการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมด้วย ระบบอุดมศึกษาไทยก่อตัวขึ้นมาในสภาพช่องว่างทางภูมิปัญญาดังกล่าว รวมตลอดถึงบรรดามหาวิทยาลัยภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ระบบการเรียนรู้จึงค่อนข้างลอยตัวออกไปโดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีมาแต่บริบทสังคมวัฒนธรรมภายนอกเป็นพื้น ผลที่ได้รับจึงเท่ากับเป็นการผลิตกำลังคนระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงที่แปลกแยกออกไปจากพื้นฐานสังคม วัฒนธรรมของตนเอง

ที่มา : เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537 หน้า 46.

ชวนอ่าน ๒ : การเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น

การที่สถาบันราชภัฏถูกกำหนดให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น จึงทำให้สถาบันราชภัฏต้องมีบทบาทในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ของชาติที่เป็นอยู่ในขณะนี้ด้วย โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจะเป็นรากฐานในการผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการเลือกสรรและปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็จำเป็นต้องเชื่อมโยงและร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ด้วย จึงจะนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปสู่การเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

หัวใจสำคัญของการศึกษาไม่ได้อยู่ที่มหาวิทยาลัยเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่สถาบันราชภัฏที่จะเป็นศูนย์กลางในการผดุงระบบการศึกษา ให้อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย โดยต้องมีการเชื่อมโยงกับองค์กรต่างๆ คือสถาบันราชภัฏด้วยกัน รวมทั้งโรงเรียนและองค์กรชาวบ้าน การปรับกระบวนการวิจัยยังต้องรวมไปถึงการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกันด้วย และควรเน้นการทำวิจัยแบบยึดพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกันไป

ที่มา : สำนักงานสภาพสถาบันราชภัฏ, เครือข่ายวิชาการราชภัฏ กรุงเทพฯ :
สำนักงานสภาพสถาบันราชภัฏ , 2542 , หน้า 8-9.

ชวนอ่าาง ๓ : การเป็นอุดมศึกษาของท้องถิ่น

ภายในปี 2549 สถาบันราชภัฏทั้งมวล จักต้องเป็น ที่อยู่แห่งแสงสว่าง ของบ้านเมือง หรือโพธิยาลัย และเป็น แหล่งความรู้อันยิ่งใหญ่ หรือมหาวิชาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีวิธีการเรียนรู้ตามรอบเบื่องพระยุคลบาทศึกษาสืบสาน และพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อก่อประโยชน์สูงสุด ทางการศึกษาต่อปวงประชาชาวไทย ยังผลให้ชุมชนท้องถิ่นเจริญก้าวหน้ามั่นคง และยั่งยืน

ที่มา : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี . สถาบันราชภัฏอุบลราชธานีกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2543, หน้า 6.

บทที่ 2

การผลิตบัณฑิต

สาระสำคัญในภาพรวม

กระแสความคิดเรื่องการผลิตบัณฑิตของเราให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นเรื่องที่ได้รับความเห็นหนักและกล่าวถึงในวงวิชาการอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่งานเขียนของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเรื่อง “ความรู้พื้นฐานที่บัณฑิตไทยพึงมี” ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ตลอดจนที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยเองในช่วงเวลาเดียวกันก็มีการนำประเด็นเรื่องทิศทางการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยไทยในอนาคตมาพูดถึงอย่างจริงจังซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงปฏิกิริยาของสังคมไทยที่ดูจะไม่เคยพอใจกับผลผลิตที่อุดมศึกษาไทยให้หนัก อย่างไรก็ตามหลังจากภาวะเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วพร้อมทั้งนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ของรัฐบาลในขณะนั้น ได้นำมาสู่แนวคิดเรื่อง**การผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองของพลวัตตลาดแรงงาน**ในยุคโลกาภิวัตน์อย่างเป็นทางการ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนในงานเชิงนโยบายหลายชิ้นในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวของทบวงมหาวิทยาลัย อาทิ การคาดคะเนกำลังคนระดับปริญญา การศึกษาตลาดแรงงานของบัณฑิตในเชิงพฤติกรรม ตลอดจนแนวโน้มพัฒนาการของโลกและประเทศในอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการผลิตกำลังคน เป็นต้น แรงผลักดันดังกล่าวยังนำมาสู่ความเคลื่อนไหวที่สำคัญตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น โครงการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนทางวิทยาศาสตร์ และโครงการเร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาขาดแคลนของทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาแนวคิดเรื่องบทบาทอุดมศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงกลายมาเป็นฐานคิดสำคัญควบคู่กับการมุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนที่เป็นนักคิด-นักสร้างความรู้ อันเป็น**คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต**ที่สอดคล้องกับการพัฒนาสภาพสังคมผู้ผลิต (producer society) มากกว่าสังคมผู้บริโภค (consumer society) ที่มีนัยต่อ**การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา**ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ มาจนถึงปัจจุบันงานวิชาการในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์เป็นภาพสะท้อนล่าสุดที่ยังคงชี้ให้เห็นแนวคิดของการมุ่งผลิตกำลังคนที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีความสามารถในการปรับตัวเพื่อการ “ก้าวมัน ทันโลก” นอกจากนี้การมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพกำลังคนยังนำมาสู่**การพัฒนาบัณฑิตศึกษา**อย่างต่อเนื่อง โดยมีการศึกษาแนวโน้มความต้องการและการผลิตกำลังคนระดับสูงกว่าปริญญาตรีโดยหน่วยงานกลาง ควบคู่กับความพยายามปรับโครงสร้างบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง

ชวนอ่าน

- คึกฤทธิ์ ปราโมช. “ความรู้พื้นฐานที่บัณฑิตไทยพึงมี”. 2530.

- จรัส สุวรรณเวลา. "การผลิตบัณฑิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : เหลือवल้งเพื่อแลหน้า" 2530
- อภิชัย พันธเสน. แนวโน้มพัฒนาการของโลกและประเทศในอนาคต (2563) กับพัฒนาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2530
- ชัยอนันต์ สมุทวานิช. การเปลี่ยนแปลงกับความรู้ในยุคโลกาวัตต.2537
- สุธรรม อารีกุล."การผลิตบัณฑิตในทัศนะของอธิการบดี".2530
- สิปปนนท์ เกตุทัต. ความรู้สู่ออนาคต.2536
- อุดุทธ์ วิริยะเวชกุล."โครงสร้างบัณฑิตศึกษาในอนาคต". 2541
- พงษ์เทพ วรกิจโกคาทร."วิกฤตการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา". 2535
- อัจฉนา วัฒนานุกิจ และคณะ. การคาดคะเนกำลังคนระดับปริญญา. 2532
- ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย. การผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยไทยในอนาคต. 2530
- เจตนา นาควัชระ. "จุดอับหรือทางแห่งความหวังของอุดมศึกษาไทย".2531
- จีระ หงส์ลลิตารมภ์. การพัฒนาอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.2538.

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

การผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองพลวัตตลาดแรงงาน

แนวคิดเรื่องการผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองพลวัตตลาดแรงงานสะท้อนให้เห็นชัดเจนในงานเชิงนโยบายหลายชิ้นในช่วงเวลานั้น โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวของทบวงมหาวิทยาลัย อาทิ การคาดคะเนกำลังคนระดับปริญญา การศึกษาตลาดแรงงานของบัณฑิตในเชิงพฤติกรรม ตลอดจนแนวโน้มพัฒนาการของโลกและประเทศในอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการผลิตกำลังคน เป็นต้น แรงผลักดันดังกล่าวยังนำมาสู่ความเคลื่อนไหวที่สำคัญตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น โครงการวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนทางวิทยาศาสตร์ และโครงการเร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาขาดแคลนของทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น กระแสความคิดดังกล่าวนี้ว่ามีอิทธิพลในการนำสถาบันอุดมศึกษาเข้าไปสัมพันธ์ตลาดแรงงานอย่างใกล้ชิดมากขึ้นตราบนับปัจจุบัน

ชวนอ้ำ

การผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองพลวัตตลาดแรงงาน

ชวนอ้ำ ๑ : การผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองพลวัตตลาดแรงงาน

การศึกษาไทยเป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานให้แก่ผู้เรียนอย่างยากที่จะหาการศึกษาในประเทศใดเปรียบเทียบได้ พ่อแม่ที่ทราบเรื่องนี้และอยู่ในฐานะที่จะทำได้ แล้วส่งลูกไปเรียนในประเทศอื่นกล่าวตรงกันหมดว่า ลูกมีความสุขมากกว่าเรียนในโรง

เรียนในประเทศไทย ถ้าไม่ปรับการเรียนรู้อะไรใหม่ให้การเรียนรู้เป็นความสุข เด็กจะปฏิเสธโรงเรียนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ... ในปัจจุบันทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งความรู้ ความรู้สำเร็จรูปจะใช้งานไม่ได้นาน เพราะมีความรู้ใหม่เกิดขึ้นแทน ในสภาพเช่นนี้มนุษย์ต้องสามารถเรียนรู้อย่างเป็นพลวัต (dynamic) โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถเรียนรู้เป็น (learning how to learn) เพื่อมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะได้สามารถปรับตัวได้เรื่อยๆ

ที่มา : ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2538 หน้า 42-43

ชวนอ่าง ๒ : การผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองพลวัตตลาดแรงงาน

การขยายปริมาณในด้านอุดมศึกษามีผลดีในแง่ที่คนมีความรู้เพิ่มขึ้น (และมีคุณภาพขึ้น?) แต่คนที่ตลาดที่ว่างงานก็มากขึ้นด้วย คนพร้อมจะทำงานเพราะรัฐพัฒนาด้านปริมาณ แต่รัฐไม่พร้อมที่จะสร้างงานมาให้ ยิ่งกว่านั้นดูเหมือนรัฐจะไม่ได้คิดรับผิดชอบคนเหล่านี้อย่างจริงจัง เพราะสาขาที่บรรดามหาวิทยาลัยใหม่ทั้งหลายเปิดสอนก็มักจะเป็นสาขาสังคมศาสตร์ ซึ่งว่างงานมากที่สุดและมหาวิทยาลัยทั้งเก่าและใหม่ต่างก็พยายามเปิดสอนให้ครบทุกสาขาวิชาเพียงเพื่อจะให้มันชื่อว่าสมบูรณ์ตามนิยามของมหาวิทยาลัยเท่านั้น เมื่อเร่งรีบเปิดสอนกันเช่นนี้ก็ต่อรับอาจารย์ขาดคุณภาพเข้ามาและผลิตบัณฑิตขาดคุณภาพออกไปโดยวิธีเรียนกันง่ายๆ จบกันง่ายๆ ไม่รู้จะจริงจังสักอย่าง

ที่มา : ปรีชา ช่างขวัญยืน."ปรัชญาอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน" ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางการใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 189.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

แนวคิดเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตเน้นหนักการพัฒนาสภาพสังคมผู้ผลิต (producer society) มากกว่าสังคมผู้บริโภค (consumer society) ที่เรียกร้องให้บัณฑิตรุ่นใหม่มีความเป็นนักคิดและการมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

ชวนอ่าง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

ชวนอ่าง ๑ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

บัณฑิตต้องมีลักษณะเหมือนคนซุ่มทรัพย์ ซุ่มทรัพย์ในที่นี้หมายถึงความรู้ วิชา และการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งคนอื่นคิดว่า เป็นบัณฑิตจะสามารถชี้ให้เขาเห็นได้ และ ถ้าเกิดปัญหาให้เห็นว่าบัณฑิตจะหาทางแก้ให้เขาได้ ก็เป็นหน้าที่ของบัณฑิตซึ่งจะต้องพร้อมอยู่เสมอ ที่จะให้ความรู้ทางวิชาการที่เปรียบเสมือนซุ่มทรัพย์ และ จะต้องพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการ

งานก็ดี จากสังคมก็ดี และแม้แต่ปัญหาส่วนตัวของคนแต่ละกลุ่มแต่ละเหล่า ที่มีอาชีพต่างๆ กัน ว่า เขามีปัญหาอย่างไรบ้าง

บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไม่ว่าสาขาวิชาใดๆ ก็ตาม เช่น ไปประกอบวิชาชีพเป็นวิศวกร ช่างก่อสร้าง ทนาย ผู้พิพากษา หรือ ไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ก็ต้องนึกเสมอว่า ตัวท่านเองเป็นครู และคนอื่นเขาหวังพึ่งท่าน ในฐานะเป็นคุณทรัพย์ เป็นชุมแห่งวิชาความรู้ และทางแก้ปัญหามากๆ เพราะได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต

ที่มา : ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. "ความรู้พื้นฐานที่บัณฑิตไทยพึงมี" จากปาฐกถาในการประชุมวิชาการว่าด้วยการพัฒนาอุดมศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ชวนอ้าง ๒ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

เพราะฉะนั้นผมจึงอยากขอร้องทุกท่านว่า การเปลี่ยนแปลงอันแรกที่สุดการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยน่าจะดำเนินการได้คือ การเปลี่ยนแปลงคน ท่านเองก็คงจะตระหนักดีอยู่แล้วผมเพียงแต่ย้ำเท่านั้น คนที่ผมอยากจะทำให้ท่านสอนเขา นั้นประการแรกผมจะขอให้ท่านสอนให้เขาเป็นคนที่มีความหวัง มีพลัง มีแรงบันดาลใจและมีความเชื่อมั่น ที่จะช่วยกันพัฒนาประเทศและสังคมต่อไป ประเทศชาติของเรา กำลังอยู่ในระยะการพัฒนาและการก้าวไปข้างหน้าและเราจะรอช้าอยู่ไม่ได้ ประการที่สอง ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันกันอย่างสูงในสังคมโลกและการพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมไทย เราต้องสร้างคนของเราให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของสภาพเศรษฐกิจ สังคมและที่สำคัญที่สุด เทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปนี้ให้สามารถทำหน้าที่ของตน และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริงจึง ประการที่สาม ในฐานะเป็นคนไทยผมอยากให้นักศึกษของท่านนั้น แม้เขาจะเรียนเก่ง แกร่งกล้า และทำทนาย แต่ในขณะที่เดียวกันก็อยากให้

เขารู้จักพื้นฐานวัฒนธรรมของเราเอง และพร้อมที่จะรับและสร้างตนเองให้เป็นคนมีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ให้ได้ชื่อว่าเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมของตนเองและอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้ ผมอยากให้เขาเป็นคนมีวัฒนธรรมทันสมัย และมีคุณธรรมที่มีเหตุผล เพื่อว่าเขาจะได้เป็นบัณฑิตที่เตรียมพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ในสังคมไทย และมีแนวทางที่เหมาะสมให้กับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

ที่มา : ชาติชัย ชุณหะวัณ. "ปาฐกถาอุดมศึกษาครั้งที่ 1 เส้นทางใหม่ของการอุดมศึกษาไทย" ในรายงานการประชุมระดับชาติครั้งที่ 1 เส้นทางใหม่ของการอุดมศึกษาไทย. วันที่ 28-29 กรกฎาคม 2532 ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 4.

ชวนอ้าง ๓ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

ท่าทีของคนเมื่อพบสิ่งแปลกใหม่ โดยเฉพาะเด็กของเรา พวกหนึ่งจะมีที่ท่าในลักษณะที่ตั้งคำถามว่า ของนี้ดีนี้ ทำอย่างไรเราจะได้ของนี้ ทำอย่างไรเราจะมีของนี้ ทำอย่างไรเราจะได้เป็นเจ้าของมีของนี้ไว้บ้าง อีกพวกหนึ่งอาจจะเกิดที่ท่าอีกลักษณะหนึ่ง คืออาจจะตั้งคำถามว่า ของนี้ดีแน่นอน แปลก ทำได้อย่างไร ทำอย่างไรเราจะทำได้อย่างนี้บ้าง หรือเราจะต้องทำอย่างนี้ให้ได้ หรืออาจถึงกับว่าเราจะทำให้ดีกว่านี้ให้ได้ ท่าทีสองแบบนี้มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการ

พัฒนาอย่างมาก ตามปกติทำที่ทั้งสองแบบนี้ไม่ได้เป็นแบบใดแบบหนึ่งเด็ดขาดสิ้นเชิง แต่จะหนักไปทางด้านไหนนั้นเป็นข้อที่จะต้องพิจารณา หนักไปข้างที่หนึ่งที่ว่าจะได้จะมี หรือหนักไปข้างที่สองที่ว่าทำอย่างไร ถ้าหากหนักไปข้างที่หนึ่ง อาตมาภาพขอใช้ศัพท์ธรรมเรียกว่าเป็นท่าที่เกิดจากเสียงร้องของต้นหอยากจะได้หอยากจะเอา ส่วนท่าที่สองขอเรียกว่าท่าที่เกิดจากการเร้าเตือนของฉันทะ ท่าที่นี้สำคัญมากจะนำไปสู่พฤติกรรมต่อไปข้างหน้าทั้งหมดเป็นการกำหนดลักษณะการดำเนินชีวิตพฤติกรรมของเข่า ที่ว่าคนจะหนักไปข้างใดข้างหนึ่งหมายความว่าคนที่หนักไปข้างที่หนึ่งมากมีลักษณะของท่าที่ที่จะได้จะมีจะเอา ก็มองสิ่งทั้งหลายในรูปที่ว่าเอามาเสพเสวยเอามาบริโภค ส่วนที่ว่าจะต้องทำงานทำการนั้นก็เหมือนเงาเพียงเพื่อที่จะให้ได้ให้มิต่างนั้น อาจได้ทรัพย์เพื่อไปซื้อสิ่งนั้นมา ทำงานเพื่อไปซื้อสิ่งนั้นมา ทำงานเพื่อให้ได้เงินมาและได้ของใช้มาบริโภค ไม่ได้ตั้งใจทำงานจริง พวกที่สองจะมีลักษณะตรงข้าม คือพวกนี้ไม่ค่อยสนใจกับสิ่งของแปลกที่จะมาบำรุงบำเรอความสุขของตน แต่จะสนใจเรื่องงานที่ตนทำอยู่ และมองสิ่งของเครื่องใช้ที่ในแง่ที่จะมารับสนองงานช่วยให้งานของตนเป็นไปด้วยดีหรือไม่ การจะรับหรือสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีก็จะเป็นไปในทำนองนี้ อันนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก อาตมาเรียกลักษณะจิตใจแบบหลัง คือแบบที่ว่าฉันจะทำอย่างนี้ให้ได้ ฉันจะทำให้ดีกว่านี้ให้ได้ ว่าลักษณะจิตใจแบบนักสร้างสรรค์ ส่วนลักษณะจิตใจอีกแบบหนึ่งเรียกว่าลักษณะจิตใจแบบนักเสพเสวย มีสองพวกคู่กันคือนักสร้างสรรค์กับนักเสพเสวย หรือจะเรียกสั้นๆ ว่า นักสร้างกับนักเสพ ปัจจุบันเราเรียกว่านักบริโภคกับนักผลิต ในลักษณะจิตใจสองแบบที่ว่ามานี้ แบบใดสัมพันธ์กับการพัฒนา ลักษณะจิตใจของนักพัฒนานักคือลักษณะจิตใจของนักสร้างสรรค์ เป็นพวกเดียวกัน ถ้าไม่สามารถสร้างลักษณะจิตใจของนักสร้างสรรค์ก็ไม่สามารถสร้างลักษณะจิตใจของนักพัฒนาขึ้นได้ และการพัฒนาจะสำเร็จได้อย่างไร ก็จะมีแต่พวกที่คอยเสพเสวยสิ่งต่างๆ ซึ่งจะไม่มีการทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นได้ ปัจจุบันนี้นักการศึกษามักจะพูดว่า จะต้องพยายามให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ก็ดีอยู่ แต่มีข้อสำคัญที่เป็นพื้นฐานกว่านั้นก็คือนักเรียนจะต้องให้อยากทำ ก่อนที่จะทำเป็นจะต้องมีความอยากทำด้วย

ที่มา : พระราชวรมุนี (ประยูร ญัตโต). บัณฑิตมกถา ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางการใหม่.

วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 76-77.

ชวนอ้าง ๔ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต

บัณฑิตของเราอาจได้เข้าไปมีบทบาทอย่างเต็มที่ในการสร้างความมั่งคั่งทางโภคทรัพย์ให้แก่คนกลุ่มน้อย รวมทั้งสร้างความมั่นคงเท่าที่จะพึง มีได้ให้เห็นแก่ตนเอง โดยมีได้คำนึงถึงชีวิตความเป็นอยู่อันต่ำต้อยของเพื่อนร่วมชาติอีกเป็นจำนวนมาก ประเด็นหลังนี้เป็นข้อกล่าวหาที่ฉกรรจ์ เพราะเท่ากับเป็นการบ่งชี้ไปที่จุดอ่อนของสังคมไทยซึ่งยังมีอาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมอารยะ และที่ยังคงมีสภาพเช่นนี้ก็เพราะบัณฑิตของเรามีส่วนในการช่วยคงสภาพดังกล่าวไว้ ถ้ามิได้กระทำให้โดยจงใจก็จะกระทำไปโดยความโง่เขลาเบาปัญญา คือเป็นแค่บัณฑิตที่มีวุฒิบัตรติดมือมาหนึ่งแผ่นหรือหลายแผ่น หาได้เป็น “ศิកษิต” ที่แท้จริงไม่

ที่มา : เจตนา นาควัชระ. "จุดดับหรือทางแห่งความหวังของอุดมศึกษาไทย".
บทความประกอบการประชุมจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวของทบวงมหาวิทยาลัย, 2532.

การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังเน้นย้ำการเรียนรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้มากขึ้น งานวิชาการในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์เป็นภาพสะท้อนล่าสุดที่ยังคงชี้ให้เห็นแนวคิดของการมุ่งผลิตกำลังคนที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีความสามารถในการปรับตัวเพื่อการ “ก้าวมัน ทันโลก” ควบคู่ความเข้าใจในสภาพปัญหาของสังคมไทยเราเอง

ชวนอ่าน

การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

ชวนอ่าน ๑ : การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน

ประเทศไทยลงทุนด้านการศึกษามากก็จริง แต่เป็นการศึกษาแบบท่องจำ มองความรู้ว่าเป็นสิ่งสำเร็จรูปเป็นแท่งๆ มุ่งเรียนเพื่อสอบ เพื่อปริญญา ประกาศนียบัตร ไม่ได้มองว่า การศึกษาคือ กระบวนการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต คนไทยที่จบการศึกษาทุกระดับ ส่วนใหญ่ไม่มีจิตใจนักค้นคว้าศึกษาวิจัยต่อ ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่ชอบหาความรู้ใหม่ๆ และการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งเติบโตในทางปริมาณมาก ไม่มีบรรยากาศการฝึกฝนค้นคว้าวิจัยเลย ส่วนใหญ่คือการบรรยายตามตำรา และสอนท่องจำตามตำรา จะมีการวิจัย วิเคราะห์บ้างในการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก แต่การสอนปริญญาโทหลายแห่งก็ยังเน้นการเรียน ฟังบรรยายเพื่อสอบมากกว่าการทำงานวิจัยและเขียนวิทยานิพนธ์

ที่มา : วิทยากร เชียงกุล. "รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540", หน้า 111.

ชวนอ่าน ๒ : การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยในความหมายสากล เป็นผลผลิตของสังคมตะวันตก และเกิดขึ้นในสมัยกลาง หรือ ประมาณเจ็ดร้อยปีเศษ มหาวิทยาลัยเหล่านี้เกิดขึ้นจากจิตใจและประเพณีที่ใฝ่รู้ (spirit of inquiry and tradition of learning) ที่มีอยู่ในสังคมเหล่านี้เริ่มจาก มีปราชญ์ พบปะสนทนาระหว่างกัน แล้วมีสานุศิษย์ สมครใจเข้าร่วมฟัง ถึงกับติดตามปราชญ์ไปในที่ต่างๆ หรือ บางครั้งศิษย์ก็ร่วมกันหาปราชญ์ มาให้ความรู้ตน จนกระทั่งตั้งเป็นสมาคมและมหาวิทยาลัยในที่สุด มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นจากจิตใจ และประเพณีใฝ่รู้นี้มีผลต่อบทบาท หน้าที่ และรูปแบบการดำเนินการของมหาวิทยาลัยตะวันตกสมัยนี้มาก เกี่ยวกับวิธีสอน (dissemination of knowledge) มหาวิทยาลัยเหล่านี้มุ่งหวังที่จะสร้างคุณภาพทางภูมิปัญญาให้กับนักศึกษา

(intellectual quality) มากกว่าเรียนรู้และท่องจำ เป็นการฝึกใช้สมอง (training of mind) เกี่ยวกับการขยายและเพิ่มเติมความรู้ (advancement of knowledge) มหาวิทยาลัยไทยไม่ได้เกิดจาก จิตใจ และ ประเพณีที่ใฝ่รู้ แต่เกิดจากความจำเป็นของประเทศที่จะหาคนที่มีความรู้ชั้นสูงไปรับราชการ การเรียนการสอนของสถาบันชั้นสูงของเราจึงเน้นแต่การสอนอย่างเดียว ในขณะที่มหาวิทยาลัยในตะวันตก มีหน้าที่บทบาทในด้านสร้าง intellectual quality ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเรียนการสอนแบบค้นคว้า ถกเถียง เกิดห้องสมุด มหาวิทยาลัยของเราเริ่มต้นด้วยการให้คน ได้เรียนรู้วิชาที่มีประโยชน์ไปใช้ทำงาน เพื่อพัฒนาประเทศได้ทันที จึงมุ่งให้นักศึกษาได้เรียนรู้เฉพาะที่เห็นว่าจำเป็น โดยอาจารย์เป็นผู้กำหนดว่า จะเรียนอะไรและมากน้อยเท่าใด การสอนของเราจึงมีลักษณะเหมือนการป้อนให้ และนักเรียนนำไปท่องจำ และทดสอบแต่ที่อาจารย์สอน ผู้เรียนเก่ง คือ คนที่ท่องสิ่งที่ครูสอนได้มาก การอ่าน หรือ หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อสร้างคุณภาพสมองจึงไม่จำเป็น ไม่ต้องเข้าห้องสมุดเลยก็สอบได้ ไปฟังเล็คเชอร์ จด เล็คเชอร์ ท่องเลคเชอร์ เท่านั้นก็พอแล้ว สิ่งที่ครูให้ก็นำมาจากตำรา ตำราไทยก็ไม่มี มีแต่ตำราฝรั่ง ดังนั้น การสอนจึงมีลักษณะป้อนให้ (spoon fed) เรียนโดยท่อง (learn by rote) สิ่งที่ครูสอนก็ให้ตำราทั้งดุ้น (bookish) เมื่อเป็นดังนี้ วิชาความรู้ จึงเป็นความรู้ที่ฝรั่งเขียน ไม่เป็นปัญหา หรือ เรื่องของไทย

ที่มา : เกษม สุวรรณกุล. รายงานการประชุมประจำปีเรื่องการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัยไทยในอนาคต
ทบวงมหาวิทยาลัย, 2530.

ชวนอ้าง ๓ : การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน

การเรียนการสอนของเรานั้นไกลตัวพวกคุณเหลือเกิน การเรียนการสอนในปัจจุบันนี้พวกคุณจะว่างงานขึ้นเรื่อยๆ แต่ถ้าคุณเปลี่ยนการเรียนการสอนให้ตื้นตื้นดินดินมากขึ้น คุณจะไม่ว่างงาน เพราะการเรียนการสอนเวลานี้สอนให้เราเป็นฝรั่ง สอนให้เป็นศักดินา สอนให้มียศศักดิ์ อัครฐาน เขาสอนให้เราหลงอยู่กับวัฒนธรรมกามบริโภค เราต้องเลิกมอมเมา โดยที่ตัวเราเองก็ต้องเลิกการถูกมอมเมาด้วย และวิธีเดียวที่จะสร้างมหาวิทยาลัยเพื่อปวงชนขึ้นมาได้ ก็คือต้องเรียนจากปวงชน เมื่อเรียนจากปวงชนแล้วก็สอนให้ปวงชนด้วย เพราะปวงชนเองก็กำลังถูกมอมเมา เราต้องเรียนจากกันและกัน และต้องสอนกันและกัน เพื่ออะไรครับ คำตอบก็คือเพื่อความ เป็นไท เพื่อความเป็นตัวของเรา และเพื่อแสวงหาทิศทางใหม่ๆ เพราะการศึกษาไม่ได้หมายถึงไปประกาศนียบัตร ไม่ได้หมายถึงการเรียนรู้เท่านั้น แต่การศึกษาหมายถึงชีวิต

ที่มา : สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ทิศทางใหม่สำหรับมหาวิทยาลัยเพื่อปวงชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
เคล็ดไทย, 2537. หน้า 99.

การพัฒนาบัณฑิตศึกษา

แนวคิดเรื่องการพัฒนาบัณฑิตศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีแรงขับเคลื่อนมาจากผลการศึกษาแนวโน้มความต้องการและการผลิตกำลังคนระดับสูงกว่าปริญญาตรีโดยทบวงมหาวิทยาลัยในช่วงต้นทศวรรษ ควบคู่กับความพยายามปรับโครงสร้างบัณฑิตศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อรอง

รับการขยายตัวของหลักสูตรปริญญาโท-เอกหลายแห่ง ประเด็นสำคัญจะเน้นเรื่องคุณภาพ และความเชื่อมโยงกับการศึกษาระดับปริญญาตรีและความเข้มแข็งด้านการวิจัยของสถาบัน

ชวนอ้าง

การพัฒนาบัณฑิตศึกษา

ชวนอ้าง ๑ : การพัฒนาบัณฑิตศึกษา

ปัญหาสำคัญที่มักจะเข้าใจผิดกันในประเทศไทยในเวลานี้ก็คือ อาจารย์ที่รับผิดชอบหลักสูตรมักจะเข้าใจว่าการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทเป็นการเรียน “ต่อเนื่อง” จากในระดับปริญญาตรี ซึ่งความจริงไม่ใช่เลย เมื่ออาจารย์เข้าใจว่าปริญญาโทก็คือต่อเนื่องจากปริญญาตรี แต่สอนเนื้อหาวิชา “ให้มาก ให้ลึก” กว่าปริญญาตรีก็เท่ากับเป็นปริญญาโท วิธีการจัดการเรียนการสอนเลยเป็นแบบฉบับเดียวกัน คือ ส่วนใหญ่จะเน้นการบรรยาย ซึ่งผมคิดว่า เป็นผลเสียอย่างมาก เพราะในระดับปริญญาโท ปริญญาเอกนั้น ปรัชญาการศึกษาเน้นในเรื่องวิจัย คือต้องทำวิจัยด้วยตนเอง ดังนั้นความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองจึงมีความจำเป็นและจำต้องมาก่อน เรื่องต่างๆ เหล่านี้แหละครับที่มีผลกระทบต่อคุณภาพของบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย

ที่มา : อุดุลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 218.

ชวนอ้าง ๒ : การพัฒนาบัณฑิตศึกษา

“ผมคิดว่าการเปิดภาคพิเศษเหล่านี้มีปัญหามาก ปัญหาในเรื่องความรับรู้ของผู้เรียน การที่จะ “ป้อน” ความรู้ ผมเน้นคำว่า “ป้อน” นะครับ ไม่ได้เรียนเอง คือมีการเรียนโดยเน้นการบรรยายภายในช่วงเวลาอันสั้นและกระทำติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนยากที่จะรับได้เต็มที่ ผมว่าน่าจะขัดกับหลักการศึกษามาก ห้องสมุดที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาจะต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจะจัดหาให้ได้อย่างไร หรือว่าเพียงแค่เอกสารที่อาจารย์ “แจก” ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่มีความจำเป็นจะต้องอ่านวารสารกระนั้นหรือ แล้วจะเอาเวลาไปทำการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ จริงอยู่ในระดับปริญญาโทมีโครงสร้างหลักสูตรตามแผน ข. ซึ่งเป็นแผนที่ไม่ต้องทำวิจัย ไม่ต้องเขียนวิทยานิพนธ์ แต่ก็มีมีการเขียนสารนิพนธ์ ซึ่งตามหลักนักศึกษาจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผมไม่ทราบว่ามันจะทำได้อย่างไร จะเอาเวลาไปทำ คือวันธรรมดาก็ต้องทำงาน มาเรียนภาคพิเศษในวันสุดสัปดาห์ จะค้นคว้าได้อย่างไร ความสะดวกในเรื่องห้องสมุดและสารสนเทศจะเอาที่ไหน ถ้าเป็นระบบสัตนุจรศึกษายิ่งน่าจะมีปัญหาใหญ่ ผมคิดว่าในที่สุดก็คงจะมีการ “ยอม-ยอม” กันไปบ้าง แต่ถ้ามีการยอมกันมากก็ต้องไม่ลืมว่าจะเข้าลักษณะการ “ขาย” ปริญญา ทำให้เสียชื่อเสียงมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาได้”

ที่มา : อุดุลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 218-219.

บทที่ 3

กิจการนักศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

งานกิจการนักศึกษาเป็นเรื่องที่มีจะถูกกล่าวถึงในเชิงให้ความสำคัญอยู่เสมอ แต่กลับไม่ได้รับการเน้นย้ำในทางปฏิบัติเท่าที่ควรในรอบทศวรรษที่ผ่านมา งานกิจการศึกษามักจะถูกกล่าวถึงในแง่ของการแสวงหารูปแบบและกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ในบริบทความต้องการพัฒนาบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทุกด้าน มาถึงปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์เราเริ่มเน้นการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในฐานะผู้บริโภคนักศึกษาคณะผู้บริหารและการอาศัยกิจกรรมนักศึกษาเป็นเครื่องมือในการ**เสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี** หน่วยงานกลางอาทิทบวมมหาวิทยาลัยได้เป็นสื่อกลางในการผลักดันความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นโครงการจัดการประชุมระดับชาติ ว่าด้วยเรื่อง “**บัณฑิตไทยในอุดมคติ**” หรือ “**มิติใหม่ของการพัฒนานิสิตนักศึกษา**” อันเป็นการพยายามผลักดันวิสัยทัศน์ใหม่ของงานกิจการนักศึกษาให้ก้าวหน้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเสนอแนวคิดเรื่อง**การบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัย**อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนองเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างเป็นองค์รวม

การเน้นย้ำเรื่อง**ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา**เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวในวงวิชาการด้านกิจการนักศึกษาในปัจจุบัน โดยมีการจัดการประชุมสัมมนาในแวดวงอุดมศึกษาหลายครั้งในเรื่องเกี่ยวกับ กลวิธีในการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ในวงวิจัยระดับปริญญาเอกก็เริ่มมีผู้ที่สนใจเข้าไปศึกษาชีวิตนักศึกษาในเชิงวัฒนธรรมและจริยธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

เรื่องสุดท้ายที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปค่อนข้างมากและมีกระแสผลักดันมาอย่างต่อเนื่องในช่วง 2-3 ปีนี้คือเรื่อง**นโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา** โดยทั้งทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ต่างก็ร่วมมือกันในการทดลองวิธีการและหลักเกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาระบบใหม่ที่นำผลการเรียนชั้นมัธยมปลายมาใช้ประกอบการพิจารณามากขึ้น เพื่อเพิ่มความเสมอภาคในโอกาสและลดแรงกดดันในการแข่งขันของนักเรียน และปูทางไปสู่การให้เสรีภาพแก่สถาบันในการคัดเลือกนักศึกษาตามปรัชญาและวิถีทางของตนเองในอนาคต

ชวนอ่าน

- ปราณี กุลละวณิชย์. บัณฑิตที่พึงประสงค์ .2540

- สำเนา ขจรศิลป์. มิติใหม่ของกิจการนักศึกษา. 2538.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. กลวิธีเพื่อบรรลุในการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา. 2530
- นภาพร แก้วนิมิตชัย. การวิเคราะห์วัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. 2539.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. มิติใหม่ของการพัฒนานิสิตนักศึกษา . 2536.
- อุดุลย์ วิริยะเวชกุล. “คุณสมบัติของนักศึกษาที่พึงประสงค์”. 2541
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. สู่เส้นทางการศึกษาไทย ครั้งที่ 2 การคัดเลือกนักศึกษาระบบใหม่ : GPAX, PR สำคัญอย่างไร. 2542
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. การพัฒนานิสิตนักศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง. 2537.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาให้เหมาะกับยุคสมัย. 2538.

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี

แนวคิดเรื่องการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี เกิดขึ้นจากความพยายามของหน่วยงานกลางอาทิทบวงมหาวิทยาลัยในการผลักดันความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ไม่ว่าจะเป็นโครงการจัดการประชุมระดับชาติว่าด้วยเรื่อง “บัณฑิตไทยในอุดมคติ” หรือ “มิติใหม่ของการพัฒนานิสิตนักศึกษา” อันเป็นการพยายามผลักดันวิสัยทัศน์ใหม่ของงานกิจการนักศึกษาให้ก้าวหน้าเน้นการพัฒนาบุคคลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน

ชวนอ่าน

การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี

ชวนอ่าน ๑ : การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี

การที่นักศึกษามาอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นมีสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศภายในมหาวิทยาลัยที่จะเป็นองค์ประกอบเกื้อหนุนให้พฤติกรรมของนักศึกษานั้นเปลี่ยนไป ถ้ากล่าวอีกทางหนึ่งก็คือเป็นการสร้างแนวความคิดประสบการณ์ที่ได้พบกับเพื่อน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การสร้างแบบฉบับที่ดี ความมีศิลปะ ความมีวัฒนธรรมและอารยธรรม เหล่านี้เป็นต้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการที่นักศึกษามาอยู่ในมหาวิทยาลัยจะได้รับติดตัวไป ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยใดก็ตามมีกิจกรรมที่ส่งเสริมดังที่ผมนได้กล่าวมานี้ มหาวิทยาลัยนั้นก็สร้างความประทับใจให้แก่นักศึกษา

อย่างมาก ในหลายประเทศได้มีการกำหนดว่านักศึกษาต้องอยู่ร่วมกันในหอพัก นั่นก็เป็นการส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและอื่นๆ อีกมาก ไม่ว่าจะเป็นการกีฬา การโต้วาที การแสดงดนตรีและอื่นใด เหล่านี้เป็น เครื่องหล่อหลอมพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะนั้น และในอนาคต สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญ ความผูกพันของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์ที่ตนเห็นว่าเป็นแบบฉบับที่ดีก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมในอนาคตของนักศึกษาผู้นั้นด้วย การที่นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษามี “ความรัก” ความซาบซึ้งในมหาวิทยาลัยก็ด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่ผมได้กล่าวมานี้ บรรยายภาคที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี ที่ผมได้กล่าวถึงมานี้ไม่สามารถจะแสดงหามาได้ ถ้านักศึกษา “เลือก” ที่จะเรียนโดยวิธีการอย่างอื่น

ที่มา : อุดลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 251.

การบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัย

แนวคิดเรื่องการบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปเพื่อสนองเป้าหมายการพัฒนาบัณฑิตอย่างเป็นองค์รวมนั่นเอง โดยเน้นบทบาทของอาจารย์ในฐานะทั้งผู้สอนและนักวิจัยในการเชื่อมโยงภารกิจทั้งสองด้านให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการนักศึกษา

ชวนอ่าง

การบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัย

ชวนอ่าง ๑ : การบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัย

เราควรเปิดโอกาสให้ นักศึกษาเลือกสิ่งที่เขาอยากจะทำด้วยตนเอง หลายคนอาจคิดว่า นักศึกษาอายุ 18-22 ปี เรียนอะไรออกไปแล้วทำอะไรไม่ได้ ผมอยากขอรับรองให้อาจารย์ทั้งหลายไว้ใจนักศึกษาไทย เพราะจากการที่ได้สัมผัสนักศึกษามาก ผมเชื่อว่านักศึกษาของเรามีความคิดอ่านที่เฉลียวฉลาดที่สูงมาก โดยเฉพาะผู้ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ลองให้เขาคิดเองว่าเขาอยากเรียนอะไร หรือว่าตั้งปัญหาให้เขา แล้วลองถามเขาดูว่าอยากเรียนอะไร ถ้ามีปัญหาย่างนี้ให้เขาแก้ไข ผมเชื่อว่าต้องทำได้ อันนี้จึงเป็นการตอบปัญหาที่ว่าเราจะทำให้เกิด inquiry ในตัวผู้เรียนได้ เรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ ทำอย่างไรจะสร้างคนให้เป็น inquiry สร้างคนให้มีเชิงวิจารณ์ มีมนุษยธรรม มีคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก หลักสูตรเป็นเพียงแต่ส่วนหนึ่งเท่านั้น ที่สำคัญสร้างคนให้มีคุณสมบัติอย่างที่เราต้องการได้อย่างไร สิ่งจำเป็น คือ กิจกรรมนอกหลักสูตร ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และ เรามักจะละเลย เช่น หอพัก ของนักศึกษา ความจริงแล้วการเรียนการสอนที่เสริมสร้างคุณธรรม มนุษย์ธรรมนั้น อาจารย์กับนักศึกษาจะต้องอยู่ร่วมกัน กินนอนร่วมกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่พิเศษที่สุดหากจะเป็นการดีมาก หอพักของเรามีน้อย มหาวิทยาลัยต่างจังหวัดก็รับได้ประมาณ 60 – 70%

ของจำนวนนักศึกษาทั้งหมด อีก 30 – 40 % เราปล่อยให้เขาอยู่กระจัดกระจาย เต็มดสโก้เทคบ้าง ไปสามะเลเทเมาที่ไหนเราก็ไม่รู้ จึงไม่เกิดอารมณ์หรือเกิดความผูกพันในการทำงานร่วมกันได้เลย เพราะฉะนั้นเรื่องหอพักเป็นเรื่องที่จำเป็นและสมควรลงทุน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ เกิดสิ่งที่เราอยากได้ ถ้าหากเราทำในเรื่องนี้ได้ กิจกรรมในเรื่องการกีฬา ดนตรี ชมรมต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ก็จะเกิดขึ้นได้ ลักษณะชมรมต่างๆในปัจจุบัน ไปเห็นแล้วน่าสงสารเพราะไม่มีสถานที่ให้เขานั่ง บางทีกระดานก็เออะเทอะ สกปรก เพราะเด็กพวกนี้ทำอะไรแล้วก็ทิ้งๆไป ผมคิดว่าอาจารย์คงต้องไปดูแล้งอย่างคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต ความจริงแล้วเป็นเรื่องที่เราทุกคนควรจะรับผิดชอบร่วมกัน ตัวอย่างเช่นเวลาที่นักศึกษามีงานอาจารย์ก็ไม่ไปร่วมงานจึงทำให้เกิดความรู้สึกต่างๆ และเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก แล้วสิ่งที่จะทำให้เกิดอารมณ์ที่จะรักหรือมองอาจารย์เป็นตัวอย่างในการที่จะเรียนรู้เรื่องเจตคติหรือคุณธรรมต่างๆ ก็จะน้อยลงไป เพราะฉะนั้นจึงควรเพิ่มงบประมาณให้เรื่องของกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อให้ศึกษามีคุณธรรมและความรอบรู้

ที่มา : ทองจันทร์ หงส์ดารมณ

ชวนอ่าน ๒ : การบูรณาการกิจการนิสิต

เรายังขาดคณาจารย์ ที่จะลงไปใกล้ชิดช่วยให้คำแนะนำ ทำให้กิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องมีคุณภาพ เป็นตัวอย่างและรูปแบบที่ดี การศึกษาวิจัยหลายเรื่อง พบว่าแรงจูงใจที่จะทำให้อาจารย์ไปคลุกคลีกับลูกศิษย์น้อยลงทุกที เพราะว่าการที่อาจารย์จะมีความก้าวหน้าทางวิชาการนั้น ในระบบปัจจุบันท่านไม่ได้เอามาตรฐานกำหนดตำแหน่ง คือ หน้าที่ของความเป็นครู ทุกชั้นตอนคือ หน้าที่หลักที่กล่าวไว้ว่า ตั้งแต่อาจารย์ถึงศาสตราจารย์นั้น มีหน้าที่สอน วิจัย ให้การบริการวิชาการแก่ชุมชน และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่นิสิต นักศึกษา แต่พิจารณาตำแหน่งทางวิชาการไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ นั้น เราพิจารณาในประเด็นของวิชาการทั้งสิ้น ผมก็อยากจะเรียนถามว่าเราจะทำอย่างไรในที่นี้ เราจึงจะให้อาจารย์มาสัมผัสกับลูกศิษย์ได้มากขึ้น

ที่มา : สำเนา ขจรศิลป์

ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา

แนวคิดเรื่องปัญหาจริยธรรมของนักศึกษาเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวในวงวิชาการด้านกิจการนักศึกษาในรอบทศวรรษ โดยมีการจัดการประชุมสัมมนาในแวดวงอุดมศึกษาหลายครั้งในเรื่องเกี่ยวกับ กลวิธีในการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ในวงวิจัยระดับปริญญาเอกก็เริ่มมีผู้ที่สนใจเข้าไปศึกษาชีวิตนักศึกษาในเชิงวัฒนธรรมและจริยธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

ชวนอ้าง

ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา

ชวนอ้าง ๑ : ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา

ผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่นำมาซึ่งลักษณะสังคมผู้บริโภค และการติดยึดในวัตถุลดจนการเสื่อมลงของค่านิยมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ให้มีขึ้นแก่บัณฑิต อาทิ ความศรัทธา ในศาสนธรรม ความมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความสามารถในการปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นคุณลักษณะที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับโลกของการทำงานในอนาคตอีกด้วย

ที่มา : วิจิตร ศรีสอาน. โฉมหน้าใหม่ของอุดมศึกษาไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
เนื่องในวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง โฉมหน้าใหม่ของอุดมศึกษาไทย 28 กันยายน 2533
ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร. หน้า 3.

ชวนอ้าง ๒ : ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา

เราต้องการให้บัณฑิตของเราเป็นคนขยันหมั่นเพียร เป็นคนมีความอดทน รู้จักอดออม แต่เราไม่เคยพูดเลยว่า เราจะสร้างให้เขามีคุณสมบัติทั้ง 4 ประการได้อย่างไร บางท่านอาจจะบอกว่าการที่ให้นิสิตนักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม ก็น่าจะให้ นิสิตไปเข้าวัดบ่อยๆ บางท่านก็อาจบอกเราว่า น่าจะมีวิชาสอนศีลธรรมขึ้นมา ซึ่งก็มีแนวคิดบางอย่างเกิดขึ้น ปัญหาก็คือ เราต้องการบัณฑิตที่มีคุณภาพดังกล่าวข้างต้น เราจะสอดแทรกจริยธรรมที่ดี คุณธรรมที่ดี ความเป็นพลเมืองดีเหล่านี้เข้าไปให้เขามีคุณสมบัติได้อย่างไร จะโดยวิธีสอน หรือ โดยวิธีอะไร ในปัจจุบันอาจารย์น้อยคนนักที่จะคิดว่าทำอะไรเราจะสอนนักเรียนให้มีคุณสมบัติทั้ง 4 ประการ ไปในวิชาที่ตัวเองสอนนี้ได้

ผมมีอาจารย์ท่านหนึ่ง ท่านสอนวิชาสัตววิทยา ในการสอน 5 นาทีแรกของท่านไม่ใช่สัตววิทยา พอพวกเรานั่งเรียบร้อยแล้ว สิ่งแรกที่ท่านจะพูดก็คือ "แหมเช้าวันนี้อากาศสดใสดีเหลือเกิน กำลังชมนกชมไม้อยู่เพลินๆ บังเอิญเหลือบเห็นคุณสุธรรม กำลังขี่จักรยานและปล่อยให้สภาพสตรี นิสิตหญิงเดินข้างๆ มันทำให้เสียความรู้สึกเหลือเกิน เพราะฉะนั้นคุณทำไม่ถูกทางที่ถูกในฐานะที่คุณเป็นสุภาพบุรุษคุณควรลงจากจักรยานมาเดินคู่กับสุภาพสตรี คือ นิสิตคนนั้น ถ้าคุณต้องการขี่จักรยานคุณควรเอาเธอซ้อนท้ายไปด้วย ไม่ใช่เอาเปรียบเขาอย่างนี้" นี่คือการสอนจริยธรรม สอนคุณธรรม สอนบุคลิกภาพบางสิ่งบางอย่างที่ได้สอดแทรกเข้าไป ถ้าอาจารย์รู้สึกว่สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของเราก็จะทำให้เขามีคุณสมบัติครบ 4 ประการ หน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนคนนั้นน่าจะต้องย้ำ

ในสิ่งเหล่านี้ตลอดเวลาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง สอดแทรกเข้าไปในวิชาที่สอน ซึ่งสามารถทำได้อยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องมาบอกว่าเราต้องมีหลักสูตรศีลธรรมเข้าไปสอน

ที่มา : ศ.ดร. สุธรรม อารีกุล

ชวนอ้าง ๓ : ปัญหาจริยธรรมของนักศึกษา

ลักษณะจิตใจแบบนักสร้าง หรือลักษณะจิตใจแบบนักพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีฐานแห่งความอยากทำเรียกว่า ฉันทะ ซึ่งจะต้องสร้างให้ได้ เมื่อสร้างลักษณะนี้ขึ้นมาแล้วก็จะทำอะไรอื่น ๆ ขึ้นมามากมาย เช่น ความเป็นผู้นำ ทำไมจึงได้ความเป็นผู้นำ เพราะเมื่อคิดจะทำก็นำไปสู่ความคิดริเริ่ม มีลักษณะของการที่จะนำ ส่วนฝ่ายตรงข้ามคือพวกนักเสพพวกนี้จะคอยตาม คอยตามหาผลที่คนอื่นเขาทำให้เสร็จแล้วก็กลายเป็นนักตามเท่านั้นเอง นอกจากความเป็นผู้นำกับผู้นำแล้ว ยังจะได้คุณธรรม คุณสมบัติที่ดีอื่นๆ อีก เช่น ความมีระเบียบ วินัย เพราะพวกนักสร้างสรรค์นี้คิดริเริ่มจะต้องวางแผน จะต้องคาดการณ์ว่าจะต้องทำอะไรๆ เป็นขั้นเป็นตอนจึงทำให้มีระเบียบวินัยในการกระทำ มีความไม่มั่งงาย มีความสูงส่ง ความอดทน ความรับผิดชอบ อะไรต่างๆ ตามมาได้มากมาย เราปลูกเร้าเจ้าความอยากทำ หรือลักษณะจิตใจแบบนักสร้างอันนี้ขึ้นมาอันเดียวแล้วคุณธรรมอื่นๆ ก็จะมาตาม

แบบที่สอง คือการปลูกฝังคุณธรรมแบบมีองค์ธรรมแทนซึ่งเป็นศูนย์รวมความสัมพันธ์แล้วเชื่อมโยงถึงกันหมด เมื่อสร้างอันหนึ่งขึ้นมาแล้วตัวอื่นจะตามมา การสร้างจริยธรรมที่ถูกต้องนั้นทำให้เหนื่อยมากและยากที่จะสำเร็จหรือคิดว่าอาจจะไม่สำเร็จเลยด้วยซ้ำ ถ้าทำแบบที่สองแล้วจับหลักให้ถูก สร้างอันเดียวอันอื่นก็จะตามมา แต่ไม่ใช่ว่าจะตามมาเองเฉยๆ เราจะต้องรู้เหมือนกัน รู้ว่าเราต้องการคุณลักษณะอะไรอื่นบ้างแล้วก็คอยกระตุ้นคอยเสริมให้มันเกิดหนุนตามกันขึ้นมา การที่อาตมาพูดแทรกเข้ามาเรื่องวิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้วยก็เพราะเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาด้วยเหมือนกัน

ที่มา : พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). เรื่องเดิม, หน้า 79.

นโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา

แนวคิดเรื่องนโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา เกิดขึ้นจากการผลักดันทั้งโดยทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต่างก็ร่วมมือกันในการทดลองวิธีการและหลักเกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาระบบใหม่ที่นำผลการเรียนชั้นมัธยมปลายมาใช้ประกอบการพิจารณามากขึ้น เพื่อเพิ่มความเสมอภาคในโอกาสและลดแรงกดดันในการแข่งขันของนักเรียน และปูทางไปสู่การให้เสรีภาพแก่สถาบันในการคัดเลือกนักศึกษาตามปรัชญาและวิถีทางของตนเองในอนาคต

ชวนอ้าง

นโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา

ชวนอ้าง ๑ : นโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา

ปัญหามหาวิทยาลัย เป็นปัญหาที่กระทบต่อการศึกษาระดับล่างด้วย เพราะระบบการจัดการสอบเอนทรานซ์เข้ามหาวิทยาลัยที่รับแบบจำกัด เป็นการทำลายการเรียนรู้ และเป็นตัวปัญหาใหญ่ที่สุดของระบบการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ระบบนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนความไม่เป็นธรรมของการจัดการศึกษา ด้วยการสนับสนุนให้ลูกคนรวยๆ จากโรงเรียนดีและพ่อแม่มีเงินค่ากวดวิชาสามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยจำกัดรับของรัฐได้เป็นสัดส่วนมากกว่าลูกคนจนเท่านั้น ระบบการแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐยังทำลายคุณภาพของการเรียนรู้ด้วย การส่งเสริมให้คนเรียนแบบท่องจำเพื่อมุ่งสอบเข้ามหาวิทยาลัยเพื่อให้ได้ปริญญาอย่างเดียวและส่งเสริมให้คนมีค่านิยมเห็นแก่ตัว คิดจะแข่งขันแบบตัวใครตัวมัน จนไม่สนใจเรียนรู้จะพัฒนาความเป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม การเป็นพลเมืองดีในสังคมกันอีกต่อไป

ที่มา : รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540, หน้า 214.

ชวนอ้าง ๒ : นโยบายและแนวทางการคัดเลือกนักศึกษา

การสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา จริง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทั้งหมด คือ กระบวนการซึ่งในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ กำหนดไว้ คือ การศึกษาระดับปฐมวัยหรือสมัยก่อนเรียกอนุบาลศึกษา หรือ kindergarten จากรอยต่อนี้จะเข้าสู่ประถมศึกษา จากประถมศึกษา ก็จะเข้าสู่มัธยมต้น และแยกไปเป็นอาชีวศึกษาหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย ผมขออนุญาตมาทางสายสามัญ จากมัธยมศึกษาตอนปลายเข้าสู่อุดมศึกษา ตรงรอยต่อของการคัดเลือกคนเข้าเรียน มีหลักอยู่ว่าจะใช้วิธีไหนในการคัดเลือกจากก่อนหนึ่งไปอีกก่อนหนึ่ง **หลักคิดข้อแรก คือ หลักสูตรที่เด็กจะเข้าสู่ เป็นหลักสูตรกลาง (common) หรือเป็นหลักสูตรที่แยกเฉพาะ (specialize) ที่ต้องการความรู้ ความสามารถ ศักยภาพเฉพาะของผู้เรียนหรือไม่** ยกตัวอย่างเช่น รอยต่อจากอนุบาลเข้าประถมศึกษา หลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (basic education) เพราะฉะนั้นไม่มีการแยกหลักสูตรประถมศึกษา ไม่มีการแยกความเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการสอบคัดเลือกให้ยุ่งยากบางแห่งรับเด็กอนุบาลเข้าประถมศึกษา มีการสอบคัดเลือกหลายวิชา ผมว่าไม่มีเหตุผลเป็นการสร้างความเครียดให้เด็ก **หลักคิดข้อ 2 วิธีคัดเลือกนั้นต้องไม่สร้างผลเสียต่อการศึกษาระดับต้น การคัดเลือกเด็กเข้ามหาวิทยาลัย วิธีคัดเลือกต้องไม่ไปทำลายแผนการเรียนและหลักสูตรในชั้นมัธยมปลาย ในทำนองเดียวกัน ถ้าเรา**

จะคัดเลือกเด็กเข้า ป.1 วิธีคัดเลือกหรือสอบคัดเลือก ต้องไม่ไปกระทบกับหลักสูตรและผลการเรียนระดับอนุบาล ถ้าถือหลักคิด 2 ข้อนี้ ผมคิดว่าเราทำได้

ที่มา : รายงานการสัมมนาทางวิชาการ สู่เส้นทางการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ครั้งที่ 3
การคัดเลือกนักศึกษา ระบบใหม่ : GPAX,PR สำคัญอย่างไร
โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี หน้า2,5,6

บทที่ 4

การวิจัย

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องการวิจัยของเราจะถูกกระตุ้นขึ้นด้วยกระแสความต้องการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 โดยรัฐบาลได้เริ่มทบทวนและแสดง**บทบาทภาครัฐในการวิจัย**อย่างชัดเจนขึ้น โดยตอกย้ำนโยบายในการใช้งานวิจัยระดับสูงเป็นเครื่องมือรองรับการพัฒนาภาคการผลิตต่างๆ ของประเทศให้สามารถพึ่งตนเองและสามารถแข่งขันในตลาดการค้าโลกได้ ภายใต้แนวคิดหลักดังกล่าวภารกิจด้านการวิจัยจึงได้รับความสำคัญสูงในแผนพัฒนาอุดมศึกษาทั้งระยะที่ 6 และ 7 ทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ที่ตามมา ภายหลังจากที่เศรษฐกิจเริ่มมีสัญญาณแห่งการชลอตัวตลอดจนความเหลื่อมล้ำในรายได้ระหว่างภาคเมืองกับชนบท ภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาจึงถูกทบทวนเพื่อให้การวิจัยกลายเป็นยุทธศาสตร์ทางปัญญาเพื่อการพัฒนาที่สมดุลของชาติ งานวิชาการตั้งแต่โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวในช่วงปี 2532 เป็นต้นมาจนถึงงานในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ในช่วงปลายทศวรรษ มาจนถึง “**กระแสอุดมศึกษาไทยในแผน 8**” ของทบวงมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ต่างก็ดูจะเน้นดูดยภาพระหว่างงานวิจัยเพื่อ “**แข่งขัน**” ในสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่กับงานวิจัยเพื่อความ “**มั่นคง**” ในทางสังคมศาสตร์ชัดเจนขึ้น ประกอบกับการมีกลไกส่งเสริมการวิจัยระดับประเทศเกิดขึ้นในปี 2535 คือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงยิ่งทำให้เกิดความตื่นตัวด้านการวิจัยในระดับอุดมศึกษาขึ้นอย่างกว้างขวางในแทบทุกสาขาวิชา รวมไปถึงการวิจัยสถาบันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพภายในองค์กรอุดมศึกษาก็ยังเกิดความตื่นตัวมากขึ้นเช่นกัน

ความตื่นตัวด้านการวิจัยในประชาคมอุดมศึกษาไทยยังนำมาสู่การผลักดัน**แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยวิจัย**และการสร้างประชาคมวิจัยที่มีความเข้มแข็ง อันมีนัยรวมถึงการปฏิรูปอุดมศึกษาในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางวิชาการขององค์กรอุดมศึกษาที่พึงมุ่งมั่นในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ พร้อมกับการพัฒนาระบบบริหารการวิจัยที่มี**ประสิทธิภาพ** โดยกระแสความตื่นตัวดังกล่าวยังกระทบไปถึงสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลที่เริ่มกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของตนด้วย

ชวนอ่าน

- เทียนฉาย กิระนันท์. “การวิจัยเพื่ออนาคต”. 2529.
- ชาตรี ศรีไพพรรณ. บทบาทของภาครัฐในการวิจัยและพัฒนา. 2537.

- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง , 2538.
- อภิชาติ พันธเสน และคณะ. การเตรียมอุดมศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา. 2532
- จรัส สุวรรณเวลา และคณะ. บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย. 2534.

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

บทบาทภาครัฐในการวิจัย

แนวคิดเรื่องบทบาทภาครัฐในการวิจัยเน้นย้ำการใช้งานวิจัยระดับสูงเป็นเครื่องมือรองรับการพัฒนาภาคการผลิตต่างๆ ของประเทศให้สามารถพึ่งตนเองและสามารถแข่งขันในตลาดการค้าโลกได้ ภายใต้แนวคิดหลักดังกล่าวภารกิจด้านการวิจัยจึงได้รับความสำคัญสูงในแผนพัฒนาอุดมศึกษาทั้งระยะที่ 6 และ 7 ทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ท่าต่อมา หลังจากที่เศรษฐกิจเริ่มมีสัญญาณแห่งการชลดั้วตลอดจนความเหลื่อมล้ำในรายได้ระหว่างภาคเมืองกับชนบท ภารกิจด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาจึงถูกทบทวนเพื่อให้การวิจัยกลายมาเป็นยุทธศาสตร์ทางปัญญาเพื่อการพัฒนาที่สมดุลของชาติ งานวิชาการตั้งแต่โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวในช่วงปี 2532 เป็นต้นมาจนถึงงานในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ในช่วงปลายทศวรรษ มาจนถึง “กระแสอุดมศึกษาไทยในแผน 8” ของทบวงมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน ต่างก็ดูจะเน้นดุลยภาพระหว่างงานวิจัยเพื่อ “แข่งขัน” ในสายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่กับงานวิจัยเพื่อความ “มั่นคง” ในทางสังคมศาสตร์ชัดเจนขึ้น ประกอบกับการมีกลไกส่งเสริมการวิจัยระดับประเทศเกิดขึ้นในปี 2535 คือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจึงยิ่งทำให้เกิดความตื่นตัวด้านการวิจัยในระดับอุดมศึกษาขึ้นอย่างกว้างขวางในแทบทุกสาขาวิชา

ชวนอ่าน

บทบาทภาครัฐในการวิจัย

ชวนอ่าน ๑ : บทบาทภาครัฐในการวิจัย

ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการวิจัยของประเทศนั้นมีดัชนีหลักอยู่ 3 – 4 ประการที่มักถูกนำมาอ้างอิงเสมอ ๆ และเป็นเครื่องสะท้อนว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังล้าหลังในเรื่องการวิจัยอยู่มาก

สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GNP หรือ GDP ซึ่งแม้ว่า ไทยจะเริ่มตื่นตัวด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาในระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) แต่ในรอบ 10 ปี จนถึงปลายแผนฯ ระยะที่ 6(พ.ศ. 2530 – 2534) สัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GNP หรือ GDP ยังคงเฉลี่ยอยู่ในระดับร้อยละ 0.20 โดยตลอด

สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนโดยการใช้ดัชนีดังกล่าวมีพื้นฐานอยู่ในหลักการว่า ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีนั้นกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาจะค่อย ๆ ถ่ายเทจากภาครัฐที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนในระยะเริ่มต้นไปสู่ภาคเอกชน ซึ่งเป็นผู้ประยุกต์ใช้ผลในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และเป็นแกนหลักในการสร้างความสามารถแข่งขันให้กับเศรษฐกิจการค่าของประเทศ ดังนั้น ประเทศใดที่มีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาอยู่ในมือภาคธุรกิจเอกชนมาก ย่อมแสดงให้เห็นถึงระดับการพัฒนาของภาคการผลิตในประเทศนั้น ๆ ที่เข้าสู่การผลิตที่อิงฐานความรู้ (Knowledge – based) มากกว่าอิงฐานทรัพยากร (Resource – based) อันเป็นอาวุธในการแข่งขันทางการค้าและการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

สำหรับไทยเรานั้นสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชน ยังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก คือประมาณร้อยละ 5 – 6 ของค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่ประเทศเกาหลีมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าวในภาคเอกชนสูงถึงร้อยละ 84 และไต้หวัน ซึ่งแม้การวิจัยและพัฒนาจะอยู่ในมือรัฐเป็นส่วนใหญ่ ก็ยังมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยในภาคเอกชนสูงถึงร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยทั้งหมด ซึ่งสภาพดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงสถานภาพของอุตสาหกรรมในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีการใช้เทคโนโลยีสำเร็จรูปจากต่างประเทศเข้ามาผลิตตัวสินค้าต่าง ๆ โดยมุ่งหวังผลเชิงพาณิชย์ระยะสั้น ทำให้อุตสาหกรรมในประเทศมุ่งเน้นแต่เรื่องการนำเข้าเทคโนโลยีและเครื่องจักร การหาวิธีเพิ่มหรือการริเริ่มนวัตกรรมที่แท้จริง เมื่อประกอบกับมาตรการแทรกแซงและจูงใจจากทางรัฐที่ยังมีไม่มากพอ ก็ยิ่งทำให้กิจกรรมการวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชนยิ่งขาดแรงกระตุ้นลงไปอีก

สัดส่วนจำนวนนักวิทยาศาสตร์และบุคลากรที่ทำงานวิจัยและพัฒนาต่อกำลังแรงงาน ซึ่งปัจจุบันไทยมีสัดส่วนดังกล่าวเพียงประมาณ 2 คนต่อกำลังแรงงาน 10,000 คน

จากดัชนีดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็ค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาต่อ GNP สัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน หรือสัดส่วนจำนวนนักวิจัยต่อกำลังแรงงานล้วนแต่เป็นเครื่องฟ้องปัญหาการวิจัยในประเทศไทยว่า ยังอยู่ในระดับด้อยพัฒนาอีกมาก ไม่ว่าจะวัดด้วยดัชนีใด ๆ และเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความล้มเหลวของความพยายามที่ผ่านมา ที่แม้จะมีการกำหนดแผนนโยบาย และจัดรูปองค์กรวิจัยอย่างเป็นระบบระเบียบ แต่ก็ไม่สามารถยกระดับการวิจัยของประเทศให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมประเทศคู่ค้าคู่แข่งอื่น ๆ ได้ ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้น ดังที่กล่าวตอนต้นแล้วว่า เกิดจากสาเหตุหลาย ๆ ประการประกอบกัน นับตั้งแต่การขาดความจริงจังและการเอาใจใส่ทางการเมือง อาจเป็นข้อจำกัดจากธรรมชาติของสังคมไทยเองที่ขาดจิตสำนึกและกระบวนการทางปัญญา อันจะกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและรู้คุณค่าของการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสังคมทุกระดับ นอกจากนี้ ลักษณะของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในประเทศเอง ที่ยังคงเน้นการผลิตมากกว่าการพัฒนาเพื่อหวังผลกำไรระยะสั้นก็เป็นข้อจำกัดที่ทำให้การกระตุ้นกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชนเป็นไปได้ยาก และในส่วนของรัฐเอง เนื่องจากยังขาดความมุ่งมั่นทางการเมือง กอปรกับโครงสร้าง

พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศพัฒนาที่ยังอ่อนแอ และมาตรการต่าง ๆ ที่ยังขาดความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติ จึงทำให้ความพยายามในเรื่องนี้ไม่ประสบผลเท่าที่ควร
ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชวนอ่าน ๒ : บทบาทภาครัฐในการวิจัย

ในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวในอัตราสูงเฉลี่ยเกินกว่าร้อยละ 10 ซึ่งสูงกว่าอัตราที่ตั้งเป้าไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสาขาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก โดยทั่วไป อุตสาหกรรมในประเทศส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาเทคโนโลยี การผลิตจากต่างประเทศเป็นหลัก การพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศนั้นโดยทั่วไปจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศเพียงในระยะแรก ๆ ในขณะที่ประเทศยังมีข้อได้เปรียบในด้านทรัพยากรและแรงงานราคาถูก หรือในช่วงที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศยังเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาทรัพยากรและแรงงานเป็นหลัก (resource - based economy) เท่านั้น เมื่อเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวมากขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศจะลดปริมาณลงและค่าแรงงานจะมีแนวโน้มสูงขึ้น เป็นสาเหตุให้ราคาต้นทุนการผลิตสินค้าสูงขึ้น ศักยภาพในการแข่งขันกันในระหว่างประเทศ (international competitiveness) ของประเทศจะลดลง อุตสาหกรรมที่เป็ขของชาวต่างชาติที่เข้ามาเพราะข้อได้เปรียบด้านทรัพยากรและแรงงานราคาถูกจะถอนตัวออกไปยังประเทศอื่นที่มีข้อได้เปรียบกว่า จึงมีความจำเป็นที่ประเทศจะต้องนำรายได้จากการเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงนี้กลับมาลงทุน (reinvest) ในด้านการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของชาติในทางเทคโนโลยีและเพื่อการผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาเป็นของตนเอง เพื่อให้มูลค่าเพิ่มของสินค้าไปอยู่ที่มูลค่าของเทคโนโลยีมากขึ้น การผลิตสินค้าจึงจะมีคุณภาพและราคาที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจที่มีฐานทางเทคโนโลยี (technology - based economy) ในที่สุด ในการที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าวให้เป็นผลสำเร็จนั้น การวิจัยและพัฒนาจะมีบทบาทอย่างสำคัญ

ที่มา : การจัดการระบบวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม
โดย ฝ่ายการวิจัยการพัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยี มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยวิจัย

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยวิจัยเน้นการสร้างประชาคมวิจัยที่มีความเข้มแข็งในมหาวิทยาลัย รวมถึงการปฏิรูปอุดมศึกษาในเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมทางวิชาการขององค์กรอุดมศึกษาตั้งแต่ระดับสถาบันถึงระดับภาควิชาที่พึงมุ่งมั่นในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ

ชวนอ่าง

แนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยวิจัย

ชวนอ่าง ๑ : มหาวิทยาลัยวิจัย

การวิจัยนั้นทำให้เกิดปัญญา เมื่อได้ปัญญามาแล้วในแง่กิจการของสังคม ก็มีปัญหว่าทำอย่างไรจะให้ปัญญานั้นแผ่ขยายไปสู่คนจำนวนมาก การวิจัยเวลานี้เมื่อได้ปัญญามาก็จำกัดอยู่ในกลุ่มคนสองคน สามคน มันไม่ออกไปสู่ประชาชน ไม่ออกไปสู่สังคม เพราะฉะนั้นจึงมีปัญหว่าทำอย่างไรจะให้ปัญญาที่ได้มาแผ่ขยายไปถึงคนทั่วทั้งสังคม หรือคนส่วนใหญ่ ให้คนส่วนใหญ่มีปัญญาอย่างนี้ด้วย รู้อย่างนี้ด้วย แล้วก็คิดอย่างนี้ด้วย

ที่มา : การศึกษากับการวิจัย เพื่ออนาคตของประเทศไทย โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า27.

ชวนอ่าง ๒ : มหาวิทยาลัยวิจัย

ถ้ามองว่าอุดมศึกษามีบทบาทอย่างไรก็สามารถเห็นได้ว่า อุดมศึกษามีบทบาทในการสร้างแนวทางในอนาคต โดยดูว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นแนวมาจากอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นมาใน 20-40 ปีที่ผ่านมา การกระทำในปัจจุบันจะส่งผลไปถึงชะตากรรมของประเทศใน 20 –40 ปีข้างหน้า ถ้าจะหาสาเหตุที่การพัฒนาประเทศยังด้อยปริมาณและด้อยคุณภาพก็อาจเป็นจากรูปแบบของอุดมศึกษา เมื่อพิจารณาการพัฒนาอุดมศึกษาในระยะเริ่มต้น เห็นได้ว่าการตั้งต้นอุดมศึกษาของญี่ปุ่นแตกต่างจากของไทย การเกิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นเกิดขึ้น เพื่อจัดคนให้กับราชการ และแนวคิดที่เห็นว่า ความรู้ในตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกา และยุโรปมีมาก มหาวิทยาลัยเป็นวิธีการนำความรู้เหล่านั้นเข้ามาใช้ ในปีที่ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั่นเอง เป็นปีที่ญี่ปุ่นสร้าง Institute of Chemical and Physical Science หรือ RIXEN ต่างเพียงไม่กี่เดือน สถาบันนี้มุ่งงานวิจัย มุ่งการหาข้อความรู้ใหม่ นับแต่นั้นมาญี่ปุ่นมีคนได้รางวัลโนเบลไปหลายคน ความแตกต่างกับของไทยนั้นมีชัดเจน ญี่ปุ่นมุ่งสร้างความรู้ของตนเอง ไม่ใช่นำความรู้มาใช้ตายตัว มุ่งพึ่งตนเองด้วยวิธีการที่ถ้ามองไปในอดีตเห็นได้ชัดว่าสินค้าญี่ปุ่นในระยะแรกลอกของฝรั่งมาทั้งหมด และใช้คำว่า ลอกก่อน แต่ไม่หยุดตรงคำว่า “ลอก” ญี่ปุ่นทำการปรับปรุงโดยตอนแรกปรับปรุงเพียงบางส่วนก่อน ต่อมามีการปรับปรุงมากจนเท่ากับเป็นการคิดค้นขึ้นเองใหม่ และทำเองได้ และดีเลยหน้าฝรั่งไปอีก เช่น รถยนต์เล็ก ฝรั่งไม่มีเทคโนโลยีที่พัฒนาหรือทำแล้วไม่มีคุณภาพ จึงต้องเอาเทคโนโลยีของญี่ปุ่นไปใช้ สภาพของการตั้งต้นที่แตกต่างกัน

ทำให้ขั้นตอนการพัฒนาอุดมศึกษาและการพัฒนาประเทศต่อมามากต่างกัน การเพิ่มพูนความรู้ที่
แล้วมา เราใช้วิธีนอก ส่งคนไปเรียนมาจนมีความรู้สูงสุด กลับมาแล้วก็ให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดได้
ผลไปสักกระยะหนึ่ง ความรู้เปลี่ยนไปคนนั้นก็ล้าสมัยไป วิธีการของเราก็ส่งคนใหม่ไปและกลับมา
อีกทดแทนต่อไป เป็นอย่างนี้ทุก 5-10 ปี คนใหม่ก็ล้าไป ที่ปรับตัวได้ก็ปรับไป ที่ปรับไม่ได้ก็
เหมือนไม่ยี่สิบต้นตายอยู่อย่างนั้น คนใหม่ก็มาเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการ เราทำอย่างนี้มา
ตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน เป็นความรู้ที่ไล่ตามฝรั่งมาตลอด ดังนั้นการพัฒนาที่เราขาดก็คือ การ
พัฒนาทางปัญญา ขาดการสนับสนุนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขาดการกลั่นความรู้ให้ปราณีต
ขึ้น...สิ่งที่เป็นปัญหาคือ Vision หรือ Perception มองอนาคตไม่เห็น มองไม่ออกว่าจะอะไรเกิดใน
สาขาวิชาของตนในอนาคต อันดับที่สองที่เราขาด ขาดความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งผู้
ให้และผู้รับ และขาดเจตคติในการวิพากษ์วิจารณ์ ไม่สามารถกลั่นข้อความรู้ให้ปราณีตขึ้นจน
เกิดความหลง นักวิชาการจึงเกิดความหลงที่ว่า ฉันเท่านั้นเป็นผู้รู้ รู้มากกว่าคนอื่น ๆ ในหนังสือ
Nation เมื่อไม่นานมานี้ มีบทความชื่นชมมหาวิทยาลัยว่าเป็นรอยตีนโค หากพิจารณาอย่างเป็น
กลางแล้วจะเห็นความจริงว่าค่อนข้างชัด อันนี้อาจเป็นจุดสำคัญของอุดมศึกษา เราหลงว่าเรารู้
ใช้เผด็จการทางวิชาการ ครูรู้ นักเรียนต้องตามครู นี่คือสภาพอุดมศึกษาของเรา ... คนใน
มหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้บุกเบิกแสวงหาความรู้จะต้องเป็นผู้มีเจตคติที่ถูกต้องเป็นนักวิชาการ
ที่แท้จริง ไม่ใช่เขียนอยู่ในรอยตีนโค จะต้องเป็นผู้ที่ไม่หลงและสามารถที่จะแก้ความคิดของตน
เองได้ จะต้องเป็นผู้ที่รู้ว่าตัวเองไม่รู้มากกว่ารู้ว่าตัวเองรู้

ที่มา : จรัส สุวรรณเวลา. จากการอภิปรายเรื่อง “การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทาง
ของการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ” ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ
เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางใหม่.
วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 4-50, 53.

ชวนอ้าง ๓ : มหาวิทยาลัยวิจัย

Disciplines and professions suffer from in-breeding. University level education often emphasizes the need to focus attention in order to refine skills, to exclude in order to specialize. Academics meet, listen to, and argue with those of similar backgrounds. Technical scientists interact with other technical scientists, seldom with social scientists and vice versa. They tend to reinforce each other's narrow vision.

ที่มา : J. Lin Compton. “Higher Education and National Development in The Developing Countries : An Analytical Evaluation and New Directions” อ้างใน การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางใหม่. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 26.

ชวนอ่าง ๔ : มหาวิทยาลัยวิจัย

มหาวิทยาลัยต้องผสมผสานการบุกเบิกแสวงหา สะสม ถ่ายทอด และใช้ประโยชน์ของความรู้ครบวงจร มีความอิสระทางปัญญาสามารถพึ่งตนเองทางวิชาการได้ตามสมควร มีทั้งการรับวิชาการจากผู้อื่น และให้วิชาการแก่ผู้อื่นตามฐานะและโอกาส หลุดพ้นจากการเป็นทาสหรืออาณานิคมทางปัญญา

แหล่งวิชาการนี้ต้องมุ่งสร้างสรรค์ทั้งวิชาการโดยตรงและบุคคลอันเป็นที่ตั้งแห่งวิชาการตลอดจนมีเครื่องประกอบอุปกรณ์ส่งเสริมวิชาการและบรรยากาศ มีการผลิตนักวิชาการที่แท้จริงเป็นหลักควบคู่ไปกับการผลิตความรู้

การผลิตบัณฑิตต้องถือเอาปัญญาหรือความเป็นนักวิชาการ (scholar) และคุณธรรมเป็นเป้าหมายหลัก การผลิตบัณฑิตในรูปดังกล่าวนี้ ต้องผสมผสานกับการวิจัยและมีกลวิธีต่างๆ อันจะยังผลให้บรรลุเป้าหมายได้

ที่มา : จรัส สุวรรณเวลา สุชาติา ชินะจิตร์ สุภาพรรณ ณ บางช้าง และเพชรรา ภูริวัฒนา.

บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย., 2534, หน้า 56-58.

ชวนอ่าง ๕ : มหาวิทยาลัยวิจัย

สำหรับในระดับชาติ ผู้มีอำนาจตัดสินใจควรตระหนักถึงความสำคัญของวิชาการอย่างแท้จริงไม่ใช่เพียงในคำปราศรัยให้ยาหอม เมื่อต้องตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญ โดยเฉพาะในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ก็ควรที่จะเข้าใจบทบาทและความจำเป็นในการพัฒนาวิชาการ ส่วนรูปแบบองค์กร ระบบการบริหารงานบุคคลการบริหารการเงินและระเบียบต่าง ๆ สำหรับงานพัฒนาวิชาการจำเป็นต้องแตกต่างจากการบริหารงานอย่างอื่น ผู้บริหารจะต้องมีความกล้าพอที่จะยอมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างความเจริญด้านนี้ได้ ต้องเห็นความสำคัญของความคล่องตัวและความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย เพื่อทำหน้าที่บุกเบิกสร้างสรรค์วิชาการที่ครบวงจร ไม่ใช่เพียงแค่เห็นมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตบัณฑิต มีหน้าที่สอนเช่นโรงเรียนหนึ่งเท่านั้น ที่สำคัญที่สุดต้องไม่พอใจกับสภาพการพัฒนาวิชาการในประเทศในปัจจุบัน แต่มีความมั่นใจในความสามารถของนักวิชาการไทยที่สร้างอนาคตได้

สำหรับในระดับมหาวิทยาลัย ผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่สภามหาวิทยาลัย อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน หัวหน้าภาควิชา และหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยวิจัย จะต้องมีความเข้าใจและตระหนักถึงวิทยาการในรูปที่สมบูรณ์ ต้องไม่อยู่ในสภาพหลงพอใจในภาวะที่เป็นอยู่ มีความประมาทवादแล้ว แต่ต้องมีความเชื่อมั่นและความกล้าที่จะตัดสินใจดำเนินไปสู่เป้าหมายโดยกระทำอย่างต่อเนื่อง และมีศิลป์ชั้นเชิงเป็นขั้นตอป ต้องยอมลงทุนในสิ่งจำเป็น พื้นฐานและในการพัฒนาคน จะต้องสร้างบรรยากาศของมหาวิทยาลัยที่แท้จริง

ที่มา : จรัส สุวรรณเวลา สุชาติา ชินะจิตร์ สุภาพรรณ ณ บางช้าง และเพชรรา ภูริวัฒนา.

บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534, หน้า 218.

ชวนอ้าง ๖ : มหาวิทยาลัยวิจัย

บทบาทของสถาบันราชภัฏจะเด่นชัดขึ้น หากมีการศึกษาวิจัยเรื่องของท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพราะการศึกษาต้องไปสำรวจศักยภาพ ได้เข้ามาอยู่ในงานบริการชุมชน ในเรื่องของการเปิดเวที เอาข้อมูลทางวิชาการ มาเปิดเวทีเสวนา เพื่อตั้งคำถามต่อไปว่า ควรจะดำเนินงานไปในทิศทางใด และจะสามารถเชื่อมโยงไปกับงานสอนได้อย่างไร รวมทั้งดิ่งนิต นักศึกษา เข้ามาเป็นกลุ่มในการที่จะนำไปศึกษาหรือเข้าไปเปิดเวทีชาวบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ทำให้ผลผลิตทางการศึกษาเป็นคนที่สนใจเรื่องของท้องถิ่น การที่เข้าไปศึกษาศักยภาพ โดยใช้กระบวนการทางการศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดความภูมิใจ เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการเข้าไปศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่แค่สร้างผลงานวิจัย แต่เป็นกระบวนการสร้างคนด้วย สร้างคนรุ่นใหม่ให้ตระหนักและสนใจงานพัฒนาท้องถิ่น

ที่มา : สีลาภรณ์ บัวสาย. ในการอภิปราย : ทิศทางและแนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถาบันราชภัฏ. ใน เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงราย : ศูนย์วิจัยและพัฒนาการแพทย์พื้นบ้าน สถาบันราชภัฏเชียงราย. 2542. หน้า 54.

ชวนอ้าง ๗ : มหาวิทยาลัยวิจัย

สถาบันราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ต้องช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่ การศึกษาเชิงคุณค่า/ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะคุณค่า/ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือทรัพยากรของท้องถิ่น ต้องรู้จักทรัพยากรของท้องถิ่นโดยผ่านการจัดการ ถ้าเรารู้จักการจัดการ จะทำให้คนที่อยู่ในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในภูมิปัญญา พร้อมๆ กับนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอื่นที่มีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อท้องถิ่น และสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้

ที่มา : วิบูลย์ เข็มเฉลิม. ในการอภิปราย : ทิศทางและแนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถาบันราชภัฏ. ใน เครือข่ายวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงราย : ศูนย์วิจัยและพัฒนาการแพทย์พื้นบ้าน สถาบันราชภัฏเชียงราย. 2542. หน้า 57.

ชวนอ้าง ๘ : มหาวิทยาลัยวิจัย

ข้อที่น่าสังเกตอย่างยิ่งก็คือ การวิจัยในลักษณะที่มุ่งให้เป็นการเรียนรู้จากชุมชนนั้นมีจำนวนน้อยมาก อันหมายถึงว่าการวิจัยส่วนใหญ่ที่เดี๋ยวก็น่าจะเป็นไปตามกระแสหลักที่มองปัญหาการพัฒนาชนบทจากแง่มุมของทางราชการและธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งแตกต่างตรงกันข้ามจากแง่มุมของแนวทางพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เมื่อสรุปรวมความแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในสถานะของสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ แนวทางและแบบแผนของการวิจัยไม่ได้มีการสั่งสมและสร้างสรรค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทไทยอย่างจริงจัง และสถานะการวิจัยเช่นนี้ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อไปถึงสถานะทางการเรียนการสอนด้วยอย่างช่วยไม่ได้ เพราะเมื่อปราศจากเสียซึ่งการสั่งสมและสร้างสรรค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยเสียแล้ว ก็ย่อมไม่มีความรู้

อะไรที่จะถ่ายทอดและสร้างสรรค์ให้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และจริงๆ แล้ว ยกเว้นสำหรับบางคณะ บางสาขาวิชา อย่างเช่นทางด้านเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับลักษณะเนื้อหาของวิชาชีพอยู่โดยตรง หลักสูตรและการเรียนการสอนโดยทั่วไปในมหาวิทยาลัยไทยไม่ได้ถือชนบทเป็นมิติสำคัญหนึ่งของการสร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้

ที่มา : เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537, หน้า 48.

ระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิดเรื่องระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ เน้นหนักการนำระบบการจัดการสมัยใหม่เข้ามาส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินโครงการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัยที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไปจนถึงการติดตามการใช้ประโยชน์งานวิจัยอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกันของนักวิจัยในรูปสหสาขาวิชา และการส่งเสริมวัฒนธรรมวิจัยแบบมีอาชีพในสถาบันอุดมศึกษาด้วย

ชวนอ่าน

ระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

ชวนอ่าน ๑ : ระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

ในสภาพที่ระบบการวิจัยของประเทศอ่อนแอเช่นนี้ ระบบการจัดการเพื่อเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัยภายในสาขาวิชาเดียวกัน ระหว่างนักวิจัยต่างสาขา และระหว่างนักวิจัยกับผู้ใช้ผลงานวิจัย เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้เกิดโครงการวิจัยที่มีน้ำหนัก มีทิศทางเป้าหมายมีคุณภาพสูง และตรงตามความต้องการของผู้ใช้ จะต้องมิกิจกรรมหลากหลายรูปแบบเพื่อเชื่อมโยงนักวิชาการและผู้ใช้เข้าด้วยกัน กิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้เวลา กำลังคน ที่เข้าใจงานวิจัยและต้องใช้งบประมาณ หากดำเนินการจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสม จะทำให้การลงทุนด้านการวิจัยของรัฐเกิดผลคุ้มค่า เป็นผลงานที่นำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้จริง และจะเป็นฐานสำหรับให้ภาคเอกชนดำเนินการวิจัยต่อเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ

ที่มา : บทบาทของการวิจัย : การท้าทายของทศวรรษใหม่ โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

หน้า 6,246-247,250-252,

ชวนอ่าน ๒ : ระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

การบริหารงานวิจัย จำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการบริหารโดยทั่วไปอยู่ไม่น้อยเพราะการบริหารงานวิจัยเป็นการบริหารวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยกำลังความคิดของแต่ละบุคคลเป็นหลัก การบริหารจะต้องเอื้อให้ผู้วิจัยแต่ละคนสามารถใช้ความคิดได้โดยอิสระ มีโอกาสสร้างสรรค์ได้ การทำงานภายในกรอบหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ยิ่งเป็นกรอบที่กระชับเท่าใด ก็มีผลให้ความสามารถที่จะผลิตผลงานมีน้อยลงเท่านั้น ขณะเดียวกันการวิจัยก็จำเป็นต้องมีแรงกระตุ้น ชักนำ และดูแลจึงจะได้ผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาคุณภาพของผลงานวิจัย

ที่มา : จรัส สุวรรณเวลา สุชาดา ชินะจิตร สุภาพรรณ ณ บางช้าง และเพชรรา ภูริวัฒน์. บนเส้นทางสู่มหาวิทยาลัยวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534, หน้า 110.

ชวนอ่าน ๓ : ระบบบริหารการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการวิจัยของไทยที่สำคัญคือ การปล่อยให้เกิดวัฒนธรรม “นักวิจัยเดี่ยว” คือ การริเริ่มงานวิจัยเกิดจากความสนใจของนักวิจัยเอง ผลก็คือ ทำให้คำถามของนักวิจัย และคำตอบที่ได้ไม่สามารถช่วยตอบโจทย์ที่เป็นปัญหาของการพัฒนาใหญ่ ๆ ได้ เพราะนักวิจัยแต่ละคนมีขีดความสามารถจำกัด มีมุมมองจำกัด มีความสนใจและความถนัดจำกัด สิ่งนี้ทำให้ระบบการวิจัยของประเทศไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาของประเทศได้ หรือได้ในขอบเขตที่จำกัดมาก

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การขาดกลไกที่จะช่วยพัฒนาและประกันคุณภาพของการวิจัย การให้ทุนวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาเป็นการทำเสมือนให้เรือแก่นักวิจัยลำหนึ่ง แล้วปล่อยให้ลอยออกไปเลย เมื่อครบกำหนดจึงค่อยกลับมาและส่งผลงานว่าไปพบอะไรมาบ้าง การทำเช่นนี้เป็นการทำให้นักวิจัยมีอิสระในการริเริ่มสูง แต่หากมองในทางกลับกันก็คือ การ “ปล่อยแพ” นักวิจัยให้ไปเผชิญชะตากรรมตามลำพัง นักวิจัยอาจไปติดกับของความจำกัดของตัวเอง ดังกล่าวแล้วข้างต้น หรือไปติดกับปัญหาอุปสรรคโดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ ผลงานที่นำมาส่งในท้ายที่สุด จึงเป็นงานที่มักจะมีข้ออ้างว่า “ภายใต้ข้อจำกัดของการวิจัย” ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้ว “ข้อจำกัด” หลายประการสามารถแก้ไขได้ด้วยการมีระบบการบริหารงานวิจัยที่ดี ที่จะช่วยให้นักวิจัยผลิตงานที่มีคุณภาพ และอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการบริหารงานวิจัยของ สกว. เกิดขึ้นด้วยความตระหนักในปัญหาของระบบการวิจัยไทยดังกล่าว และเล็งเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะแก้ไขจุดอ่อน/จุดบกพร่องได้ด้วยระบบที่มีขั้นตอนและกระบวนการที่ดี ชัดเจนและรัดกุม **วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนาระบบบริหารงานวิจัย คือการทำให้เกิดงานวิจัยที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการใช้ความรู้เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของประเทศในด้านต่าง ๆ ได้จริง**

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. คู่มือการบริหารงานวิจัย : ประเภททุนวิจัยและพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2542, หน้า 9 – 10.

บทที่ 5

การบริการวิชาการ

สาระสำคัญในภาพรวม

ภารกิจด้านการบริการวิชาการได้รับแรงกระตุ้นอย่างมากจากกระแสการเรียกร้องโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีมาอย่างต่อเนื่องในรอบทศวรรษ กระแสความต้องการให้สถาบันอุดมศึกษาเปิดประตูกว้างสู่มหาชนจึงนำมาซึ่ง **การขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อ** **ห้องของสถาบันอุดมศึกษา** แก่กลุ่มเป้าหมายทั้งในภาคเมือง ชนบท และภาคการผลิตต่างๆ ทั้งนี้ นับตั้งแต่ที่มีการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวเมื่อกว่า 10 ปีที่แล้วเป็นต้นมา ภารกิจด้านการบริการวิชาการได้ถูกเน้นมาตลอดซึ่งนอกจากจะถูกมองในฐานะกลไกตอบสนองความต้องการของสังคมแล้ว การให้บริการวิชาการในหลายๆ ส่วนยังถูกมองในฐานะเครื่องมือในการ **เสริมสร้างขีดความสามารถในการหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา** อีกด้วย โดยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มีแนวคิดและนวัตกรรมในด้านรูปแบบและกลไกการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในแนวทางดังกล่าวอยู่ไม่น้อย อาทิ การก่อตั้งเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเพื่อเป็นทั้งแหล่งจัดบริการวิชาการรูปแบบต่างๆ ให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในพื้นที่ และเป็นทั้งแหล่งหารายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย เป็นต้น

มาถึงปัจจุบันขอบเขตและความหมายของการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาดูจะยิ่งขยายขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรวมไปถึงการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนตามกระแสนโยบาย **การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนชนบท** โดยมีสถาบันหลายกลุ่มที่เข้ามาขานรับบทบาทนี้อย่างจริงจัง อาทิ สถาบันราชภัฏ เป็นต้น

ชวนอ่าน

- ปรีชา อุตระกุล. “สถาบันอุดมศึกษากับชนบทและหมู่บ้าน”. 2532
- สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. “บทบาทของสถาบันราชภัฏกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต”. 2542
- อุดลย์ วิริยะเวชกุล. “การศึกษาต่อเนื่อง”. 2541
- โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. ความฝันของแผ่นดิน. 2538
- เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ,2537
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “คืนมหาวิทยาลัยสู่ชุมชนอันหลากหลาย”. 2530
- คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย. ภาคเอกชนกับอุดมศึกษารายงานวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว พ.ศ. 2533 - 2547

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

การขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องการขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาเน้นบทบาทในการเสริมสร้างความเสมอภาคด้วยการหนุนการให้บริการวิชาการความรู้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายทั้งในภาคเมือง ชนบท และภาคการผลิตต่างๆ ทั้งนี้ นับตั้งแต่ที่มีการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวเมื่อกว่า 10 ปีที่แล้วเป็นต้นมา ภารกิจด้านการบริการวิชาการโดยเฉพาะการศึกษาต่อเนื่องได้ถูกเน้นมาตลอด

ชวนอ่าน

การขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา

ชวนอ่าน ๑ : การขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อเนื่อง

ระบบการศึกษาต่อเนื่องที่อาจารย์ถามก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผมคิดว่ามีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาทักษะ พัฒนาฝีมือให้แก่บุคคลกลุ่มใหญ่ในประเทศ ที่ผมกล่าวถึงบุคคลกลุ่มใหญ่ในประเทศในที่นี้ก็คือกลุ่มบุคคลที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้วไม่สามารถจะเรียนในมหาวิทยาลัยได้ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ถือได้ว่าเป็น “ขุมกำลังด้านปฏิบัติการ” ของประเทศ กลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็มีความจำเป็นจะต้องไปประกอบอาชีพของตนเองเพื่อยังชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัว ในอนาคต ถ้าไม่มีฝีมือ ไม่มีทักษะในการทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งแน่นอน บุคคลเหล่านี้ก็จำเป็นต้องไป “ขายแรงงาน” คือ ไปแบกไปหามเท่านั้น ไม่สามารถจะไปทำกิจกรรมอื่นที่ต้องใช้ทักษะ ต้องใช้ความชำนาญ ผมคิดว่า เป็นหน้าที่ของรัฐส่วนหนึ่งที่จะทำหน้าที่ต้องเร่งรัดให้บุคคลกลุ่มใหญ่กลุ่มนี้ได้รับการพัฒนา “ฝีมือ” เพื่อเพิ่มศักยภาพในการไปประกอบอาชีพ ... ปัจจุบันในต่างประเทศหลายประเทศ เช่น ประเทศสหราชอาณาจักรได้มีการพัฒนาก้าวไกลไปมากในเรื่องการศึกษาต่อเนื่อง หรือการศึกษาเพิ่มเติม คือ มีการตั้งวิทยาลัยการศึกษา “ต่อไป” ต่างๆ มากมาย ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า Further Education Colleges อยู่ตามเมืองต่างๆ งบประมาณของรัฐที่ลงทุนไปในกลุ่มวิทยาลัยต่อเนื่องต่างๆ เหล่านี้จะมากกว่าเงินที่ลงทุนให้แก่ระบบอุดมศึกษาที่เป็นมหาวิทยาลัยทั้งหมด ผมคิดว่าจุดนี้เป็นจุดที่มีความสำคัญในการที่จะพัฒนา “ฝีมือ” ให้แก่เยาวชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ พัฒนาความแม่นยำ ความถูกต้อง พัฒนาเทคนิค ที่ผมได้กล่าวเมื่อครู่นี้ ถ้าแรงงานของประเทศมีฝีมือ มีความแม่นยำ มีความถูกต้อง มีเทคนิคดี ผลผลิตก็จะมีคุณภาพ ผลผลิตที่เป็นผลผลิตทางอุตสาหกรรมก็มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการเสริมศักยภาพแข่งขันในด้านการค้าในด้านผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของประเทศด้วย ผมคิดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากถ้ามองการณ์ไกลถึงการแข่งขันในอนาคต เป็นที่น่าเสียดายว่าในปัจจุบันในประเทศไทย การสนับสนุนในเรื่องนี้ยังมีไม่มากเท่าที่ควร เราไปเน้นการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย พัฒนาเชิงความคิด แต่การพัฒนาเชิงฝีมือในมหาวิทยาลัยจะน้อย ไม่ว่าจะเรียนในวิชาใดก็ตาม

ที่มา : อุดลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 425-426.

ชวนอ่าน ๒ : การขยายบทบาทด้านการศึกษาต่อเนื่อง

ระบบวิทยาลัยชุมชน เน้นหนักการศึกษาต่อเนื่องและการบริการวิชาการแก่ชุมชนกับ เน้นการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ สถาบันในระบบนี้ส่วนใหญ่จะได้แก่ สถาบันราชภัฏ และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการบางส่วน โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

ที่มา : ความฝันของแผ่นดิน หน้า 151 -152

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องการเสริมสร้างขีดความสามารถในการหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษาเกิดขึ้นจากกระแสความต้องการส่งเสริมความสามารถในการพึ่งตนเองทางการเงินของสถาบันอุดมศึกษา และดังนั้นการให้บริการวิชาการจึงถูกมองว่านอกจากในแง่ของการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมแล้ว ในอีกแง่หนึ่งก็น่าจะเป็นแหล่งรายได้ระดับหนึ่งให้แก่สถาบันอุดมศึกษาด้วย โดยในรอบทศวรรษที่ผ่านมาแนวคิดและนวัตกรรมในด้านรูปแบบและกลไกการให้บริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในแนวทางดังกล่าวอยู่ไม่น้อย อาทิ การก่อตั้งเทคโนโลยีศูนย์ของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารีเพื่อเป็นทั้งแหล่งจัดบริการวิชาการรูปแบบต่างๆ ให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในพื้นที่ และเป็นทั้งแหล่งหารายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย

ชวนอ่าน

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

ชวนอ่าน ๑ : การส่งเสริมขีดความสามารถในการหารายได้

สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนได้ในหลายรูปแบบซึ่งทำรายได้ให้แก่สถาบันเป็นอย่างดี เช่น

- จัดการประชุม สัมมนา ทางวิชาการ

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสัมมนา ทางวิชาการต่างๆ ได้กำไรจากการจัดนั้น เพราะผู้เข้าร่วมยินดีที่จะจ่ายโดยเฉพาะ การประชุมสัมมนาวิชาการที่เชิญต่างประเทศเข้าร่วม ซึ่งสามารถที่จะเรียกเก็บค่าลงทะเบียน และ ค่าบริการต่างๆ ได้สูง

- จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงในประเทศพัฒนานิยมจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นกันมาก เพราะทำรายได้ได้ดี หลักสูตรที่นิยมจัดกันในปัจจุบันคือ หลักสูตร ภาษา การบริหาร การจัดการองค์กร การเป็นผู้นำ เป็นต้น ได้มีการแข่งขันและมี

การโฆษณาเพื่อดึงดูดลูกค้าเป็นประจำ สถาบันอุดมศึกษาไทยบางสถาบัน จัดหลักสูตรรอบรมระยะสั้น เช่น วิชาชีพให้แก่ประชาชน บางแห่งร่วมกับธุรกิจเอกชน ซึ่งจะหารายได้อย่างดีหากได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของชุมชนอยู่เสมอ

- **รับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์**

การทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์มีความจำเป็นเพิ่มขึ้นทุกที ภายใต้การแข่งขันทางการค้าที่เข้มข้นยิ่งขึ้น หน่วยราชการบางแห่งได้คิดจะตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น สถาบันสิ่งทอ เพื่อตรวจสอบมาตรฐานของเสื้อผ้าและสิ่งทอต่างๆ ที่จะส่งขายต่างประเทศ สถาบันพัฒนาอาหารเพื่อตรวจสอบคุณภาพอาหาร ซึ่งการทดสอบคุณภาพเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง สามารถทำได้โดยไม่ต้องตั้งหน่วยงานใหม่ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการหารายได้เข้าสถาบัน

- **เปิดสถานที่บริการ**

สถานที่บริการต่างๆ อันได้แก่โรงพยาบาล โรงพยาบาลสัตว์ โรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม ซึ่งโดยปกติเพื่อให้สวัสดิการ บริการแก่บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา สามารถขยายกิจการออกไปสู่บริการประชาชนทั่วไป ซึ่งโดยปกติโรงพยาบาลของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้ทำอยู่ สถานประกอบการเหล่านี้จะเป็นแหล่งหารายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างดี ถ้าได้นักบริหารมืออาชีพ

- **การเป็นที่ปรึกษาให้แก่เอกชน**

เอกชนต้องการนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่ปรึกษามาก สถาบันอุดมศึกษาไทย มักไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ เปิดโอกาสให้นักวิชาการของตนไปเป็นที่ปรึกษาองค์กรเอกชน และ แบ่งปันผลประโยชน์สู่สถาบันอุดมศึกษา ดังเช่นสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ทำกัน การเป็นที่ปรึกษาจึงเป็นประโยชน์ของบุคคล และเป็น ประโยชน์ที่แอบแฝง เป็นผลเสียหายต่อมหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะเป็นผลดีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งควรจะมีการแก้ไขจัดให้เป็นระบบระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์เป็นรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย

ที่มา : โครงการศึกษาวิจัย เรื่องอุดมศึกษา : วิกฤตและทางออกหน้า, หน้า 379.

ชวนอ้าง ๒ : การส่งเสริมขีดความสามารถในการหารายได้

อย่างไรก็ตามสถาบันฯ ในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ ไม่สามารถมองการบริการวิชาการเป็นแหล่งแสวงหารายได้แต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นโครงการบริการวิชาการของสถาบันฯ จึงอาจแบ่งออกตามลักษณะรายได้เป็น 3 ระดับด้วยกัน คือ

- 1.) โครงการบริการวิชาการที่สถาบันฯ รับอาสาเข้าไปทำโดยไม่คิดค่าบริการ เป็นการทำให้ฟรี แต่เห็นประโยชน์ที่จะก่อให้เกิดประสบการณ์ที่เหมาะสม และ/หรือวิทยาการใหม่ ตัวอย่างเช่น การสำรวจประชามติในการเลือกตั้ง (election polls)

- 2.) โครงการบริการวิชาการที่สถาบันฯ คิดค่าบริการเพียงบางส่วน หรือในอัตราตอบแทน ที่ต่ำกว่าปรกติ เนื่องจากหน่วยงานที่รับบริการไม่สามารถจ่ายค่าบริการได้เต็มที่ แต่สถาบันฯและผู้ดำเนินงานโครงการของสถาบันฯ เห็นว่าเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และมีผลพลอยได้ทางด้านอื่น ๆ
- 3.) โครงการบริการวิชาการที่คิดค่าบริการเต็มที่ในรูปของค่าใช้จ่ายโดยตรงที่เกิดขึ้น และค่าตอบแทนของผู้ดำเนินงานโครงการ รวมทั้งค่าธรรมเนียมของศูนย์บริการวิชาการ

ที่มา : ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา, หน้า 140-142

ชวนอ้าง ๓ : การส่งเสริมขีดความสามารถในการหารายได้

ไม่มียุคใดที่มหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไปจะให้ความสนใจในการหารายได้จากแหล่งอื่นนอกจากงบประมาณแผ่นดิน แม้ในอดีตจะมีการกล่าวถึงเป็นครั้งคราว แต่ก็ไม่ได้แสดงออกซึ่งความสนใจอย่างจริงจังเท่ากับปัจจุบัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยของรัฐ หวังพึ่งรายได้จากงบประมาณแผ่นดินเป็นสำคัญ เพราะบุคลากรของมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือคณาจารย์หรือบุคลากรประเภทอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับนี้ หรือบุคคลโดยทั่วไปก็คิดไปในการทำงานเดียวกันว่าภารกิจของมหาวิทยาลัยคือ การมุ่งเน้นด้านวิชาการไม่ว่าจะเรื่องการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ หรือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น ภารกิจในด้านการเงิน เป็นหน้าที่ของรับเพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่มีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นต้นมานักการศึกษาชั้นนำให้ความสนใจในวิธีการหารายได้มาใช้จ่ายเพื่อความมั่งคั่งของการศึกษาชั้นสูงน้อย

ที่มา : ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา, หน้า 140-142

ชวนอ้าง ๔ : การส่งเสริมขีดความสามารถในการหารายได้

เรื่องของการให้บริการทางวิชาการที่วงการธุรกิจอยากได้ผมลองปรึกษาให้พรรคพวกดูแล้วก็สรุปได้ว่ามีหลายอย่างที่ทางมหาวิทยาลัยอาจจะสร้างบริการใหม่ ๆ และทำประโยชน์ขึ้นมา และมีการแลกเปลี่ยนกันได้ เช่น เรื่องของการพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่แล้วคือ Retrain คนที่มีอยู่แล้ว ให้มี Practical Skill มากขึ้น ให้เข้าใจเรื่องถึง Management Concept ที่ดีขึ้น ซึ่งในเรื่องอย่างนี้มหาวิทยาลัยมีทรัพยากรทั้งบุคลากร สถานที่ และวิชาการ พร้อมอยู่แล้ว ก็อาจเป็นบริการอันหนึ่งที่ทางมหาวิทยาลัยจะช่วยทางธุรกิจได้ คือ จับเอาคนที่ทำงานมาแล้ว 10-20 ปี โดยไม่มีหลักการ มา train ให้เขารู้หลักการเพื่อให้เขาเป็นนักบริหารหรือเป็นคนที่ดีขึ้นได้ มหาวิทยาลัยก็น่าจะจัด Short Course ในเชิงปฏิบัติการให้เพิ่มมากขึ้น จัด Class ตอนเย็น เพื่อจะใช้ทรัพยากรบุคคลของมหาวิทยาลัยเองให้มีประสิทธิผลมากขึ้น อาจจะจัดโปรแกรมเป็น Inhouse – training ให้แต่ละบริษัทเลยก็ได้ บริการเช่นนี้มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เขาก็ทำ

กันอยู่มากพอสมควร ในประเทศไทยเรา เช่น เครื่องซีเมนต์ไทยของเราในขณะนี้ ก็มีความจำเป็นจะต้องเสริมความรู้ภาษาอังกฤษให้กับช่าง และลูกจ้างของเรา ตั้งแต่พนักงาน วิศวกร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน. ปวส. เราต้องการให้เขาเหล่านี้รู้ภาษาอังกฤษดีขึ้น โดยเฉพาะในเรื่อง Technology English เพื่อจะทำให้คนเหล่านี้สามารถรับ Technology transfer ได้เร็วขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าภาษาของเขาไม่ดีการที่เขาจะรับ Know-How จากต่างประเทศก็ยากกว่าธรรมดา

ที่มา : รายงานการประชุมทางวิชาการประจำปี เรื่องการพึ่งตนเองของมหาวิทยาลัยของรัฐกับความเป็นเลิศทางวิชาการโดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2531 หน้า 47-48.

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

แนวคิดเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนชนบทเป็นไปตามกระแสการกระจายอำนาจและการเสริมสร้างความเท่าเทียมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคมของสังคมชนบท โดยมีสถาบันหลายกลุ่มที่เข้ามาขานรับบทบาทนี้อย่างจริงจัง อาทิ สถาบันราชภัฏ เป็นต้น

ชวนอ่าง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

ชวนอ่าง ๑ : การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

At Northern Luzon State University in the Philippines, President Amado Campos brought an elderly farmer to his campus to establish a replication of the farmer's one-half hectare mixed farming system. President Campos had heard about this gentleman from another source and had gone to visit him to see for himself the very elaborate and scientific system which this farmer had evolved over several decades of trial and error experimentation. Basically, the system consisted of a combination of aquaculture, rice cultivation, fruit cultivation, and vegetable production within a multi-level hydraulic system of water flow and control. The complexities of this system are too great to describe here. The point is that here was a case of a university president recognizing the value of the long experience-based indigenous knowledge of a farmer, a gentleman who had less than six years of formal schooling, and recognizing the need and value of exposing his faculty to this indigenous knowledge and the notion that even common people have a great deal to teach us.

ที่มา : J. Lin Compton. "Higher Education and National Development in The Developing Countries :

An Analytical Evaluation and New Directions" ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ

เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางการใหม่.

วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 23.

ชวนอ้าง ๒ : การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

สถาบันราชภัฏได้ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับคนและภูมิปัญญา ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตไทยและการบูรณาการการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้สอดประสานไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับความคิด วิธีรู้สึก วิธีแสดงออก ระบบความหมายและคุณค่า อันนำไปสู่การเลือกสรรและการตัดสินใจเพื่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมในสถาบันและในชุมชน โดยการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและกระบวนการพัฒนาคนรุ่นใหม่

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยการจัดให้มีหอวัฒนธรรมทุกสถาบันราชภัฏ ในอันที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย ทั้งในการอนุรักษ์ เผยแพร่ วิถีชีวิตชุมชน ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเร่งรัดการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาของท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม บทบาทและความสำคัญของสถาบันครอบครัว เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาทุกรูปแบบ ส่งเสริมระดมทรัพยากรจากท้องถิ่น องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ส่งเสริม สืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นหลักและแนวทางในการดำรงชีวิต

ที่มา : ราชภัฏก้าวไกลก้าวอย่างแห่งสหสวรรคใหม่ โดยสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, หน้า 22.

บทที่ 6

ความร่วมมือกับภาคเอกชน

สาระสำคัญในภาพรวม

แนวคิดเรื่องความร่วมมือเอกชนเริ่มตั้งแต่ยุคเศรษฐกิจฟองตัว โดยงานชิ้นแรก ๆ ในรอบทศวรรษที่มีความสำคัญคืองานวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวของทบวงมหาวิทยาลัยที่มีการศึกษาทั้งในแง่บทบาทภาคเอกชนกับการอุดมศึกษาและทั้งในแง่บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีข้อเสนอสำคัญที่ยังคงเป็นนโยบายสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกันหรือที่เรียกว่า “สหกิจศึกษา” (cooperative education) ไปจนถึงการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน ตลอดจนการเน้นให้รัฐมีมาตรการจูงใจที่เป็นรูปธรรมเพื่อดึงดูดภาคเอกชนเข้ามามากขึ้น มาถึงปัจจุบันได้มีงานวิชาการที่ต่อยอดแนวคิดนี้ให้ชัดเจนขึ้น อาทิ งานในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ได้เสนอแนวคิดของการให้ภาคเอกชนเป็นหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รวมถึงการมองภาคเอกชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลผลิตของการอุดมศึกษา

ชวนอ่าน

- ชีรพงษ์ เขมฤกษ์อำพล และคณะ. ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา. 2531.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. อุดมศึกษาไทย : สู่อนาคตที่ท้าทาย รายงานการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547). 2533
- โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. ความฝันของแผ่นดิน. 2538.
- สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ราชมงคลก้าวสู่ความเป็นเลิศด้วยวิสัยทัศน์ 2550., 2540.
- วิจิตร ศรีสอาน. โฉมหน้าใหม่ของอุดมศึกษาไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องโฉมหน้าใหม่อุดมศึกษาไทย 28 กันยายน 2533 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร .

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกัน

แนวคิดเรื่องการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกันกับภาคเอกชน เน้นลักษณะความสัมพันธ์ทั้งสองทาง คือทั้งการนำภาคเอกชนเข้ามาร่วมจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมกิจกรรมการฝึกอบรมในภาคเอกชน

ชวนอ้าง

การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกัน

ชวนอ้าง ๑ : การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกัน

ให้มีการฝึกอบรมเพราะการฝึกอบรมมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความรู้ ความชำนาญด้านวิชาการ และพัฒนาทักษะต่างๆ ซึ่งในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศอุตสาหกรรมใหม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ มีการลงทุนอย่างมาก มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมภายในหน่วยงาน ซึ่งในกรณีของประเทศไทย ภาคเอกชนยังไม่ต้องการลงทุนในส่วนนี้ เนื่องจากลักษณะของตลาดแรงงานที่มีการเข้าออกสูง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงน่าจะเข้ามาให้บริการทางวิชาการในส่วนนี้ให้มากขึ้น โดยจัดเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเอกชนและมหาวิทยาลัยต่างๆ การร่วมมือกันระหว่างสมาคมอุตสาหกรรม หน่วยงานเอกชนอื่นๆ และมหาวิทยาลัยก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานสนับสนุนการจัดฝึกอบรม

ที่มา : ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา, หน้า 140-142.

ชวนอ้าง ๒ : การจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมร่วมกัน

ภาคเอกชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรการศึกษามากยิ่งขึ้น เนื่องจากโครงสร้างของระบบการศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การจัดหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษามักจะอยู่ในความรับผิดชอบเฉพาะของผู้บริหาร การศึกษาที่ไม่ค่อยมีความรู้ด้านการตลาดขาดความร่วมมือกับภาคเอกชน ทำให้ไม่มีการปรับปรุงหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ความรู้ที่บัณฑิตได้รับไม่สอดคล้องหรือตามไม่ทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ความร่วมมือกันจัดหลักสูตรการเรียนการสอนระหว่างภาคเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ อาจจะเป็นในรูปแบบของคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา การร่วมมือกันให้มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน-โรงงาน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มคุณภาพแรงงานและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน

ที่มา : ภาคเอกชนกับภาคอุดมศึกษา, หน้า 138.

การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา

แนวคิดเรื่องการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนา เน้นให้นักการมองการวิจัยเป็นยุทธศาสตร์ทางธุรกิจ เพื่อยกระดับการผลิตของภาคเอกชนให้มีความสามารถแข่งขันมากขึ้น พร้อมกับการพัฒนาบุคลากรทั้งในภาคเอกชนและในมหาวิทยาลัยเองไปพร้อมกัน

ชวนอ้าง

การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน

ชวนอ้าง ๑ : การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน

การวิจัยและพัฒนาจะต้องมีการผนึกกันทำเป็นกลุ่มก้อน มีการแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิด และประสบการณ์กัน และจำเป็นต้องหาประสบการณ์จริงจากภาคการผลิตด้วย โดยมหาวิทยาลัย ต้องสร้างและส่งเสริมมาตรการต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ความคิด และประสบการณ์จริงเหล่านี้

ดังนั้น ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างภาครัฐบาล ภาคอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญด้านการพัฒนาความรู้สาขาต่างๆ ความสัมพันธ์ ระหว่างภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมกับสถาบันอุดมศึกษานั้น เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะภาคอุตสาหกรรมมักจะมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย และมีความสามารถทางการผลิต ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการ จึงเป็นฐานความรู้ให้แก่ภาคการผลิตได้อย่างดีเยี่ยม จึงเห็นได้ว่า ในประเทศอุตสาหกรรมต่างๆภาคอุตสาหกรรมจะให้การสนับสนุนเงินทุนในการวิจัยแก่สถาบันอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นเจ้าของสิทธิบัตร แต่อุตสาหกรรมจะได้รับอนุญาตให้นำความรู้จากการวิจัยไปทำการผลิตตามระยะเวลาที่ตกลงกัน

รูปแบบของการร่วมมือดังกล่าวที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือเมืองวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมที่มช้เทคโนโลยีสูงให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน และใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งความรู้หรือวิทยาการ เพื่อให้เกิดการรวมพลังทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศชาติในอนาคต

เพื่อสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือหน่วยงานต่างๆทั้งมหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ต้องจัดโครงสร้างการบริการและจัดองค์การที่คล่องตัวเอื้ออำนวยและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รัฐบาลต้องกำหนดโครงสร้างและมาตรการต่างๆที่ชัดเจน ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการวิจัยและพัฒนามากขึ้น เช่น รัฐบาลจะต้องทบทวนนโยบายส่งเสริมการลงทุน ให้มีการกำหนดเงื่อนไขต่างๆในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี ใช้มาตรการภาษีอากรเพื่อกระตุ้นให้ภาคเอกชนชอบลงทุนทางด้านนี้ให้มากขึ้น

ที่มา : รายงานการวิจัย เรื่อง ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา, หน้า140-142.

ชวนอ้าง ๒ : การลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาาร่วมกัน

ประเด็นต่อไปเรื่องการสร้างนักวิจัยจากสถาบันวิจัย สถาบันวิจัยไม่ใช่ผลิตผลงานทางการวิจัยอย่างเดียว บทบาทสำคัญมากคือ การสร้างนักวิจัยจากสถาบันวิจัย เห็นได้ชัดจากตัวอย่างของไต้หวัน Industrial Technology Research Institute นั้นได้เน้นให้นักวิจัยในองค์กรนั้นออกไป

ทำงานให้กับอุตสาหกรรมหรือเป็นผู้ประกอบการเอง อันนั้นก็ประสบความสำเร็จให้ประเทศได้ทุกวันได้อย่างมากทีเดียว ภาคเอกชนจะต้องได้รับมาตรการสนับสนุนทางการเงินการคลังจากรัฐบาลซึ่งอันนี้ประเทศไทยเพิ่งเริ่มทำ ประเทศอื่นเขาทำกันมานานพอสมควรแล้ว และการให้ทุนวิจัยแทนที่จะเน้นให้แต่ภาครัฐบาลอย่างเดียว วิธีการหนึ่งอาจจะให้กับภาคเอกชนแล้วกลับมาจ้างภาครัฐบาลทำอีกก็ได้ ซึ่งอันนี้ก็เป็นการหนึ่งที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้ทำ ให้ทุนให้บริษัทเอกชนเป็นหัวหน้าโครงการแล้วเขาจะไปว่าจ้างรัฐบาลทำก็ได้

ที่มา : ดร. เสนาะ อุณาภูล

มาตรการจูงใจ

แนวคิดเรื่องมาตรการจูงใจภาคเอกชนเน้นบทบาทสำคัญของภาครัฐเท่าๆ กับการเห็นความสำคัญของภาคเอกชน โดยนอกจากมาตรการจูงใจด้านภาษีและมาตรการอื่นๆ แล้ว ภาคเอกชนจะต้องได้รับการกระตุ้นให้พัฒนาการผลิตไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่อิงฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) มากขึ้นด้วย

ชวนอ่าน

มาตรการจูงใจ

ชวนอ่าน ๑ : มาตรการจูงใจ

นอกจากนี้ ภาครัฐจะต้องพยายามที่จะสนับสนุนและให้แรงจูงใจต่อการฝึกอบรม โดยเฉพาะการฝึกอบรมภายในองค์กรให้มากขึ้น โดยอาจจะใช้ระบบภาษีที่เหมาะสมเป็นเครื่องสนับสนุน เช่น การยกเว้นภาษี การลดหย่อนภาษี หรือการชดเชยเงินคืนให้กับบริษัทลงทุนในการฝึกอบรม เป็นต้น หรือตัวอย่างในประเทศสิงคโปร์ ได้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาทักษะ โดยการบริจาคจากนายจ้าง

ที่มา : ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา, หน้า 140-142.

บทที่ 7

เทคโนโลยีสารสนเทศ

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศในอุดมศึกษาของเราในรอบ 10 ปี ยังคงค่อนข้างเน้นการ **ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน**ด้านคอมพิวเตอร์กับระบบสารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษาเป็นประเด็นหลักมาอย่างต่อเนื่อง และมีแนวคิดและแนวทางเรื่องการพัฒนา **รูปแบบใหม่ของการให้บริการของสถาบันอุดมศึกษาผ่านสื่อสารสนเทศ**แบบต่าง ๆ มากขึ้นในระยะหลัง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่อง IT Campus, Cyber Campus และ Virtual University รวมไปถึงมีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและวิจัย และการพัฒนา **เครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษา**อย่างจริงจังมากขึ้น

ทั้งนี้ งานวิชาการของหน่วยงานกลางและสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งมีส่วนผลักดันแนวความคิดในเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง อาทิ งานของทบวงมหาวิทยาลัยในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวที่มีการศึกษาแนวโน้มการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศไทยกับพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศในอนาคต งานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่มีการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการเรียนการสอนในประเทศที่กำลังพัฒนา งานของสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติในเอกสารชุดนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ หรืองานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเกี่ยวกับทิศทางการจัดการเรียนการสอนทางไกลด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ เป็นต้น

ชวนอ่าน

- ทบวงมหาวิทยาลัย. ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับระบบสารนิเทศทางวิชาการแห่งชาติของประเทศไทย. 2531
- ประยูร เชี่ยววัฒนา. พัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในอนาคต. 2532
- ยืน ภู่วรรณ. “ไซเบอร์แคมปัส”. 2540
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. “ผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการเรียนการสอนในประเทศที่กำลังพัฒนา : บทเรียนที่น่าจับตามอง”. 2531
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ. ไอที 2000 : นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ. 2539

สาระสำคัญในแต่ละประเด็น

การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

แนวคิดเรื่องการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเน้นหนักด้านคอมพิวเตอร์กับระบบสารสนเทศ ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นประเด็นหลักมาอย่างต่อเนื่องโดยมีงานชิ้นสำคัญที่ผลักดันเรื่องการลงทุนนี้ หลายชิ้น เช่น งานของทบวงมหาวิทยาลัยในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวที่มีการศึกษา แนวโน้มการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศไทยกับพัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศในอนาคต

ชวนอ่าน

การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

ชวนอ่าน ๑ : การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

นโยบายการพัฒนาอุดมศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งคือการลงทุนในโครงสร้างและปัจจัยพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างพอเพียงในสถาบันอุดมศึกษา รวมไปถึงการพัฒนาขีดความสามารถด้านการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูป และการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านนี้ไปใช้เป็นประโยชน์สูงสุดในการดำเนินภารกิจทุกด้าน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ชวนอ่าน ๒ : การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

การส่งเสริมการพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร ในปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปอย่างมากจนเกิดเป็นสังคมข่าวสาร ที่มีความทันสมัยและรวดเร็วถูกต้อง สถาบันอุดมศึกษาก็ได้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงานของสถาบัน ด้วยการเตรียมความพร้อมจัดทำฐานข้อมูลในเรื่องที่เป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานเพื่อประมวลเป็นสารสนเทศที่ใช้เพื่อการบริหารต่อไป เช่น หน่วยงานทางด้านการวิจัย จะจัดทำข้อมูลทางด้านการวิจัย สำหรับเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย ตัวอย่างเช่น สถาบันเอเชียศึกษา ได้จัดทำแหล่งข้อมูลเพื่อเป็นฐานด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษายังได้มีการสร้างระบบข้อมูลทางวิชาการขึ้นในด้านต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน

ที่มา : รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 7, หน้า 31.

ชวนอ้าง ๓ : การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

ประเทศไทยจะต้องลงทุนด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอื่นๆ อีกมากเพื่อรองรับรูปแบบการศึกษา "จากทุกที่ในทุกเมื่อ" เช่นที่วานี้ ซึ่งต้องอาศัยความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง จากดัชนีเปรียบเทียบความก้าวหน้าด้านการสื่อสารของประเทศในแถบเอเชียตะวันออก จะเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศที่ก้าวล้ำไปในทางเศรษฐกิจนั้น ล้วนแล้วแต่มีขีดความสามารถทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารสูงกว่าไทยมาก ไม่ว่าจะเป็นฮ่องกง สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี หรือแม้แต่มาเลเซีย โดยดูจากสัดส่วนจำนวนประชากรต่อจำนวนโทรศัพท์และโทรศัพท์ ซึ่งการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงเครื่องมือสื่อสารเหล่านี้ได้กว้างขวาง ย่อมทำให้การนำการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้าไปสู่ประชาชนเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น

ที่มา : ความฝันของแผ่นดิน, หน้า 74.

ชวนอ้าง ๔ : การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน

ถึงแม้ว่านโยบายการกระจายโอกาสการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ เป็นเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม จะต้องสร้างหลักประกันว่าประชาชนในทุกจังหวัดของประเทศไทย จะต้องสามารถเข้าถึงโครงข่ายสารสนเทศทางการศึกษาได้ (Accessibility) ได้รับการบริการอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง(Equity) และ สามารถใช้ประโยชน์ได้ด้วยต้นทุนที่เหมาะสม(Affordability) การติดตามตรวจสอบดำเนินงานและกำกับดูแลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดสรรคลื่นความถี่ และ โทรคมนาคม จะมีช่วยช่วยการสร้างความเป็นเท่าเทียมให้เกิดขึ้น

มุ่งสร้างความเข้าใจและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนามหาวิทยาลัยโทรคมนาคมในด้านต่างๆ เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ประกอบด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาและบริหารหลักสูตร เนื้อหาวิชา(Curriculum and Content Development) การสร้างความตื่นตัวและความพร้อมของบุคลากรและผู้มีส่วนได้เสีย เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรระเทศนิกการพัฒนาระบบและเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน การพัฒนาและจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้และห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ (e- Library and Learning Resources) เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีโครงการการพัฒนาและฝึกอบรมที่ครบวงจรครอบคลุมทุกระดับ ทั้งผู้ให้บริการเครือข่ายสารสนเทศ (Infrastructure Provider) ผู้ให้บริการเนื้อหา (Content Provider) และผู้สนับสนุนการสอน (Facilitator) ทั้งในสถาบันส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

ที่มา : สรุปรายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยโทรคมนาคม (Virtual University) ในประเทศไทย

รูปแบบใหม่ของการให้บริการของสถาบันอุดมศึกษาผ่านสื่อสารสนเทศ

แนวคิดเรื่องรูปแบบใหม่ของการให้บริการของสถาบันอุดมศึกษาผ่านสื่อสารสนเทศแบบต่าง ๆ ได้รับการเน้นมากขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่อง IT Campus, Cyber

Campus และ Virtual University รวมไปถึงมีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและวิจัย โดยมีงานวิชาการสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น งานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่มีการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการเรียนการสอนในประเทศที่กำลัง หรืองานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเกี่ยวกับทิศทางการจัดการเรียนการสอนทางไกลด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ เป็นต้น

ชาวอ้างอิง

รูปแบบใหม่ของการให้บริการของสถาบันอุดมศึกษาผ่านสื่อสารสนเทศ

ชาวอ้างอิง ๑ : รูปแบบการให้บริการผ่านสื่อสารสนเทศ

เทคโนโลยีที่จะเป็นไปเหล่านี้จะมีอิทธิพลมหาศาลเพียงใดกับชีวิตการเรียนรู้อของเรา ก็ลองนึกดูก็แล้วกันว่า ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าเราสามารถเข้าไป อ่าน หนังสือในห้องสมุดใด ๆ ในโลกก็ได้ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต ไม่ใช่เพียงแค่ ค้น ชื่อหนังสือเท่านั้น แต่สามารถเรียกเอา full text หรือเนื้อหาทั้งเล่มที่ถูก digitize ไว้แล้วมาอ่านได้ด้วย และไม่ใช่แค่นั้น เรายังสามารถสั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์แปลเนื้อความบางตอนหรือทุกตอนไม่ว่าจะอังกฤษเป็นไทย ญี่ปุ่นเป็นอังกฤษ เยอรมันเป็นฝรั่งเศส ฯลฯ

อุปสรรคในการ **เข้าถึงความรู้** จะค่อย ๆ หดไปด้วยกระบวนการ digitization of knowledge และ translation technology แห่งโลกอนาคต

ที่มา : คุณภาพและการประกันคุณภาพในวิถีทรรศน์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย, หน้า 18.

ชาวอ้างอิง ๒ : รูปแบบการให้บริการผ่านสื่อสารสนเทศ

การที่เราจะสร้างสิ่งที่มีเนื้อหาสาระในการสื่อสารถึงกันได้ **สิ่งที่ต้องทำก่อนอื่น คือ ต้องปฏิรูปการศึกษาและสื่อสารมวลชน** ให้คนได้ฝึกฝนฝนการคิดวิเคราะห์ เปิดใจกว้าง เห็นทางเลือกใหม่ๆ มีจินตภาพ (Vision) ในการมองปัญหา มองอนาคต ไม่ใช่เรียนแบบท่องจำและคิดคับแคบ เดินตามกระแสค่านิยมหลัก เทคโนโลยีสารสนเทศแม้ก้าวหน้าเพียงไรก็เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง ไม่ใช่สิ่งที่จะมาแก้ปัญหาให้เราได้ เทคโนโลยีสารสนเทศไม่อาจทดแทนสติปัญญา และจินตภาพในการแก้ปัญหาของคนได้ เราต้องสร้างคนให้มีสติปัญญา มีจินตภาพ มีจิตสำนึกก่อน คนจึงจะรู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในระยะยาวได้

ที่มา : รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540 หน้า 222

ชวนอั่ง ๓ : รูปแบบการให้บริการผ่านสื่อสารสนเทศ

สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องมีคลังสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยทดแทนการสอนแบบเดิม โดยมีคณาจารย์เป็นผู้ร่วมฝึกปฏิบัติคิดพิจารณาเหตุผลและแก้ปัญหาให้แก่นิสิต

การเลือกสรรสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ สื่อที่ดีนั้นนอกจากให้ความรู้แล้วยังชักจูงให้ตนอยากเรียน เพราะให้ความสนุกสนานต่อผู้เรียน (Edutainment)

การพัฒนาและการผลิตสื่อการเรียนของไทยมีความสำคัญ เพื่อให้ได้สื่อที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะต้องมีศูนย์ฯ หรือหน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ และอาจจะมีหลายหน่วยก็ได้

ที่มา : อุดมศึกษา : วิกฤตและทางออก.

ชวนอั่ง ๔ : รูปแบบการให้บริการผ่านสื่อสารสนเทศ

ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับโลกสมัยใหม่ ได้แก่ ภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ การจัดการ การสื่อสารให้ถึงขั้นใช้การได้คล่อง เน้นกระบวนการเรียนที่กระตุ้นให้นักศึกษารู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ รู้จักค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งทำกิจกรรมเป็นการฝึกประสบการณ์การทำงานในชีวิตจริง ฝึกแก้ปัญหาเพื่อความแข็งแกร่งและความเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์ในโลกการทำงาน ตลอดจนการมีจรรยาบรรณและจริยธรรมในวิชาชีพ

ที่มา : ความฝันของแผ่นดิน 154 -155

เครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องเครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษาเน้นหนักการวางระบบพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการสอนและการวิจัยของอาจารย์ให้สามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นิสิตนักศึกษาได้ดียิ่งขึ้นด้วย

ชวนอั่ง

เครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบัน

ชวนอั่ง ๑ : เครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์

อุดมศึกษาปัจจุบันการใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศทางวิชาการต่าง ๆ ได้กระทำกันอย่างกว้างขวาง และแพร่หลายในทุกสาขาวิชาชีพ ตลอดจนได้มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการสร้างฐานข้อมูลและข่ายงานสารสนเทศ นอกจากนี้ได้มีศูนย์ข้อมูลหรือศูนย์สารสนเทศเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งในส่วนของรัฐบาลและเอกชน ดังนั้น เพื่อให้การบริการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาก่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้ใช้ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องทราบถึงแหล่งของศูนย์ข้อมูล

หรือศูนย์สารสนเทศที่มีอยู่ทั้งหลาย และได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เกิดการใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศร่วมกันได้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

จากประสบการณ์ของผู้บรรยายพบว่า มหาวิทยาลัยในต่างประเทศภาคภูมิใจในห้องสมุดของเขามาก ห้องสมุดมีบริการค้นข้อสนเทศด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย ห้องสมุดไม่เพียงแต่ทำหน้าที่นำความรู้ไปสู่ครูอาจารย์ และผู้ใช้ ในห้องทำงานของเขาเท่านั้น แต่จะอยู่ที่ไหนในทุกมุมโลกก็สามารถที่จะค้นข้อสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์เข้าช่วยได้ ผู้ใช้ไม่ต้องไปห้องสมุด เพียงมีเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ตรงหน้าก็สามารถที่จะค้นหาข้อมูล ข่าวสารความรู้ในสาขาที่ต้องการได้

ผู้บรรยายอยากให้ห้องสมุดในเมืองไทยก้าวมาถึงในจุดดังกล่าวข้างต้นบ้าง และขอฝากให้ผู้บริหารช่วยหาทางที่จะพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้บริการ ข่าวสาร ความรู้ แก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะถ้าหากยังใช้วิธีแบบโบราณในการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ จากห้องสมุดอยู่จะช้าไม่ทันการ จึงขอฝากว่า จะทำอย่างไรจึงจะนำข่าวสารความรู้ ที่อยู่ในห้องสมุดไปสู่ประชาชนหรือประชาชนไปใช้ห้องสมุดให้เร็ว และใช้เวลาให้น้อยที่สุด แต่ให้ได้เนื้อหาสาระมากที่สุด

ที่มา : รายงานการสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 6 เรื่อง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับระบบสารสนเทศทางวิชาการแห่งชาติของประเทศไทย โดย คณะอนุกรรมการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2531 หน้า คำนำ 26.

ชวนอ้าง ๒ : เครือข่ายห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์

สถาบันราชภัฏทุกแห่งสามารถจัดทำข้อมูลชุมชน ให้อบรมแก่วิทยาการและการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ผ่านทางการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการที่ให้ข้อมูลสารสนเทศในวิทยาการและเทคโนโลยี บริการที่ให้ข้อมูลสารสนเทศในวิทยาการและเทคโนโลยี บริการสังคมด้วยอุปกรณ์เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) รวมถึงเพิ่มการศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับชุมชนพัฒนาองค์ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

ที่มา : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (สารประชาสัมพันธ์ ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ กันยายน 2543), หน้า 4.

บทที่ 8

ความเป็นสากลของการอุดมศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาของเราเริ่มจากฐานความต้องการเป็น **ศูนย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค** จากยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู โดยมีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นแรงผลักดันสำคัญทั้งในแผนอุดมศึกษาระยะยาวที่เน้นเรื่องความเป็นสากล (internationalization) เป็น 1 ใน 4 หัวข้อหลักของการพัฒนาอุดมศึกษาไทย นอกจากนี้ยังมีการจัดการสัมมนาระดับชาติเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทยเพื่อผลักดันแนวคิดนี้อย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมาด้วย มาถึงปัจจุบันแม้แนวคิดเรื่องการเป็น HRD Center ของภูมิภาคจะดูแผ่วจางไป แต่ความคิดเรื่องความเป็นสากลของอุดมศึกษายังคงได้รับความสำคัญอยู่มาก เห็นได้จากงานของหน่วยงานกลางเช่น ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมวิเทศสหการ เป็นต้น ตลอดจนนักวิชาการอีกหลายท่าน หากแนวคิดปัจจุบันดูจะเน้นรูปแบบของ **เครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ** ควบคู่แนวคิดเรื่อง **โลกทัศน์สากลของบัณฑิต** และการพยายามแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ ในบริบทของสังคมไทย

ชวนอ่าน

- อุดุลย์ วิริยะเวชกุล. “การพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นนานาชาติ”. 2541
- ทบวงมหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทย. 28-30 มกราคม 2534.
- รุ่ง แก้วแดง. การศึกษาไทยในเวทีโลกในรอบปี 2540-2541. 2541
- กรมวิเทศสหการ. ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศใน 10 ปี ข้างหน้า. 2537.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. หลักคิดและกิจกรรมของความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษา. 2543
- วิจิตร ศรีสอ้าน. การอุดมศึกษากับความเป็นนานาชาติ. 2543
- ทบวงมหาวิทยาลัย. อุดมศึกษาไทย : สู่อนาคตที่ท้าทาย รายงานการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547). 2533

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

ศูนย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค

แนวคิดเรื่องการเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาคเกิดจากยุทธศาสตร์กิจเพื่อப்பு โดยมีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นแรงผลักดันสำคัญทั้งในแผนอุดมศึกษาระยะยาวที่เน้นเรื่องความเป็นสากล (internationalization) เป็น 1 ใน 4 หัวข้อหลักของการพัฒนาอุดมศึกษาไทย นอกจากนี้ยังมีการจัดการสัมมนาในระดับชาติเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทยเพื่อผลักดันแนวคิดนี้อย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมาด้วย

ชวนอ่าน

ศูนย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค

ชวนอ่าน ๑ : ศูนย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค

ในการพัฒนาการอุดมศึกษาตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ดังกล่าวข้างต้น การดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นกลไกสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทบวงมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นและมีการดำเนินการที่จริงจังต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นหลักเพื่อพัฒนาการอุดมศึกษาไทยไปสู่ความเป็นสากลและความเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายการเรียนรู้ในภูมิภาค

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย แผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี

เครือข่ายความร่วมมือ

แนวคิดเรื่องเครือข่ายความร่วมมือเป็นผลพวงสำคัญจากกระแสการส่งเสริมความเป็นสากลของการอุดมศึกษา โดยเน้นเครือข่ายความร่วมมือทุกด้าน ตั้งแต่การสอน การวิจัย การแลกเปลี่ยนบุคลากร ไปจนถึงการจัดตั้งองค์กรวิชาการร่วมกันระหว่างประเทศ

ชวนอ่าน

เครือข่ายความร่วมมือ

ชวนอ่าน ๑ : เครือข่ายความร่วมมือ

ทางเลือกของสถาบันอุดมศึกษาคงจะไม่มีมากนัก นอกจากต้องเร่งพิสูจน์ตนเองด้านคุณภาพให้เป็นรูปธรรม เพื่อมิให้สูญเสียศรัทธาและการอุปถัมภ์จากสังคม มิให้สูญเสียความสามารถแข่งขันดึงดูดผู้เรียนกับสถาบันอื่นๆ และมีให้สูญเสียโอกาสการพัฒนาอีกมากมายที่มากับกิจกรรม

ที่มา : อมรวิชัย นาคทรพรพ. บนทางสู่คุณภาพ, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 6-7.

ชวนอ้าง ๒ : เครือข่ายความร่วมมือ

แผนอุดมศึกษาระยะยาวของประเทศไทย (พ.ศ. 2533 – 2547) เน้นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาความเป็นสากลไว้ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ด้านการเรียนการสอน : สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ได้แก่ การเสริมสร้างคุณภาพของบัณฑิตให้มีความสามารถทางด้านภาษา คอมพิวเตอร์ เป็นต้น รวมทั้งการเพิ่มหลักสูตรนานาชาติ การสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยและต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ

ด้านการวิจัย: เน้นให้เพิ่มความสามารถในการวิจัยขององค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยการร่วมมือจัดทำวิจัยร่วมกับสถาบันต่างประเทศ และสนับสนุนให้มีภูมิภาคศึกษามากขึ้น

การให้บริการทางวิชาการ : ในแผนระยะยาวนี้ ระบุว่าส่งเสริมให้มีการบริการทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ และจะปรับปรุงเครือข่ายสารสนเทศระหว่างกันให้ดียิ่งขึ้น

ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม : มุ่งเน้นให้คณาจารย์และนักศึกษาได้ตระหนักถึงความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ให้มากขึ้น และสนับสนุนให้จัดตั้งสถาบันไทยคดีศึกษาหรือศูนย์วัฒนธรรมไทยในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศด้วย

อย่างไรก็ดีสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาความเป็นสากลของการอุดมศึกษา คือ การจัดตั้งเครือข่ายทางวิชาการทั้งในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ เพื่อจะได้มั่นใจว่า การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ซึ่งกันและกันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ประกอบในการพัฒนาความเป็นสากลของการอุดมศึกษา

1. **การบริหารและการจัดการ** ควรพัฒนาให้มีหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนางานวิชาการด้านต่าง ๆ ของสถาบันให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้พอเพียงต่อการดำเนินงาน โดยอาศัยแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ควรพัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถด้านการบริหารและการจัดการในระดับสูง และควรมีการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานวิเทศสัมพันธ์ในสถาบันอุดมศึกษาให้สูงขึ้นตามไปด้วย
2. **หลักสูตร** ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระและวิธีการสอนให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ สามารถเทียบโอนหน่วยกิตได้กับสถาบันการศึกษาของต่างประเทศ รูปแบบการศึกษาควรมีความยืดหยุ่นพอเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การเมือง วัฒนธรรม และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในปัจจุบันและในอนาคต นอกจากนี้จะต้องมีการปรับปรุงการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษาให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานที่จะเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นบางด้าน เช่น ทักษะด้านการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับวิชา

เฉพาะนั้นควรปรับปรุงเนื้อหาสาระให้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรภูมิภาคศึกษา (Area Studies หรือ Regional Studies) ให้มากขึ้นด้วย

3. **ภาษา** ควรจะมีการนำภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมาเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน นักศึกษาจึงควรจะมีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศและควรจะมีการปรับปรุงหลักสูตรและระบบการสอนภาษาต่างประเทศขึ้นอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ในขณะเดียวกัน ควรจะคำนึงถึงความสำคัญของการสงวนรักษาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยด้วย
4. **ผู้สอน** บุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกจากจำเป็นจะต้องมีความรู้เฉพาะสาขาและทักษะทางภาษาที่ดีแล้ว จะต้องมีความรู้ที่ถูกต้องต่อการพัฒนาความเป็นสากลของการอุดมศึกษา เนื่องจากจะเป็นผู้ถ่ายทอดมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นสากลไปยังนักศึกษา

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย. แผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533-2547)

โลกทัศน์สากลของบัณฑิต

แนวคิดเรื่องโลกทัศน์สากลของบัณฑิต นอกจากจะเน้นเรื่องทักษะพื้นฐาน เช่น ภาษาและคอมพิวเตอร์แล้ว ยังเน้นความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้และประเด็นปัญหาาร่วมกันของมนุษยชาติ เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ชวนอ่า

โลกทัศน์สากลของบัณฑิต

ชวนอ่า ๑ : โลกทัศน์สากลของบัณฑิต

ความเป็นสากลต้องมีความหลากหลาย แต่ที่สำคัญที่สุดเหนือสิ่งอื่นใดก็คือ คุณภาพของบัณฑิตศึกษา “ต้อง” เป็นสากล ถ้าจะกล่าวให้เป็นรูปธรรมก็คือ ผลผลิตหรือบัณฑิตที่จบไปจากระบบบัณฑิตศึกษานั้นจะต้องมีความ “เก่ง” ในระดับสากล คือ “สู้” กับเขาได้ เขาในที่นี้ก็คือผลผลิตจากบัณฑิตศึกษาของต่างประเทศ หรือของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาที่อ่า หรือยอมรับกันว่า “เจริญแล้ว” หรือมี “ชื่อเสียง” เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อย่างนี้จึงจะเรียกได้ว่า คุณภาพเป็นสากล หรือเป็นนานาชาติ ... หลักสูตรเป็นสากล ต้องมีความรู้หลากหลาย ไม่สอนแต่สิ่งที่เป็นไทยเท่านั้น ที่ดีที่สุดคือ มีการเปิดสอนในหลักสูตรต่างๆ ในภาษาต่างๆ ที่มีผู้พูดหรือผู้ใช้มาก เป็นภาษาที่เป็น “ภาษาของการสะสมความรู้” เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น จีน เยอรมัน สเปน เป็นต้น

ที่มา : อดุลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ :

ชวนอ้าง ๒ : โลกทัศน์สากลของบัณฑิต

แนวโน้มการมีบทบาทและความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการเมือง ควบคู่ไปกับการแข่งขันทางการค้าที่รุนแรงยิ่งขึ้นระหว่างประเทศ แสดงว่า ประเทศจะต้องเตรียมพร้อมทั้งในด้านกำลังคนและองค์ความรู้ ที่มีศักยภาพในระดับสากลเพียงพอที่จะเสริมบทบาทและความสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศในนานาชาติ ในการนี้ลักษณะการจัดการศึกษาจึงต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องต่อการเตรียมความพร้อมด้านนี้ อาทิ ระบบการเรียน 2 ภาษา การเสริมทักษะในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดการ และการสื่อสารเป็นตัวอย่างของการปรับปรุงระบบ และเนื้อหาสาระการเรียนการสอน เพื่อสร้างกำลังคนที่มีความสามารถในระดับสากล ในการเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตนี้ ยังต้องรวมไปถึงบทบาทของการจัดการศึกษาทั่วไปที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิม โดยจัดในลักษณะที่เป็นประสบการณ์ร่วมกันของนักศึกษา เพื่อเน้นการพัฒนาวุฒิภาวะทางความคิด สุนทรีย์ภาพ และบุคลิกภาพตลอดจนโลกทัศน์สากล อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของบัณฑิตที่จะเป็นกำลังแรงงานในอนาคต

ที่มา : วิจิตร ศรีสอาน. โฉมหน้าใหม่ของอุดมศึกษาไทย. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง โฉมหน้าใหม่ของอุดมศึกษาไทย 28 กันยายน 2533 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร. หน้า 3.

รูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ

แนวคิดเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ เน้นหนักความเป็นสากลไม่ใช่แต่เพียงภาษาแต่หมายรวมถึง เนื้อหา แหล่งเรียนรู้ ตำรา และที่สำคัญที่สุดคือบุคลากรที่พึงมีขีดความสามารถและโลกทัศน์ระดับสากลเช่นเดียวกัน

ชวนอ้าง

รูปแบบการจัดหลักสูตรนานาชาติ

ชวนอ้าง ๑ : รูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ

องค์ประกอบในการพัฒนาความเป็นสากลของการอุดมศึกษา 1) การบริการและการจัดการ ควรพัฒนาให้มีหน่วยงานหรือองค์กรหรือองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนางานวิชาการด้านต่างๆ ของสถาบันให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้พอเพียงต่อการดำเนินงาน โดยอาศัยแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศ นอกจากนี้ควรพัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถด้านการบริหารและการจัดการในระดับสูง และควรมีการพัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานวิเทศสัมพันธ์ในสถาบันอุดมศึกษาให้สูงขึ้นตามไปด้วย 2) หลักสูตร ควรปรับปรุงเนื้อหาสาระและวิธีการสอนให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ สามารถเทียบโอนหน่วยกิตได้กับสถาบันการศึกษาของต่างประเทศ รูปแบบการ

ศึกษาควรมีความยืดหยุ่นพอเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม การเมือง วัฒนธรรม และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้จะต้องมีการปรับปรุงการศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษาให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานที่จะเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นทางด้าน เช่น ทักษะด้านการสื่อสาร เป็นต้น สำหรับวิชาการเฉพาะนั้นควรปรับปรุงเนื้อหาสาระให้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรภูมิภาคศึกษา (Area Studies หรือ Regional Studies) ให้มากขึ้นด้วย 3) ภาษา ควรจะมีการนำภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นๆ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมาเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน นักศึกษาจึงควรจะมีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศและควรจะมีการปรับปรุงหลักสูตรและระบบการสอนภาษาต่างประเทศขึ้นอย่างจริงจัง ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา ในขณะเดียวกัน ควรจะคำนึงถึงความสำคัญของการสงวนรักษาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยด้วย 4) ผู้สอน บุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกจากจำเป็นจะต้องมีความรู้เฉพาะสาขาและทักษะทางภาษาที่ดีแล้ว จะต้องมีความเจตคติที่ถูกต้องต่อการพัฒนาความเป็นสากลของการอุดมศึกษา เนื่องจากจะเป็นผู้ถ่ายทอดมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นสากลไปยังนักศึกษา

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย. รายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องความเป็นสากลของการอุดมศึกษาไทย.

28-30 มกราคม 2534. หน้า 13.

ชวนอ้าง ๒ : รูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ

Ideally, these international programmers should not only be conducted in one of the world's major languages (in the Thai context, English), but the students enrolled in the programmers should come from a multitude of nations. Other activities within the university, whether academic or extra-curricular, should be aimed at fostering an international atmosphere, and should attract students from a variety of nations. Student and staff exchanges should also be a salient feature.

It is rather disappointing to note that most of the international programmers in Thailand, though they are conducted in English, are dominated by Thai students. Of the foreign students who attend. Most of them are from developing countries in the region.

ที่มา Ministry of University Affairs, Internationalization of Thai Higher Education.

ชวนอ้าง ๓ : รูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรนานาชาติ

การสร้างความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาของไทยให้เกิดเป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศนั้นคงจะมีปัจจัยหลายประการที่จะต้องได้รับการสนับสนุนและแก้ไขเป็นต้นว่า ระบบบริหารการอุดมศึกษาของประเทศไทย ที่ยังขาดความเป็นอิสระและขาดความคล่องตัว มาตรฐานการอุดมศึกษาของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสามารถของคณาจารย์ที่

นอกจากจะมีความรู้สึกซึ่งในสาขาวิชาของตนแล้ว ยังต้องมีความสามารถในการเขียนและพูดอย่างคล่องแคล่วในภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน หากปราศจากโครงสร้างพื้นฐานที่ดีมีคุณภาพของการอุดมศึกษาและขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลแล้ว การสร้างความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาไทยก็จะเป็นแค่เพียงการติดต่อหรือลงนามในคำสัญญาความร่วมมือที่เป็นเพียงแผ่นกระดาษเท่านั้นเอง เพราะเป็นการยากที่จะสร้างความเป็นนานาชาติได้หากปราศจากปัจจัยที่สนับสนุนและเอื้ออำนวยดังกล่าว และผลอาจกลายเป็นว่าเราเป็นฝ่ายที่จะต้องเสียเปรียบอยู่ตลอดเวลาทั้งๆ ที่วัตถุประสงค์ของการสร้างความเป็นนานาชาติของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยคงไม่ใช่ให้เป็นเช่นนั้น

ที่มา : อุดุลย์ วิริยเวชกุล. การอุดมศึกษาปริทัศน์ เล่ม 1, หน้า84

บทที่ 9

ระบบบริหารอุดมศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องระบบบริหารอุดมศึกษาของเราเริ่มจากกระแสความไม่พอใจใน**ประสิทธิภาพของการอุดมศึกษา** โดยมีงานชิ้นสำคัญในช่วงต้นทศวรรษได้แก่งานของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยในเรื่องการพึ่งตนเองของระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ และนำมาซึ่งการหยิบเรื่องเชิงบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษามาวิเคราะห์เชิงลึกอีกหลายประเด็น ทั้งที่เป็นงานวิจัยอิสระของหน่วยงาน และงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก อาทิ การวิเคราะห์บทบาทของสภามหาวิทยาลัย การวิเคราะห์การได้มาของตำแหน่งอธิการบดี การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของหัวหน้าภาควิชา เป็นต้น กระแสความคิดและการผลักดันของหน่วยงานกลางนำมาสู่การพัฒนา**ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐ**ที่มีอิสระและความคล่องตัวควบคู่กับความสามารถตรวจสอบได้อย่างจริงจัง เป็นรูปธรรมจนมีการก่อตั้ง “มหาวิทยาลัยในกำกับ” แห่งแรกคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี 2534 และทำให้เกิดผลกระทบเชิงแนวคิดตามมาอย่างต่อเนื่องต่อสถาบันอุดมศึกษาแทบทุกกลุ่ม ทั้งในแง่การเตรียมความพร้อมเพื่อออกนอกระบบราชการและการสร้าง**ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา** โดยมีสถาบันทั้งในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลร่วมในกระแสความเคลื่อนไหวอย่างจริงจังในปัจจุบัน

ชวนอ่าน

- อุทุมพร จามรมาน และคณะ. การเตรียมพร้อมของมหาวิทยาลัยของรัฐเพื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ. 2542.
- ทวี รัตนตระกูล. “มหาวิทยาลัย : ความต้องการนักบริหารมืออาชีพ”. 2535.
- ชิตยา สุวรรณชฎ. “ข้อสังเกต : มหาวิทยาลัยในฐานะระบบ”. 2530.
- เสน่ห์ จามริก. “โอกาสการพึ่งตนเองของมหาวิทยาลัยของรัฐ”. 2531.
- อาณัติ อาภาภิรม. “การพึ่งตนเองโดยคงความเป็นเลิศทางวิชาการ”. 2531
- ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย. การพึ่งตนเองของระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ. 2528
- Wichit Srisa-an, Amornwich Nakornthap, Porntip Kanjananiyot. Government-University Relationship A Case Study of Thailand. 1993

- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ความเป็นอิสระในการบริหารงานมหาวิทยาลัยไทย 2532.
- พรทิพย์ ดีสมโชค. แนวความคิดและพัฒนาการเกี่ยวกับความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย. 2547
- อุดลย์ วิริยะเวชกุล. “ทบวงมหาวิทยาลัย : บทบาทหน้าที่”. 2541
- สมหมาย จันทรเรือง. การวิเคราะห์รูปแบบการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีในประเทศไทย. 2540

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

ประสิทธิภาพของการอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องประสิทธิภาพของการอุดมศึกษา ถูกผลักดันโดยงานชิ้นสำคัญในช่วงต้นทศวรรษได้แก่งานของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยในเรื่องการพึ่งตนเองของระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ และนำมาซึ่งการหยิบเรื่องเชิงบริหารภายในสถาบันอุดมศึกษามาวิเคราะห์เชิงลึกอีกหลายประเด็น ทั้งที่เป็นงานวิจัยอิสระของหน่วยงาน และงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก อาทิ การวิเคราะห์บทบาทของสภามหาวิทยาลัย การวิเคราะห์การได้มาของตำแหน่งอธิการบดี การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของหัวหน้าภาควิชา เป็นต้น

ชวนอ่าน

ประสิทธิภาพของการอุดมศึกษา

ชวนอ่าน ๑ : ประสิทธิภาพอุดมศึกษา

นอกจากนี้แล้วประเด็นสำคัญคือ ควรยกเครื่องระบบบริหารให้มหาวิทยาลัยของรัฐรู้จักบริหารด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงต้นทุนและผลงานมากขึ้น ไม่ใช่ทำงานในระบบราชการไปวันๆ ของบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี แต่รับนักศึกษาเพิ่มขึ้นได้น้อย ผลงานก็ย่ำเท้าอยู่กับที่หรือลดต่ำ ทำให้มหาวิทยาลัยของประเทศไทยในปัจจุบันมีคุณภาพต่ำกว่ามหาวิทยาลัยในประเทศเอเซียอื่นๆ มาก แม้แต่ธรรมศาสตร์ จุฬาฯ ก็ถูกนิตยสารเอเซียวิค จัดอยู่อันดับที่ 36 และ 44 ของมหาวิทยาลัยในเอเซียและออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จำนวน 50 แห่ง ดังนั้นถ้าไม่ยกเครื่องการบริหารมหาวิทยาลัย คุณภาพการจัดการศึกษายิ่งจะตกต่ำไปเรื่อยๆ ทั้งที่มหาวิทยาลัยได้งบประมาณเพิ่มขึ้นทุกปี โดยที่ช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยของรัฐเน้นการใช้งบประมาณในการก่อสร้างอาคารและซื้ออุปกรณ์มากกว่าที่จะใช้พัฒนาตัวอาจารย์

ที่มา : รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540 หน้า92-93.

ชวนอ้าง ๒ : ประสิทธิภาพอุดมศึกษา

ระบบการบริหารจัดการในมหาวิทยาลัยก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เช่น ระบบสนับสนุนที่ยังคงยึดติดกับราชการ ระบบการจัดซื้อจัดจ้าง และอื่นๆ อีกมากที่ยังต้องมีขั้นตอน เหล่านี้เป็นอุปสรรคที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการอย่างมาก ซึ่งเรื่องต่างๆ เหล่านี้ก็ควรจะต้องได้รับการแก้ไขพร้อมๆ กันด้วย แม้แต่อาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็ต้องมีกลยุทธ์บางอย่างที่ให้อาจารย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งตนเอง ความที่อาจารย์อยู่ในระบบราชการมีความมั่นคงมานาน ความกระตือรือร้นถูก “ทำลาย” ไปมาก แม้ในปัจจุบันผมก็ยังไม่มั่นใจว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีจิตได้สำนึกในเรื่องการพึ่งตนเอง การที่ต้องทำงานให้ “คุ้ม” กับเงินเดือนของราชการมากนักน้อยเพียงใด ทั้งหมดนี้นำมาสู่คำถามของผมเพื่อให้เราได้คิดบ้างว่า การที่เราเกิดภาวะความจนฉับพลัน หรือ instant poverty แล้วเป็นเหตุให้ต้องไปพึ่งคนอื่นนั้น ยังไม่เป็นบทเรียนที่เพียงพอแม่เราอีกหรือ สิ่งนี้แหละที่ผมได้กล่าวถึงการพัฒนาเชิงระบบที่จะเป็นต้องรีบดำเนินการแก้ไขอย่างรวดเร็ว ต้องรีบดำเนินการพัฒนาเชิงระบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย ระบบที่จะทำให้ได้คนดีคนดีมีความสามารถที่ผมได้สาธยายไปแล้ว ระบบที่จะเอื้ออำนวยให้คนดีในคำนิยามต่างๆ ที่ได้กล่าวมานั้นได้มีโอกาสรับผิดชอบในงานที่มีความสำคัญ ระบบที่ทำให้การดำเนินงานสามารถจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วไม่ติดขัดและมีความต่อเนื่อง ถ้ามีฉะนั้นเราก็คงจะ “ถล่มถลาย” ลงไปกว่านี้อีก ยิ่งในยุคโลกภาวิวัตน์ที่เราอยู่ในขณะนี้ ด้วยความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงที่เห็นๆ กันอยู่ ถ้าเราไม่รีบดำเนินการแก้ไขทุกๆ ที่ รู้ว่ามีความจำเป็น ถ้าเราไม่รีบ “ปรับเปลี่ยน” ความเสียหายที่ตามมาคงต้องใช้เวลานานมากกว่าจะ “ฟื้น” ขึ้นมาได้

ที่มา : อุดุลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 106-107.

ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

แนวคิดเรื่องระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐเน้นประเด็นเรื่องความมีอิสระและความคล่องตัวควบคู่กับความสามารถตรวจสอบได้อย่างจริงจัง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้รับการสานต่อเป็นรูปธรรมจนมีการก่อตั้ง “มหาวิทยาลัยในกำกับ” แห่งแรกคือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี 2534 และทำให้เกิดผลกระทบเชิงแนวคิดตามมาอย่างต่อเนื่องต่อสถาบันอุดมศึกษาแทบทุกกลุ่ม

ชวนอ้าง

ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

ชวนอ้าง ๑ : ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

เรื่องนี้จะเป็นเรื่องที่สอดแทรกอยู่ในทุกๆ คราวที่มีการพูดกันในระหว่างมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐว่า ปัจจุบันมหาวิทยาลัยขาดความเป็นอิสระ ในการบริหาร

งานงานทั้งในด้านการบริหารทั่วไปการบริหารงบประมาณ และ การบริหารหลักสูตรวิชาการ เนื่องจากว่าทบวงมหาวิทยาลัย ได้มีการควบคุมในรายละเอียดมากเกินไป และที่พูดกันมากอันหนึ่งก็คือ การควบคุมของทบวงมหาวิทยาลัย ได้ทำไปจนกระทั่งถึงจุดที่ว่าอาจจะทำให้มหาวิทยาลัย และ สถาบันอุดมศึกษาต่างๆแห่งมีความคล้ายคลึงกัน ไม่มีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งใช้กับหน่วยราชการทั่วไป ที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องปฏิบัติตามด้วย เป็นตัวจำกัด เป็นอุปสรรคในการบริหารงานให้มีความคล่องตัว และ นอกจากนั้นแล้ว การบริหารงานแบบนี้ยังทำให้เกิดความล่าช้าไม่ทันการณ์ ตัวอย่างที่นำมาพูดกันมากก็เป็นตัวอย่างในการเปิดหลักสูตร ซึ่งต้องใช้เวลาดังแต่การเตรียมหลักสูตร เสนอขอเปิดหลักสูตร การพิจารณาอนุมัติหลักสูตรใช้เวลาหลายปี ซึ่งเมื่อถึงเวลานั้นหลักสูตรที่ออกมามักจะเป็นหลักสูตรที่ล้าสมัยไปแล้ว ไม่ตรงตามสภาพความต้องการของตลาด หรือ สิ่งที่คาดหวังไว้ในอนาคตได้ทัน เรื่องนี้ได้เน้นกันมาก และ มีข้อเสนอแนะว่า มหาวิทยาลัยควรจะมีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาโดยเฉพาะเรื่องต่างๆ ในการบริหารค่อนข้างชัดเจน และให้ทบวงมหาวิทยาลัยหรือส่วนราชการของรัฐบาลที่ควบคุมอนุญาตให้ทำได้ตามกรอบซึ่งกำหนดไว้กว้างๆ ข้อเสนอแนะที่เน้นอย่างมากก็คือ อยากจะให้มีนโยบายที่ชัดเจนจากเบื้องสูงว่าให้มหาวิทยาลัยมีความหลากหลายต่างกัน

ที่มา : สรุปผลการประชุม โดย ศ.นพ.อาวุธ ศรีสุกรี

ชวนอ่าน ๒ : ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

มหาวิทยาลัยอย่างที่รู้จักในปัจจุบันเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 13 มหาวิทยาลัยในระยะนั้นในการจัดตั้งก็ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นผลในการพัฒนาประเทศ แต่ว่าเกิดขึ้นในโลกตะวันตกและก็เกิดขึ้นจากการใฝ่รู้ ประเพณีใฝ่รู้ ใฝ่เรียนของชาวตะวันตกที่เรียกว่า Spirit of Inquiry and Traditional of Learning ของคนตะวันตก จึงได้เกิดการรวมตัวของปราชญ์ ของนักเรียน นักศึกษาที่สนใจในการเรียนรู้ โดยการไปเชิญปราชญ์มาให้ความรู้บ้างก็เกิดขึ้นมาในลักษณะนั้น มหาวิทยาลัยในสมัยนั้นถึงแม้ว่าจะไม่มีส่วนตั้งขึ้นมาเพื่อพัฒนาประเทศ แต่ก็มี contribution ให้กับโลกของอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยในระยะหลังอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ก็ด้วยความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยในระยะนั้น ทำให้เกิดบรรยากาศของใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเกิดบรรยากาศของการแสวงหาความรู้โดยไม่มีการมาควบคุมจากฝ่ายรัฐบาล นอกจากความเป็นอิสระที่ได้จากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในระยะต้นนั้นมีผลในการที่จะได้เสริมสร้างความรู้ให้แก่มนุษย์อย่างมาก ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ในด้านวิทยาศาสตร์ มากมายสะสมให้มหาวิทยาลัยในปัจจุบันได้ใช้สิ่งที่ถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เกิดบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่นอกเหนือจากการสอนแต่ต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้วย

ส่วนมหาวิทยาลัยไทยมิได้กำเนิดมาเช่นมหาวิทยาลัยในตะวันตกที่เป็นแบบ Spirit of Inquiry and Traditional of Learning อย่างในต่างประเทศ ประเทศไทยมิได้ร่ำรวยพอที่จะตั้ง

มหาวิทยาลัยขึ้นมาเพื่อฝึกคนเพื่อให้เป็นคนมี culture หรือเป็นพลเมืองดี แต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง... การตั้งมหาวิทยาลัยของเรามีได้เหมือนอย่างในอดีตในสมัยศตวรรษที่ 13 แต่เป็นปรากฏใหม่ภายในประเทศ จุดมุ่งหมายของรัชกาลที่ 5 ก็คือการตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นและมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในการหาบุคคลที่มีความรู้ เพื่อเข้ามารับราชการในตอนนั้น... ถึงแม้ว่าได้ตั้งมหาวิทยาลัยตาม concept ของตะวันตก มหาวิทยาลัยไทยมีหน้าที่ในการพัฒนาประเทศ แต่เราก็ได้ผลจากมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ โดยเฉพาะความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ความเป็นจริงความรู้ในเรื่องความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยก็ยังไม่ชัดซึ่งเท่าใดนัก ปัจจุบันในเรื่องความเป็นอิสระทางวิชาการของมหาวิทยาลัยไทยรู้สึกว่ารัฐบาลและผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้ยังไม่ค่อยเข้าใจแนวความคิดนี้ เราคงจะเห็นได้ชัดว่าผู้ใหญ่ในสมัยเก่าเขียนได้ชัดเจนว่าความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย แต่คนในปัจจุบันมักจะมีแนวโน้มเอียงในการทำสิ่งต่างๆ เหล่านั้น และ reduce มหาวิทยาลัยให้เป็นระบบราชการเป็นหน่วยราชการธรรมดา

ที่มา : วาตะของ ดร. เกษม สุวรรณกุล. กล่าวในพิธีการเปิดการประชุมวิชาการระดับชาติเรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ : การประเมินเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางการใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528 ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 4-5.

ชวนอ้าง ๓ : ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

เมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ หรือที่เรียกอย่างถูกต้องเป็นทางการว่าเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้นมีความหมายอย่างไรบ้าง มีผลกระทบอย่างไรบ้าง ผลกระทบที่สำคัญที่สุดคือมหาวิทยาลัยมีความจำเป็นจะต้องขึ้นอยู่กับ “ขา” ของตนเอง ต้องพึ่งตนเองต้องสร้างความยั่งยืน แม้ว่าจะยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลอยู่ต่อไปก็ตาม...มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นที่จะต้องบริหารงานให้มีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรน้อยลง กล่าวง่าย ๆ ก็คือต้องมี Efficiency Gain เช่น การบริหารเงิน จะต้องลดขั้นตอนลง ต้องง่ายขึ้น ต้องรวดเร็ว การจัดทำสิ่งใดควรต้องใช้คนน้อยที่สุดและมีประสิทธิภาพของคนมากที่สุด

ที่มา : อุดลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 289.

ชวนอ้าง ๔ : ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการอยู่แล้ว มีข้อจำกัดในด้านระบบบริหารงบประมาณ บุคลากรตลอดจนระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ทำให้ระบบสถาบันอุดมศึกษาเฉื่อยต่อการเปลี่ยนแปลง และไม่สามารถจะใช้ศักยภาพของตนขึ้นมาเป็นสถาบันผู้นำในสังคมได้เท่าที่ควร บุคลากรอุดมศึกษาของรัฐจำนวนมากมีพันธนาการทางความคิดที่เห็นสถาบันอุดมศึกษาเป็นเพียง

สถาบันการศึกษาวิชาชีพชั้นสูง เป็นสถาบันในกรอบระบบราชการ พันธนาการทางความคิดนี้ควรได้รับการปลดปล่อย

ที่มา : กฤษณพงศ์ กีรติกร. ทิศทางของแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี. การสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 17 ปี วันที่ 28-29 กันยายน 2532
ณ หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 4.

ชวนอ้าง ๕ : ระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ

การเป็นอุดมศึกษาในกำกับของรัฐไม่ใช่เป็นเรื่องของการออกนอกระบบจนเหมือนไม่มีระบบ แต่แท้จริงอุดมศึกษาในกำกับของรัฐคือผู้สามารถรับผิดชอบสร้างระบบของตนเองได้อิสระ (Autonomus) ซึ่งต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงระดับวุฒิภาวะ (Maturity) ทางการบริหารจัดการที่ดี เช่น รับผิดชอบต่อผลที่จะมีต่อสังคม ให้ทุกฝ่ายเช่น อาจารย์ นักศึกษา ท้องถิ่น สังคม ที่จะจ้างงานมามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและบริหาร โปร่งใส ยึดหลักการค้ำค่าของทรัพยากร มีระบบนิติธรรมที่เสมอภาคเที่ยงธรรม และยินดีให้ตรวจสอบรวมถึงรายงานผล การตรวจสอบสู่ประชาชนอย่างเปิดเผย

ทั้งนี้ยังไม่เน้นการพิสูจน์ตัวเองในการวางแผน และมีการจัดการที่เน้นผลลัพธ์เป็นหลัก (Result-based Management) ซึ่งในไม่ช้าทุกสถาบันจะต้องผ่านการรับรองว่าสามารถจัดกลไกสนองภาระ 7 ด้าน (7 Hurdles) คือ

สามารถวางแผนงบประมาณถูกต้อง

สามารถคำนวณต้นทุนของกิจกรรม

สามารถจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่ดี

สามารถบริหารการเงินและควบคุมงบประมาณเหมาะสม

สามารถบริหารสินทรัพย์ได้ดี

สามารถตรวจสอบภายในอย่างเยี่ยม

สามารถรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงานได้เหมาะสมสม่ำเสมอ

ที่มา : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (สารประชาสัมพันธ์ ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ กันยายน 2543)

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษากลายเป็นปัจจัยสำคัญของการปฏิรูประบบบริหารอุดมศึกษาที่ได้รับการเน้นหนักในระยะหลัง โดยมีสถาบันทั้งในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลร่วมในกระแสความเคลื่อนไหวอย่างจริงจัง เช่น การเรียกร้องการปฏิรูประบบการสรรหาและได้มาของผู้บริหารระดับต่างๆ เป็นต้น

ชวนอ้าง

ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

ชวนอั่ง ๑ : ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

ผมคิดว่า ระบบโครงสร้างภายในมหาวิทยาลัยไม่เอื้ออำนวยต่อการเกิด “เลือดใหม่” ในแง่การสร้างสรรคพัฒนามหาวิทยาลัยเท่าใดนัก บางทีกลับผลักให้คนดีมีความรู้ต้องลาออกไป เพราะทนทานไม่ไหวกับความกดดัน ความไม่เป็นธรรมของคนกลุ่มน้อยผู้มีอำนาจ (ทั้งโดยทางการที่มีตำแหน่งและทั้งโดยไม่เป็นทางการที่อยู่หลังจาก) อาจารย์ที่มุ่งมั่นเอาการเอางานทางวิชาการพยายามสร้างสรรค์งานวิชาการ เพื่อรับใช้สังคมที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยก็เป็นชนกลุ่มน้อยทางวิชาการ แต่อาจารย์กลุ่มที่เล่นเกมการเมืองเพื่อไต่เต้า เพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวกโดยใช้ตัวปริญญา สถานภาพทางวิชาการเป็นเครื่องมือก็มีอยู่ในมหาวิทยาลัยจำนวนมากไม่น้อย อีกพวกที่สดขั้วก็คือเป็นพวก “เกาะกินในระบบ” มีจิตสำนึกเกาอนุรักษ์ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงแทบทุกเรื่อง อะไรที่เกี่ยวข้องกระทบประโยชน์เขา เขาจะคัดค้านไม่ร่วมมือ แม้กระทั่งตีตรา เป็นพวกซ้าซามเย็นซามทำน้อยแต่อยากได้มาก หากินกันตำราเก่า คำบรรยายเก่าๆ ล้าสมัย หลอกลูกศิษย์ลูกหาไปวันๆ แล้วจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างไรกันเล่าครับ

ที่มา : วิวัฒน์ชัย อุตถากร. วิวัฒน์ชัย อุตถากร. “สถาบันอุดมศึกษาไทยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”

ในรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง การอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ :

การประชุมเชิงวิเคราะห์และการเสนอทิศทางใหม่. วันที่ 5 มิถุนายน 2528

ณ อาคารวิทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 202.

ชวนอั่ง ๒ : ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

ร่างพระราชบัญญัติทั้ง 18 ฉบับ ได้ผ่านความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวาระแรก แต่ไม่ได้รับการพิจารณาในวาระที่ 2 และ 3 เนื่องจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เห็นว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ จึงมีมติให้เลื่อนการพิจารณาออกไปและโดยที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้หมดอายุลง จึงทำให้ร่างพระราชบัญญัติตกไป

แต่อย่างไรก็ดี มหาวิทยาลัย/สถาบันบางแห่งได้พยายามพัฒนาระบบบริหารให้มีรูปแบบที่คล่องตัว ภายใต้พระราชบัญญัติเดิม เช่น การตั้งหน่วยงานในลักษณะนอกระบบราชการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างความพร้อมและความเข้าใจในการบริหารงานและการปฏิบัติงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยที่จะก้าวไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลต่อไปในอนาคต หน่วยงานลักษณะนี้จะตั้งโดยประกาศสภามหาวิทยาลัย/สถาบัน ตัวอย่างเช่น วิทยาลัยสาธาณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถานส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล หน่วยงานวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีไทย-ฝรั่งเศส สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ศูนย์บริการวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ฝึกอบรมสารนิเทศแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์คลินิก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และห้องสมุดดนตรีพระเทพรัตน์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น

ที่มา : รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7, หน้า 15

ชวนอ้าง ๓ : ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

อดีตที่ผ่านมา การได้มาซึ่งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ส่วนใหญ่จะใช้ระบบการเลือกตั้งหรือกึ่งเลือกตั้งเพื่อเลือกผู้บริหารมหาวิทยาลัย/สถาบัน ตั้งแต่ระดับอธิการบดี จนถึงหัวหน้าภาควิชา ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ในการบริหารงานในบางมหาวิทยาลัย

ที่มา : ธรรมเกียรติ กั่นอริ. พลีสถานการณ์บนพื้นฐานกฎหมายการศึกษา, หน้า 26.

ชวนอ้าง ๔ : ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

การเป็นอุดมศึกษาในกำกับของรัฐไม่ใช่เป็นเรื่องของการออกนอกระบบจนเหมือนไม่มีระบบ แต่แท้จริงอุดมศึกษาในกำกับของรัฐคือผู้สามารถรับผิดชอบสร้างระบบของตนเองได้อิสระ (Autonomus) ซึ่งต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงระดับวุฒิภาวะ (Maturity) ทางการบริหารจัดการที่ดี เช่น รับผิดชอบต่อผลที่จะมีต่อสังคม ให้ทุกฝ่ายเช่น อาจารย์ นักศึกษา ท้องถิ่น สังคม ที่จะจ้างงานมามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาและบริหาร โปร่งใส ยึดหลักการค้ำค่าของทรัพยากร มีระบบนิติธรรมที่เสมอภาคเที่ยงธรรม และยินดีให้ตรวจสอบรวมถึงรายงานผล การตรวจสอบสู่ประชาชนอย่างเปิดเผย

ทั้งนี้ยังไม่เน้นการพิสูจน์ตัวเองในการวางแผน และมีการจัดการที่เน้นผลลัพธ์เป็นหลัก (Result-based Management) ซึ่งในไม่ช้าทุกสถาบันจะต้องผ่านการรับรองว่าสามารถจัดกลไกสนองภาระ 7 ด้าน (7 Hurdles) คือ

สามารถวางแผนงบประมาณถูกต้อง

สามารถคำนวณต้นทุนของกิจกรรม

สามารถจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้างที่ดี

สามารถบริหารการเงินและควบคุมงบประมาณเหมาะสม

สามารถบริหารสินทรัพย์ได้ดี

สามารถตรวจสอบภายในอย่างเยี่ยม

สามารถรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงานได้เหมาะสมสม่ำเสมอ

ที่มา : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (สารประชาสัมพันธ์ ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ กันยายน 2543)

ชวนอ้าง ๕ : ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารอุดมศึกษา

ระบบราชการที่พัฒนาการมหาวิทยาลัยอยู่นั้น ทำให้ไม่อาจดึงดูดคนดี - คนเก่งเข้ามาเป็นอาจารย์ได้ หลายคนลาไปทำงานภาคเอกชนไม่ใช่เพราะ "เงิน" อย่างเดียว แต่เพราะความเบื่อหน่ายต่อ "ความไร้ชีวิตชีวาทางวิชาการ" ในมหาวิทยาลัยด้วย วิธีหาอธิการบดีของสถาบันส่วนใหญ่

กลายเป็นการนำเอา "นักวิชาการชั้นเลิศ" มาเป็น "ผู้บริหารทำอะไรไม่ได้" ด้วยเน้นกันแต่ความเป็นประชาธิปไตยจนอธิการบดีต้องศิโรราบให้กับ "หัวคะแนน" ทุกคนจนลืมนึกหรือไม่อาจทำหน้าที่ผู้นำทางวิชาการได้

ที่มา : ความฝันของแผ่นดิน หน้า 144

บทที่ 10

ทรัพยากรและการเงินอุดมศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องทรัพยากรอุดมศึกษาของเราเกิดจากแรงกระตุ้นในการวิเคราะห์ **ต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษา** ที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำในการจัด ตลอดจนความหย่อนประสิทธิภาพในการจัดสรรงบประมาณที่นำมาสู่แนวคิดเรื่อง**ระบบการจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป** ควบคู่กับการมุ่งเน้น**การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา** ทั้งนี้โดยมีงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนเพื่อการอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและทบวงมหาวิทยาลัย เป็นงานชิ้นสำคัญในช่วงต้นทศวรรษ 2530 มาจนถึงปัจจุบันที่หน่วยงานกลางเช่น สำนักงานประมาณก็มี การศึกษาและเสนอยุทธศาสตร์การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาออกมาเช่นกัน ในปัจจุบันยังมีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดให้มีโบนัสงบประมาณเพื่อกระตุ้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและวิจัย รวมทั้งการผลักดันแนวคิดและวิธีการคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อเป็นฐานในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณรูปแบบใหม่อีกด้วย

ชวนอ่าน

- นงราม เศรษฐพานิช และคณะ. ต้นทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนเพื่อการอุดมศึกษา. 2532
- พูนทรัพย์ ปิยะอนันต์. ยุทธศาสตร์การศึกษาและการสนับสนุนงบประมาณ. 2537
- โฆษิต บั้นเปี่ยมรัษฎ์. บทบาทของมหาวิทยาลัยจากทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์. 2536
- คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย. อุดมศึกษาไทย : สู่อนาคตที่ท้าทาย รายงานการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547). 2533
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. การเตรียมอุดมศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา. 2532
- อุดุลย์ วิริยะเวชกุล. “โบนัสงบประมาณกับคุณภาพการศึกษาและวิจัย”. 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา : ค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษา. 2530
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ค่าใช้จ่ายและการลงทุนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยเอกชน. 2528

- โครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า. การประชุมสัมมนาการศึกษา ณ ธนาคาร กสิกรไทย สำนักงานใหญ่ วันศุกร์ 26 มกราคม 2539.

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

ต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษาเน้นการสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการจัดการอุดมศึกษาที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายแตกต่างกันมากมายในระหว่างกลุ่มสถาบัน อีกทั้งการแบ่งภาระค่าใช้จ่ายในการจัดก็ไม่ใช่เป็นธรรม ตลอดจนความหย่อนประสิทธิภาพในการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณ ทั้งนี้โดยมีงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนเพื่อการอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและทบวงมหาวิทยาลัย เป็นงานชิ้นสำคัญในช่วงต้นทศวรรษ 2530

ชวนอ้าง

ต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษา

ชวนอ้าง ๑ : ต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษา

พบว่ามหาวิทยาลัยจำกัดรับของรัฐเสียค่าใช้จ่ายทางสังคมสูงที่สุดคือสูงเป็น 6 เท่าของค่าใช้จ่ายของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและ 2-9 เท่าของค่าใช้จ่ายในสถาบันของรัฐประเภทอื่นๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายทางตรงของบุคคล ปรากฏว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยจำกัดรับกลับเสียค่าใช้จ่ายที่คิดจากค่าเล่าเรียน และอุปกรณ์การเรียนเพียง 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นอกจากนั้นยังเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่านักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ทั้งๆ ที่การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยจำกัดรับของรัฐต้องเสียต้นทุนใช้จ่ายสูงมาก แสดงให้เห็นถึงการเก็บค่าเล่าเรียนที่ไม่ได้สัดส่วนกับค่าใช้จ่ายที่แท้จริง

ที่มา : คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย.

สาระสำคัญจากผลการวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547).

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533 หน้า 100.

ชวนอ้าง ๒ : ต้นทุนและผลตอบแทนในการจัดอุดมศึกษา

ผู้ที่สอบแข่งขันแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยจำกัดรับของรัฐได้ราว 65 % มาจากครอบครัวนักธุรกิจ และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ รัฐบาลควรลดการอุดหนุนมหาวิทยาลัยลงด้วย จ่ายให้เฉพาะทุนเรียนดีสำหรับผู้ขาดแคลนบางส่วน นอกจากนั้นก็มีเงินกู้ยืมให้ รัฐบาลไม่ควรจะให้เงินอุดหนุนนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐทุกคนในสัดส่วนสูงอย่างที่เป็นอย่างนี้ ทำให้ค่าหน่วยกิจในมหาวิทยาลัยของรัฐในปัจจุบันถูกกว่าค่าใช้จ่ายส่วนตัว เช่น ค่าแต่งตัว ค่าน้ำมันรถที่นักศึกษาขับรถมามหาวิทยาลัยด้วยซ้ำ ขณะที่โรงเรียนระดับประถม ระดับมัธยมในชนบท ซึ่ง

ประชาชนส่วนใหญ่ใช้บริการอยู่ยังขาดแคลนครู อาจารย์ อุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพอยู่จำนวนมาก มหาวิทยาลัยสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ซึ่งบงลงทุนคือ การก่อสร้างอาคารครุภัณฑ์เป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 40.44 ของงบทั้งหมด หลายแห่งใช้สร้างหอประชุมขนาดใหญ่ ซึ่งการใช้งานน้อย แทนที่จะใช้งบประมาณเพื่อจ้างอาจารย์เพิ่มเติมและพัฒนาคุณภาพอาจารย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนการวิจัย

ที่มา : รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2540, หน้า90-91.

ระบบการจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป

แนวคิดเรื่องระบบการจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป เกิดจากกระแสความต้องการความคล่องตัวในการใช้จ่ายทรัพยากรควบคู่กับประสิทธิภาพในการตรวจสอบการใช้จ่ายโดยมีสำนักงานงบประมาณและทบวงมหาวิทยาลัยเป็นแกนหลักในการผลักดันเรื่องนี้

ชวนอ้ำ

ระบบการจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป

ชวนอ้ำ ๑ : ระบบการจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป

ภายในปีสุดท้ายของแผน (15 ปี) สถาบันอุดมศึกษาควรได้รับการปฏิรูประบบการจัดสรรและการบริหารงบประมาณให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ และความสามารถตรวจสอบได้ โดยเน้นการพัฒนาแบบการจัดสรรงบประมาณในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป(block grant) ควบคู่กับการพัฒนาระบบการติดตามตรวจสอบประสิทธิภาพของการใช้จ่ายงบประมาณโดยเน้นที่ผลงาน (performance audit)

ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย. แผนอุดมศึกษา 15 ปี, 2532.

การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องการระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา เน้นทิศทางการระดมทุนเพิ่มเติมเพื่อการจัดการอุดมศึกษาจากฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะภาคเอกชนที่เป็นผู้กำหนดอุปสงค์สำคัญในระบบและเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรงจากการอุดมศึกษา ฟังเข้ามามีบทบาทในการร่วมลงทุนและฟังได้รับการสนับสนุนจากรัฐในเรื่องนี้มากขึ้น

ชวนอ้ำ

การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

ชวนอ้ำ ๑ : การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

ถ้าเมื่อใดรัฐเห็นว่ามหาวิทยาลัยใดพอมีเงินรายได้แล้วก็ให้เงินน้อยเพื่อให้ใช้เงินของตัวเอง นี่ก็เป็นการทำลายเหมือนกัน เพราะฉะนั้นผมคิดว่ารัฐบาลจะต้องห้ามมหาวิทยาลัยทุก

มหาวิทยาลัยดำเนินไปได้ในระดับปกติหรือดีสมควร ถ้าสมมุติว่าเขาไม่สามารถจะหาได้ก็ต้องเพิ่มให้เป็นเลิศให้ได้ มิฉะนั้นคนจะลำบาก สิ่งที่จะต้องปรับใหม่คือความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล รัฐบาลต้อง Guarantee Subsidy ให้มหาวิทยาลัยส่วนการที่จะใช้หลักอะไรกำหนด Subsidy นั้น เป็นสิ่งที่ต้องพูดกันว่า Subsidy อย่างไร แล้วเขาก็ไปบริหารเขาเอง ถ้าเราจะพึ่งตัวเองโดยพึ่งรัฐบาล Endowment ต้องใหญ่มากจริง ๆ ถึงจะสามารถพึ่งตัวเองได้ไม่ต้องพึ่งคนอื่น ถ้าตราบใดที่ยังไม่มี Endowment ขนาดนี้ การปล่อยมหาวิทยาลัยไปตามลำพังก็จะมีผลเสีย การพึ่งตนเองโดยให้ออกไปหากินเอง คงจะแยและคงจะยาก มหาวิทยาลัยอาจจะมีความสามารถในการบริหารตัวเองได้ดีขึ้นและมีทรัพย์สินของตัวเองเพื่อจะเอามาช่วยสร้างความเป็นเลิศได้พอสมควร

ที่มา : รายงานการประชุมทางวิชาการประจำปี เรื่องการพึ่งตนเองของมหาวิทยาลัยของรัฐกับความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2531
หน้า 25 โดย ศ.ดร. เกษม สุวรรณกุล

ชวนอ้าง ๒ : การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

Collaboration ระหว่าง University กับ Private Industry ก็คือภาครัฐควรจะเปลี่ยน Attitude ใหม่ ควรพยายามชัพพอร์ตให้มี University Industry Collaborative R&D Programs ให้มากจะได้มีทักษะที่แท้จริงที่ใช้งานได้และก็จะได้ต่อเนื่องยืนยาวต่อไป เรื่องที่ว่าให้เงินเขาไปแล้วจะต้องเป็นสิทธิของรัฐ อันนี้ก็ผิดเพราะแท้จริงเอกชนก็คือรัฐ ถ้าหากว่าจะคิดเป็นของรัฐบาล เอกชนก็ไม่รู้จะไปลงทุนทำไมเช่นกัน ที่จริงเงินในภาคเอกชนคือเงินอยู่ในประเทศนั่นเอง มันจะไปไหน เพราะฉะนั้นทิศทางการวิจัย 10 ปีข้างหน้า รัฐไม่ควรกำหนดทิศทางแต่ควรทำหน้าที่สนับสนุนตามที่มีการเรียกร้องจากภาคเอกชน คือหมายความว่า Approach ไปในด้าน Demand Pulled คือควรจะไป Interact กับเขาว่า Need อะไร

ที่มา : การอุดมศึกษาไทยใน 10 ปีข้างหน้า หน้า 57 – 58.

ชวนอ้าง ๓ : การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

การหารายได้จากการขายบริการและรับจ้างทำงาน ในเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยถนัดและสังคมมีความต้องการ มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง เป็นแหล่งรวมผู้รู้ผู้เล่นที่สร้างสรรค์ความชำนาญการเฉพาะทางไว้มาก รวมทั้งมีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ แม้สิ่งเหล่านี้จะมีไว้เพื่อการสอนการวิจัยและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย แต่ถ้าจัดเป็นบริการแก่สังคมในขอบเขตที่เหมาะสมและไม่กระทบกระเทือนต่อการดำเนินการตามภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยก็น่าจะเป็นช่องทางหารายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยอีกทางหนึ่ง ตัวอย่างที่มีมหาวิทยาลัยบางแห่งได้ให้บริการด้านนี้เป็นการทำรายได้อยู่แล้ว เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ฝึกอบรมและรับจ้างทำหน้าที่สถาบันถนัด มหาวิทยาลัยศิลปากรให้บริการทางด้านการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชให้บริการตรวจกระดาษคำตอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และการผลิตภาพทัศนประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ถ้าสำรวจ

กันอย่างจริงจังก็จะพบว่ามหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาของรับส่วนใหญ่ขายบริการและรับจ้างทำงานในเรื่องที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น ๆ ถนัดและมีความพร้อมอยู่แล้ว แต่ทำให้วงจำกัดไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ถ้าทำเรื่องการตลาดให้ดีและกว้างขวางกว่านี้ เชื่อได้ว่าจะมีผู้รับบริการกว้างขวางขึ้น และจะทำรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยมากกว่าระดับที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือของเอกชน เมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว ต่างก็มีสถานภาพเป็นสถาบันสังคมประเภท “ถาวร” กล่าวคือ จะต้องดำรงคงอยู่เพื่อกระทำการกิจที่สังคมมอบหมายตลอดกาลและตลอดไป ความมั่นคงและความมั่งคั่งของมหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญแห่งการดำรงอยู่และความมีประโยชน์ของมหาวิทยาลัย การที่มหาวิทยาลัยจะกระทำการกิจได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างสรรค์จริยธรรมาภิบาลความก้าวหน้าทางวิชาการและดำรงความเป็นเลิศในฐานะชุมชนวิชาของสังคมได้ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความมั่นคง วิธีการเสริมสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัย วิธีหนึ่ง คือ การพัฒนากองทุนถาวร (Endowment Fund) ซึ่งเป็นการระดมทุนเพื่อเอาไปลงทุน (Investment) แล้วนำผลประโยชน์ที่ได้จากเงินกองทุนไปจัดสรรใช้จ่ายโดยไม่ใช้เงินต้น

ที่มา : รายงาน การประชุมทางวิชาการประจำปีของที่ประชุมอธิการบดี

ชวนอ้าง ๔ : การระดมทรัพยากรเพื่อการอุดมศึกษา

Collaboration ระหว่าง University กับ Private Industry ก็คือภาครัฐควรจะเปลี่ยน Attitude ใหม่ ควรพยายามซัพพอร์ตให้มี University Industry Collaborative R&D Programs ให้มากจะได้มีทักษะที่แท้จริงที่ใช้งานได้และก็จะได้ต่อเนื่องยืนยาวต่อไป เรื่องที่ว่าให้เงินเขาไปแล้วจะต้องเป็นสิทธิของรัฐ อันนี้ก็ผิดเพราะแท้จริงเอกชนก็คือรัฐ ถ้าหากว่าจะคิดเป็นของรัฐบาล เอกชนก็ไม่ว่าจะไปลงทุนทำไมเช่นกัน ที่จริงเงินในภาคเอกชนคือเงินอยู่ในประเทศนั่นเอง มันจะไปไหน เพราะฉะนั้นทิศทางการวิจัย 10 ปีข้างหน้า รัฐไม่ควรกำหนดทิศทางแต่ควรทำหน้าที่สนับสนุนตามที่มีการเรียกร้องจากภาคเอกชน คือหมายความว่า Approach ไปในด้าน Demand Pull คือควรจะไป Interact กับเขาว่า Need อะไร

ที่มา : การอุดมศึกษาไทยใน 10 ปีข้างหน้า หน้า 57 – 58.

บทที่ 11

บุคลากรอุดมศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องบุคลากรอุดมศึกษาของเราเกิดขึ้นในภาวะ “สมองไหล” หรือการสูญเสียอาจารย์ ออกจากจนนำมาสู่แนวคิดในการพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษาให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพและสามารถดึงดูดคนดี-คนเก่งเข้าสู่ระบบให้สมกับบทบาทที่ทำทนายของอาจารย์ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ โดยมีงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรในระบบอุดมศึกษาและความเป็นอิสระของบุคลากรอุดมศึกษาในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวของทบวงมหาวิทยาลัย ตลอดจนเอกสารวิชาการในโครงการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐของทบวงมหาวิทยาลัยอีกเช่นกัน ที่เป็นงานวิชาการที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันแนวคิดเรื่องนโยบายบุคลากรอุดมศึกษาก่อนข้างมากในระยะแรก และนำมาสู่ความพยายามแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมด้านการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องการพัฒนาอาจารย์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประเมินคุณภาพอาจารย์ในแง่ผลงานวิชาการอย่างจริงจังยังเป็นแนวคิดที่ได้รับการเน้นหนักเพิ่มขึ้นในปัจจุบันอีกด้วย

ชวนอ่าน

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). เพื่อชุมชนแห่งการศึกษาและบรรยากาศแห่งวิชาการ (คุณธรรมของครูอาจารย์และผู้บริหาร). 2536
- ไกรยุทธ ธีรตาคีรินทร์. “ว่าด้วยความเป็นนักวิชาการ”. 2530
- แสง รัตนมงคผลมาศ. “การสูญเสียอาจารย์มหาวิทยาลัย”. 2530
- เมืองทอง แชมมณี. “แนวทางการพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. 2530
- คุณวุฒิ คนฉลาด และคณะ. การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรในระบบอุดมศึกษา. 2531
- ทบวงมหาวิทยาลัย. โครงการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. 2532
- อุดลย์ วิริยเวชกุล. “บทบาทของคณาจารย์แบบใหม่”. 2538
- พรเทพ พัฒนานุรักษ์. แนวปฏิบัติในการแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมด้านการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยของรัฐ. 2532

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

การสูญเสียอาจารย์

ภาวะการสูญเสียอาจารย์ถูกสะท้อนให้เห็นชัดเจนในงานหลายชิ้น ทั้งความขาดในเชิงปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากสภาพ “สมองไหล” ไปสู่ภาคเอกชน โดยมีสภาพวิกฤตในหลายสาขา รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรวิจัยด้วย

ชวนอ่าง

การสูญเสียอาจารย์

ชวนอ่าง ๑ : การสูญเสียอาจารย์

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนขาดแคลนอาจารย์และบุคลากรสนับสนุนทั้งด้านช่วยวิชาการ และธุรการที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์สูงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในบางสาขา เช่น ภาษา และบัญชี เป็นต้น การขาดแคลนบุคลากรได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนภูมิภาค พบว่ามีอัตราการเคลื่อนย้ายไปสู่ส่วนกลางและส่วนภาคเอกชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่สมัครเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะอาจารย์ประจำมีแนวโน้มว่า มักจะได้รับผู้ที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำลงเมื่อเทียบกับในอดีต

ที่มา : รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7, หน้า 83.

ชวนอ่าง ๒ : การสูญเสียอาจารย์

ในอีก 15 ปี (พ.ศ.2531-2546) คุณภาพอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากคนเก่งมาเป็นอาจารย์ลดลง โดยเฉพาะสาขาที่ขาดแคลน เป็นผลให้สัดส่วนอาจารย์ตามคุณวุฒิปริญญาเอก : ปริญญาโท : ปริญญาตรี ต่ำกว่าเกณฑ์ เนื่องมาจากอัตราเงินเดือนอาจารย์มหาวิทยาลัยน้อยกว่าอัตราเงินเดือนภาคเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ ดังนั้นบุคลากรสาขาที่ขาดแคลนจะนิยมไปทำงานภาคเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจ ส่วนบุคลากรที่ยังปฏิบัติงานอยู่ในมหาวิทยาลัยจะมีขวัญในการทำงานลดลง มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานระดับปานกลาง ทำงานตามหน้าที่โดยไม่กระตือรือร้น จะมีผลกระทบต่อความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ อาจารย์กับนิสิต นักศึกษาน้อยลง ต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ภาพลักษณ์อาจารย์ในอดีตและปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายด้าน เป็นการบ่งชี้ว่า ในอนาคตอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นผู้รอบรู้สาขาวิชาต่างๆ เป็นนักวิชาการ คิดค้นทฤษฎีใหม่ เป็นผู้มีความรู้รอบรับผิดชอบต่อสังคม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจะลดลง ดังนั้นมหาวิทยาลัยจะเพิ่มคุณภาพอาจารย์และความเป็นเลิศทางวิชาการจะต้องบรรจุบุคลากรแทนบุคลากรที่เกษียณอายุหรือลาออกมีวุฒิปริญญาเอกมากกว่าวุฒิปริญญาโท

โดยเฉพาะสาขาวิชาที่ขาดแคลนคณาบุคลากรมาทดแทนได้ยาก มหาวิทยาลัยควรเตรียมบุคลากรมาเป็นอาจารย์ในระยะยาว

ที่มา : คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย.
สาระสำคัญจากผลการวิจัยเชิงนโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547).
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533 หน้า 121.

การพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องการพัฒนาพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษา เน้นการพัฒนาบุคลากรทั้งระบบอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้สามารถดึงดูด สรรหา รักษา และพัฒนาอาจารย์และบุคลากรอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกต่อหน้าที่การเป็นอาจารย์ให้แก่อาจารย์รุ่นใหม่ด้วย

ชวนอ้าง

การพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษา

ชวนอ้าง ๑ : การพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษา

อาจารย์มีความจำเป็นจะต้องได้รับแรงจูงใจจากการพัฒนาเชิงระบบที่ดี เพื่อให้แรงจูงใจนั้นอยู่ติดตัวอาจารย์ตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถเป็นเพื่อนนักศึกษา เรียนร่วมกับนักศึกษาและอื่นใดก็ได้ตลอดเวลา ถ้าสามารถจะทำดังนี้ได้อาจารย์ผู้นั้นก็มีความสุขในชีวิตการทำงานของอาจารย์ด้วย สิ่งที่นา “ตกใจ” สำหรับผมในเรื่องนี้ก็คือ ในปัจจุบันนี้ แรงจูงใจที่กล่าวถึงนี้ยังไม่มีอย่าง “จริงจัง” มีแต่เพียงให้กรอกในภาระงานว่าอาจารย์ได้สอนไปกี่ชั่วโมง ไม่สนใจในเรื่องคุณภาพ หรือสนใจแต่เพียงผิวเผิน สนใจแต่เพียงให้นักศึกษาประเมินอาจารย์ว่าอาจารย์คนนั้น คนนี้มีความสามารถในการ “ป้อน” ได้ดี ได้มากเพียงใด โดยที่นักศึกษาไม่ต้อง “ออกแรง” อาจารย์ผู้ใด “เอาใจ” นักศึกษา มาก ให้คะแนน “เวอร์” เข้าไว้ นักศึกษายิ่งชอบ ทั้งๆ ที่รู้ว่าไม่เอาไหนเลย อาจารย์ประเภทนี้ “ดีไม่ดี” อาจจะได้รางวัลอาจารย์ดีเด่นไปเลยก็ยังคงเคยมี ผู้ตัดสินก็ตัดสินไปด้วยความเกรงใจ หรือด้วยวัตถุประสงค์อื่นไม่ทราบได้ เรื่องอย่างนี้มีผู้คน “หัวเราะ” กันทั้งคณะ ทั้งมหาวิทยาลัยมาแล้วก็ยังคงเคยมี ไม่สนใจเรื่องความสามารถของอาจารย์ในการสร้างนิสัยความสนใจใฝ่รู้ให้แก่นักศึกษา หรือการพัฒนาให้นักศึกษาสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ การไม่ให้ความสำคัญของความสามารถเชิงการสอน เน้นแต่เรื่องวิจัยอย่างเดียว ทำให้อาจารย์ที่สนใจ เอาใจใส่ จำนวนไม่น้อย เกิดอาการ “เสียกำลังใจ” หนีไปทำอย่างอื่น ถ้ายังเป็นวิชาชีพ เช่น แพทย์ด้วย ก็ “สวัสดี” เพราะมีทางเลือกได้มาก เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างยิ่งและการแก้ไขก็ควรจะต้องทำทั้งระบบจึงจะประสบความสำเร็จ

ที่มา : อดุลย์ วิริยะเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 149-150.

ชวนอ้าง ๒ : การพัฒนาระบบบุคลากรอุดมศึกษา

เมื่อตัวเลขสถิติที่ดูย้อนหลังไปถึงอดีตแสดงว่าการลาออกของอาจารย์เป็นปรากฏการณ์ธรรมดา พร้อมกับประเภทบุคคลที่ลาออกก็เป็นบุคคลที่อย่างไรก็ตามที่มหาวิทยาลัยก็ไม่สามารถเก็บหรือซบเลี้ยงบุคคลประเภทเหล่านี้ไว้ได้ เพราะความคาดหวังของบุคคลเหล่านี้แท้จริงหาได้อยู่ที่อาชีพการเป็นอาจารย์ปัญญาชนไม่ประเภทหนึ่ง และประเภทที่มีความคาดหวังเชิงวัตถุหรือสิ่งตอบแทนสูง ซึ่งมหาวิทยาลัยไม่สามารถตอบสนองให้ได้ภายใต้ระบบราชการที่สังกัดอยู่ ดังนั้น การลาออกบางครั้งจึงน่าจะคิดในแง่มุมที่เป็นผลดีมากกว่าผลเสียเพราะการเก็บตัวคนไว้แต่เก็บใจเขาไว้ไม่ได้ก็ไม่น่าจะเก็บไว้แน่นอน

ดังนั้นจุดสนใจในเชิงนโยบายแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบนี้จึงควรมุ่งไปที่ 3

จุด คือ

- ก) หาทางแก้ไขปัญหาการลาออกของอาจารย์เฉพาะบางสาขาวิชาที่มีตลาดแรงงานภายนอกแข่งขันอยู่หรือที่จะแข่งขันต่อไป
- ข) มุ่งสรรหาคณะที่มีฝีมือมีจิตสำนึกเป็นนักวิชาการสูง เข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยให้มากที่สุดและพยายามซบเลี้ยงให้ดีที่สุด
- ค) มุ่งจำกัดและหรือขจัดอาจารย์ประเภทที่เกาะอยู่กับระบบมหาวิทยาลัยโดยไม่มีผลงานหรือคุณภาพของผลงานที่ดีพอออกจากมหาวิทยาลัยเสีย ซึ่งอาจารย์ประเภทนี้ยังมีอยู่มากและก็สามารถอยู่ได้ เพราะระบบราชการและการบริหารงานแบบไทยๆนั่นเอง

เรื่องการขาดอาจารย์ในบางสาขาวิชาที่เป็นสาขาที่ต้องแข่งขันกับตลาดแรงงานภายนอก ก็เป็นเรื่องที่เป็นมานานแล้วและก็เป็นเรื่องที่อยู่กันอยู่แต่ก็ยังไม่มีการแก้ไขได้ ทั้งนี้เพราะไม่ใช่เรื่องที่เกิดจากการขาดความคิดหรือความรู้ในการแก้ไข แต่เป็นเรื่องที่ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรมในการที่จะตัดสินใจทำอะไรในเชิงที่ต้องกระเทาะระบบใหญ่หรือคนส่วนใหญ่ การให้เงินเดือนและความคล่องตัวในระบบการทำงานแก่อาจารย์ในสาขาที่มีตลาดแรงงานแข่งขันกันสูงขึ้น เพื่อให้สามารถดึงดูดและคงอาจารย์ดีๆไว้ นั้นนับว่าเป็นการมองการแก้ไขปัญหามาจากความจริง แต่เผชิญความเป็นจริงนี้ไปขัดกับอาจารย์ส่วนใหญ่ที่อยู่ในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ตลาดแรงงานไม่ต้องการนัก จึงทำให้คิดว่าการแก้ไขในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำและหรือยุดติกรรมให้เกิดขึ้นในหมู่อาจารย์ด้วยกัน

สรุปแล้วการพัฒนาคณาจารย์ในอดีตซึ่งมุ่งเน้นการขยายการพัฒนาคณาจารย์ด้านคุณวุฒิเป็นหลัก โดยมีคุณธรรมเสริมอยู่บ้างนั้น ได้วิวัฒนาการขยายขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการพัฒนาอาจารย์ให้มีเจตนาดีความรู้และความสามารถที่เหมาะสมในการปฏิบัติภารกิจหลัก ทั้ง 4

ประการ ของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : การพัฒนาคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา หน้า44 ,45 ,130

คุณภาพอาจารย์

แนวคิดเรื่องคุณภาพอาจารย์ เน้นบทบาทที่หลากหลาย และเข้มข้นยิ่งขึ้นของอาจารย์ โดยเฉพาะในด้านการวิจัย นอกจากนี้ยังเป็นการมีระบบประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่เป็น ธรรมและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ชวนอ่าง

คุณภาพอาจารย์

ชวนอ่าง ๑ : คุณภาพอาจารย์

ปัญหาด้านการบริหารองค์กรวิจัยและพัฒนาภาครัฐจึงมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ขาด นักวิจัย ขาดอุปกรณ์การวิจัยที่ทันสมัย งบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาไม่เพียงพอ กฎและ ระเบียบต่าง ๆ มีมากทำให้การดำเนินงานไม่คล่องตัว ทำให้ขาดบรรยากาศของการเป็นสถาบันวิจัย นอกจากนี้ สิ่งที่เป็นปัญหาของหน่วยงานวิจัยของรัฐก็คือ การขยายงานโดยเพิ่มงานใหม่ไปในทาง แนวนอน เพื่อให้ได้มาซึ่งอัตรา ตำแหน่งบุคลากร อาคาร และงบประมาณเพิ่มขึ้น ทำให้ไม่อาจ รวมพลังทำโครงการใหญ่ได้

ที่มา : การจัดการระบบวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม โดย ฝ่ายการวิจัยการพัฒนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

หน้า 205-206,213

ชวนอ่าง ๒ : คุณภาพอาจารย์

จัดให้มีกลไกการประกันคุณภาพกระบวนการเรียนการสอน และ หลักสูตรการอุดมศึกษาให้ ได้มาตรฐานวิชาการให้มีระบบการตรวจสอบทั้งจากภายใน และ ภายนอกสถาบันการศึกษา ตลอดจน ทั้งการประเมินอาจารย์ โดยมีระบบหรือกลไกการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย ที่สามารถจัดการ กับอาจารย์ที่มีคุณภาพและอาจารย์ไม่มีคุณภาพ และ ทั้งสามารถชี้้นำการสนับสนุนงบประมาณที่ เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อแสดงความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยต่อสังคม

ที่มา : รายงานการประชุมหารือ เรื่อง นโยบายของรัฐด้านการพัฒนาอุดมศึกษา, หน้า ข-2

บทที่ 12

การประกันคุณภาพอุดมศึกษา

สาระสำคัญในภาพรวม

ความคิดเรื่องการประกันคุณภาพอุดมศึกษาเกิดจากกระแสการวิจารณ์**คุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษา** ควบคู่กับ**กระแสการประกันคุณภาพทั่วโลก** ที่นำมาสู่ความพยายามพัฒนารูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดต่างๆ ในปัจจุบัน ทั้งนี้งานวิชาการที่สำคัญมีทั้งเอกสารเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย และงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาของประเทศต่างๆ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดอันดับมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา และแนวคิดเรื่องดัชนีบ่งชี้คุณภาพสถาบันอุดมศึกษากำลังเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันอีกด้วย

กระแสการประกันคุณภาพกำลังแผ่ไปในวงการอุดมศึกษาทั่วโลก อันเนื่องมาจากแนวโน้มการขยายเชิงปริมาณที่มีมาอย่างต่อเนื่องในรอบ 2-3 ทศวรรษในแทบทุกประเทศที่นำมาซึ่งปัญหาคุณภาพของผลผลิตของอุดมศึกษา ประกอบกับสภาพความสัมพันธ์และพันธกิจที่สถาบันอุดมศึกษามีต่อสังคมและองค์กรต่างๆ มากขึ้น อันนำมาซึ่งข้อเรียกร้องและความคาดหวังให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินภารกิจด้านต่างๆ อย่างมีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ชวนอ่าน

- ทบวงมหาวิทยาลัย. แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา. 2541
- อมรวิชัย นาคทรพรพ. ในกระแสแห่งคุณภาพ. 2541
- อมรวิชัย นาคทรพรพ. คุณภาพและการประกันคุณภาพในวิถีทรรศน์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย. 2543
- อุดุลย์ วิริยเวชกุล. การประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย. 2541
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. สู่เส้นทางการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ครั้งที่ 2 คุณภาพมหาวิทยาลัยไทย : มุมมองจากเอเชียวิค. 2542

สาระสำคัญแต่ละประเด็น

คุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษา

แนวคิดเรื่องคุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษา เน้นหนักการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตของแต่ละสถาบันให้ชัดเจน ซึ่งอาจต่างกันไปตามสถานะและพื้นที่ พร้อมกับเน้นพันธกิจของผู้บริหารในการรักษาคุณภาพบัณฑิตอย่างจริงจัง

ชวนอ่าง

คุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษา

ชวนอ่าง : คุณภาพบัณฑิต

มหาวิทยาลัยแต่ละมหาวิทยาลัยต้องร่วมใจกันสร้างวัฒนธรรม “คุณภาพ” ที่มีความชัดเจน ต้องมีความเคร่งครัดในเรื่องของคุณภาพชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยของตน ชื่อเสียงในที่นี้ผมหมายความว่าความถึงชื่อเสียงในเชิงผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มิใช่ชื่อเสียงในเรื่องผลิตบัณฑิตจำนวนมาก ทั้งหมดนี้มีความสำคัญอย่างมาก ถ้ามหาวิทยาลัยใดก็ตามที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับสูง ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี หรือผู้ที่เกี่ยวข้องใดๆ ก็ตาม เช่น คณบดี รองคณบดี ถ้าท่านที่รับผิดชอบทั้งหลายเหล่านี้ไม่กำกับดูแลอย่างเคร่งครัดในเรื่องคุณภาพ ต้องการแต่เพียงจำนวนนักศึกษาที่มากขึ้น ปัญหาก็จะเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยนั้นๆ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจจะไม่เห็นในวันสองวัน คงต้องรอบัณฑิตจบออกไปแล้วชาวบ้านชาวช่องเขารู้ว่าบัณฑิตที่ผลิตออกไปนั้นไม่มีคุณภาพ ผลกระทบจึงจะตามมาในอนาคต...ผมคิดว่า ถ้าตราบใดก็ตามมีการขยายบัณฑิตศึกษาเพียงเพื่อจำนวนนักศึกษา เพียงเพื่อทำกำไรจำนวนมากให้แก่มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา จะมีผลกระทบเกิดขึ้นตามมาอย่างมากในภายหน้า ดังที่ผมได้กล่าวไว้เมื่อสักครู่นี้ว่า บัณฑิตที่ผลิตออกมาจำนวนมากไม่มีคุณภาพ ไม่มีงานทำ ก็มีผลกระทบต่อมหาวิทยาลัย ผลกระทบต่อชื่อเสียงทั้งของมหาวิทยาลัยและผู้บริหาร

ที่มา : อุดลย์ วิริยเวชกุล. สะท้อนแนวคิดการศึกษาไทย : ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541. หน้า 215, 217.

ชวนอ่าง : คุณภาพบัณฑิตอุดมศึกษา

แต่ในไม่ช้าสังคมจะเรียกร้องคุณภาพของปริญญา บัณฑิต หรือมหาบัณฑิตหรือผลผลิตสุดท้ายของสถาบัน (End Product) ที่จะถูกเปรียบเทียบระหว่างสถาบันว่าจบจากที่ใด จึงจะมีคุณภาพมาก

ผลผลิตของสถาบันใด ถ้าตรงกับที่สังคมต้องการ มีคุณภาพได้มาตรฐานสูง สถาบันนั้นจะมีลูกค้าเพิ่มขึ้น เพราะผู้มีกำลังเงินจะทวีมากขึ้น และจะเลือกสถาบันที่เขามั่นใจว่ามีมาตรฐานคุณภาพที่โลกของการทำงานยกย่องยอมรับในกรณีนี้ความแพงของค่าเล่าเรียนไม่ใช่เรื่องสำคัญอีกต่อไป

สถาบันราชภัฏควรตั้งเป้าหมายวิเคราะห์จุดแข็ง ศักยภาพของตนเอง มุ่งจัดการศึกษาในสาขาวิชาที่เหนือกว่าสถาบันอื่น เช่น สถาบันราชภัฏภูเก็ตเด่นทางการท่องเที่ยวและภาษาต่างประเทศสถาบันราชภัฏพระนครเด่นทางด้านเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

แม้ทุกสถาบันจะมีลักษณะเป็น Comprehensive University แต่การสร้างความเด่นในโปรแกรมวิชาการที่ตนถนัดจะเพิ่มศักยภาพมากขึ้น

คณาจารย์มีโอกาพัฒนาการวิจัย แสวงหาความเชี่ยวชาญเฉพาะทางให้โดดเด่นเฉพาะด้านอย่างลึกซึ้งจนสังคมให้การยกย่องและวิ่งมาพึ่งพาความรู้ ความคิด เวลาบ้านเมืองเกิดวิกฤต

นักศึกษาในบางโปรแกรมวิชาควรโดดเด่นเป็นที่ถาถามหาของสังคม จงตัวขอให้ไปทำงานเมื่อเรียนจบ เป้าหมายสำคัญของการผลิตนักศึกษาคือผู้ผลิตผู้มีปัญญา ให้สามารถนำตนเอง พึ่งตนเองและใช้ปัญญาอยู่กับสังคมนำสังคมได้

ที่มา : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (สารประชาสัมพันธ์ ปีที่ 10 ฉบับพิเศษ กันยายน 2543), หน้า 8-9.

กระแสการประกันคุณภาพทั่วโลก

กระแสการประกันคุณภาพทั่วโลกเป็นแรงผลักดันสำคัญในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพในบ้านเราโดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษเป็นต้นมา ก่อให้เกิดกระแสการทำรายงานศึกษาตนเอง(self-study) การตรวจสอบจากภายนอก(external audit) และการใช้ประเด็นดัชนีบ่งชี้ต่างๆ (performance indicators) เป็นต้น

ชวนอ่า

กระแสการประกันคุณภาพทั่วโลก

ชวนอ่า : กระแสประกันคุณภาพทั่วโลก

แน่นอนที่ชวนการเปลี่ยโฉมสถาบันอุดมศึกษาในท่ามกลางกระแสประกันคุณภาพนี้ สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจอย่างทั่วหน้า แก่สถาบันอุดมศึกษา ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นสถาบันอันทรงศักดิ์ของสังคมที่ไม่ถูกแตะต้อง หรือ ถูกแตะต้องน้อยมาจากสังคมภายนอก แต่มาบัดนี้ก็กลับถูกซ้ำแหละให้เห็นเนื้อในว่าใครทำงานเป็นอย่างไร ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อยที่รู้สึกกระอักกระอ่วนเกินที่จะยอมรับ ที่สหรัฐอเมริกามีการจัดอันดับประเมินสถาบันอุดมศึกษา ออกมาเป็นระยะๆ โดยหนังสือพิมพ์ U.S. News หลังจากจัดอันดับแต่ละครั้งก็เป็นเรื่องปกตวิสัยที่เห็นการทะเลาะกันตามมาระหว่างบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ U.S. News กับอธิการบดีของสถาบันหลายแห่งที่ตกอันดับหรือหล่นอันดับ หลายครั้งหลายคราวที่เป็นเรื่องราวใหญ่โตถึงขั้นประท้วงกันก็มี

แต่ในกระบวนการนี้ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงก็คือ ประชาชน

เพราะกระบวนการนี้ไม่ว่าจะถูกประเมินอย่างเที่ยงธรรมเพียงใดก็ตาม แต่ผลการประเมินที่ปรากฏออกสู่สายตาประชาชน อย่างน้อยที่สุดย่อมเป็นเครื่องกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยนั้นๆ ต้องตื่น

ตัวเรื่องคุณภาพการศึกษา และพิสูจน์ตนเองให้ประชาชนเห็นว่า มีคุณงามความดีและมีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างที่จะควรจะเป็น

สถาบันอุดมศึกษาใดที่ปฏิเสธความจริงข้อนี้ สถาบันใดที่ปฏิเสธที่จะสร้างศรัทธากับประชาชนก็จะมีแต่จะค่อยๆ ตายไปจากความรู้สึกรักของประชาชน และสักวันหนึ่งก็คงจะตายไปจริงๆ จากสังคมของเราซึ่งกำลังโปร่งใสขึ้นเป็นลำดับนี้

ที่มา : อมรวิรัช นาคทรพรพ. ในกระแสแห่งคุณภาพ, หน้า 13-15.

ชวนอ่า : กระแสการประกันคุณภาพทั่วโลก

ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าสังกัดใดหรือรากฐานการพัฒนาแบบใด ล้วนกำลังอยู่ในกระแสเดียวกัน ล้วนกำลังถูกทำให้เคยชินกับการศึกษาตนเอง

(self - study) การใช้ดัชนีบ่งชี้สมรรถนะการทำงาน (performance indicators) การรับการตรวจสอบและประเมินผลจากภายนอก (external audit / external assessment) การรายงานตัวต่อประชาชน (public reporting) อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนกลไกอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการประกันคุณภาพ

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นี่กำลังเป็นช่วงเวลาที่สำคัญของคนไทยที่จะเห็นสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่หลากหลายสังกัดและภารกิจก้าวไปสู่การมีเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานและวัฒนธรรมการทำงานที่คล้ายคลึงกันเสียที โดยมีระบบการประกันคุณภาพเป็นสื่อชักพาที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าแห่งใดมีความสามารถตรวจสอบได้ (accountability) เป็นคุณลักษณะร่วมกัน

ที่มา : อมรวิรัช นาคทรพรพ. บนหนทางสู่คุณภาพ, หน้า 6-7.

ชวนอ่า : ระบบและแนวทางการประกันคุณภาพ

ทบวงมหาวิทยาลัยจะพัฒนาให้มีระบบและกลไกประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยเน้นหลักการให้สถาบันอุดมศึกษามีระบบการควบคุมคุณภาพทางวิชาการ และปรับปรุงการปฏิบัติภารกิจทุกอย่างด้านอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของควมมีเสรีภาพทางวิชาการและอิสระภาพในการดำเนินงานที่ยังคงเปิดรับการตรวจสอบจากสังคมภายนอก อันนำมาซึ่งควมมีมาตรฐานทางการศึกษาในระดับที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ทั้งนี้โดยจะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อกำกับดูแล และบริหารงานด้านมาตรฐานการศึกษาตลอดจนการให้การรองรับมาตรฐานการศึกษา

ที่มา : อมรวิรัช นาคทรพรพ. บนหนทางสู่คุณภาพ, หน้า 66-67.

รูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา

รูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเน้นหนักการจัดวางระบบตามแบบอุดมศึกษาสากลที่มีทั้งระบบประกันคุณภาพภายใน(internal quality assurance) และระบบประกันคุณภาพภายนอก(external quality assurance) โดยเน้นบทบาทสนับสนุนโดยหน่วยงานกลาง

ชวนอ่าง

รูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา

ชวนอ่าง : รูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพ

สำหรับประเทศไทยแม้ว่าจะได้ทุ่มทรัพยากรจำนวนมหาศาลตั้งกล้าว่าข้างต้นในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ แต่ระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยยังขาดองค์กรที่สำคัญอย่างยิ่งคือ องค์กรด้านการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ทั้งนี้ ถ้าพิจารณากระบวนการการบริหารการศึกษาจะพบว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการวางแผนการศึกษา โดยมีหน่วยงานวางแผนการศึกษาเกือบทุกองค์กร นอกจากนี้ก็มีหน่วยงานดำเนินงานด้านการศึกษา แต่ที่ขาดแคลนอย่างยิ่งก็คือ หน่วยงานที่ทำการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา จากการศึกษาข้างต้น พบว่า ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในประเทศไทยปัจจุบันนั้นไม่เพียงพอ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการดำเนินงานค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูล (Feedback) ในการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาของชาติได้

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา, หน้า 160.

ชวนอ่าง : รูปแบบและแนวทางการประกันคุณภาพ

กระบวนการประกันคุณภาพ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพภายใน (Internal Quality Control) เป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายในขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อคุณภาพของบัณฑิต และต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการของการควบคุมคุณภาพที่เหมาะสม พร้อมทั้งการมีระบบตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานภายในด้วย
2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) หมายถึงการตรวจสอบผลการดำเนินการของระบบและกลไกควบคุมคุณภาพภายในที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดให้มีขึ้น โดยจะเป็นการตรวจสอบเชิงระบบ มุ่งเน้นการพิจารณาว่า สถาบันได้มีระบบควบคุมคุณภาพหรือไม่ ได้ใช้ระบบที่พัฒนาขึ้นเพียงใด และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่

ไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ มุ่งเน้นการตรวจสอบในคณะ
วิชาเป็นหลัก

3. กระประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) หมายถึง กระบวนการประเมินผลการ
ดำเนินการของคณะวิชาโดยภาพรวมว่า เมื่อได้มีการใช้ระบบการประกันคุณภาพ หรือ
ระบบควบคุมคุณภาพแล้วได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพมากน้อยเพียงใด
ที่มา : ทบวงมหาวิทยาลัย, การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา, 2532.

ชวนอ่าน : ระบบและแนวทางการประกันคุณภาพ

ไม่ว่าองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่จัดทำโดยนิตยสาร
Asiaweek จะมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด แต่ผลก็สะท้อนว่ามหาวิทยาลัยในอันดับ Top Ten
จะเป็นมหาวิทยาลัยในกลุ่มเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงของอันดับ ดังนั้น มหาวิทยาลัยไทยควร
พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพทัดเทียมอยู่ในระดับแถวหน้าให้ได้ อย่างไรก็ตาม ผลการจัดอันดับ
มหาวิทยาลัยของไทยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา สะท้อนว่าคุณภาพการศึกษา ของมหาวิทยาลัยไทยยัง
ด้อยกว่าหลายประเทศในเอเชีย มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของทุกประเทศในทุกปีที่มีการจัด
อันดับ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไทยมีคะแนนต่ำ
มากและอยู่ในอันดับไม่ดีนัก และมีพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบด้านผลผลิตการวิจัย ซึ่งผลการวิจัย
นี้ชี้ว่ามีความเหมาะสมกว่าองค์ประกอบอื่น ในการนำมาใช้จัดอันดับเนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่
เป็นอิสระจากวัฒนธรรม หรือ บริบทของประเทศน้อยกว่าองค์ประกอบอื่น ผลการวิจัยเฉพาะในองค์
ประกอบนี้ พบว่า คุณภาพของมหาวิทยาลัยไทยโดยเฉลี่ยยังต่ำกว่าประเทศอื่นในเอเชียค่อนข้าง
มาก ผลผลิตงานวิจัยของไทยมีปริมาณน้อย ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในเอเชีย จึงเรื่องที่ถูกฝ่าย
ที่เกี่ยวข้องต้องหาทางพัฒนา

โดยที่การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชียเป็นการประเมินผลภายนอก
(external evaluation) ที่บุคคลภายนอกประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยรูปแบบหนึ่ง การประเมินภาย
นอกเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพ ซึ่งปัจจุบันนี้ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำลังดำเนินการส่งเสริมให้มี
การประกันคุณภาพและการประเมินผลภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย ปี 2540-2542 โดย รศ.ดร.

สุวิมล ว่องวานิช , ร.ศ.ดร. นงลักษณ์ วิรัชชัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี หน้า 239, 240, 243

ชวนอึ้ง : ระบบและแนวทางการประกันคุณภาพ

จากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและศาสตร์บริหารข้อมูล (information management) ที่เจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูลสถิติได้มากขึ้น การใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ซึ่งมีฐานมาจากข้อมูลสถิติเชิงปริมาณต่างๆ จึงเพิ่มมากขึ้น โดยเน้นการใช้ประโยชน์ ในการวัดสมรรถนะในด้านต่างๆของสถาบันอุดมศึกษาเช่น

- การใช้ดัชนีทางการเงินบ่งชี้ความมั่นคงขององค์กร
- การใช้ดัชนีเกี่ยวกับโครงการวิจัยและทุนวิจัยบ่งชี้ความสามารถด้านการวิจัย
- การใช้ดัชนีเกี่ยวกับนักศึกษาและบัณฑิตบ่งชี้คุณภาพการสอน

ทั้งนี้นอกจากการใช้ดัชนีเพื่อบ่งบอกสมรรถนะขององค์กรแล้วยังมุ่งใช้ดัชนีเพื่อการเปรียบเทียบสมรรถนะระหว่างองค์กรตลอดจนการหาบรรทัดฐาน (norm) ในระดับประเทศอีกด้วย

ทุกประเทศเน้นความสำคัญของข้อมูลและการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากทิศทางใหม่ๆของการใช้ performance indicators ตลอดจนดัชนีทางสถิติต่างๆในการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษา

ที่มา : อมรวิรัช นาคทรพ. ในกระแสแห่งคุณภาพ, หน้า 148-154.